Deutscher Bundestag

Ustawa Zasadnicza dla Republiki Federalnej Niemiec

Nowe wydanie

21 kadencja parlamentu

Niniejsza publikacja wydana bez barier dostępu dla osób z niepełnosprawnością w formie pliku pdf
www.btg-bestellservice.de/pdf/80205000.pdf

Serwis w zakresie pobierania plików i zamawiania materiałów informacyjnych Niemieckiego Bundestagu
www.btg-bestellservice.de/informationsmaterial/55/62

Ustawa Zasadnicza
dla Republiki Federalnej Niemiec

z dnia 23 maja 1949 r.
Ostatnia zmiana z dnia 22 marca 2025 r.

Herausgeber: Deutscher Bundestag,
Referat Öffentlichkeitsarbeit,
Platz der Republik 1, 11011 Berlin
Koordination: Elmar Ostermann

Wydawca: Niemiecki Bundestag
Referat Informacji Publicznej
Platz der Republik 1, 11011 Berlin
Koordynacja: Elmar Ostermann
Przekład: Aleksander-Marek Sadowski, Elżbieta Haase-Nowocień
Korekta merytoryczna: Agnieszka Malicka, Bogdan Kowalski
Układ graficzny i skład: Regelindis Westphal Grafik-Design /
Norbert Lauterbach, opracowanie wbv Media / Christiane Zay
Godło państwa: copyright Professor Ludwig Gies, opracowanie 2008
büro uebele Stuttgart

© Niemiecki Bundestag, Berlin, kwiecień 2025 r.
Wszelkie prawa zastrzeżone

Niniejsza publikacja stanowi element działalności promocyjnej i informacyjnej Niemieckiego Bundestagu. Jest udostępniana bezpłatnie i nie jest przeznaczona na sprzedaż. Nie wolno wykorzystywać jej ani do celów reklamy wyborczej, ani przez partie, kluby parlamentarne, grupy lub stowarzyszenia do ich własnych działań public relations.

Przegląd artykułów Ustawy Zasadniczej

Preambuła 12

I. Prawa podstawowe 13

Art. 1 [Godność człowieka – prawa człowieka – moc obowiązująca praw podstawowych] 14
Art. 2 [Wolności osobiste] 14
Art. 3 [Równość wobec prawa] 14
Art. 4 [Wolność wyznania i sumienia] 15
Art. 5 [Wolność poglądów, sztuki i nauki] 15
Art. 6 [Małżeństwo – rodzina – dzieci] 15
Art. 7 [Szkolnictwo] 16
Art. 8 [Swoboda zgromadzeń] 17
Art. 9 [Swoboda tworzenia stowarzyszeń i koalicji] 17
Art. 10 [Tajemnica korespondencji, przesyłek pocztowych i telekomunikacji] 18
Art. 11 [Wolność przemieszczania się oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu] 18
Art. 12 [Wolność wyboru zawodu] 18
Art. 12 a [Obowiązek służby wojskowej lub zastępczej] 19
Art. 13 [Nienaruszalność mieszkania] 20
Art. 14 [Własność – prawo dziedziczenia – wywłaszczenie] 22
Art. 15 [Uspołecznienie] 22
Art. 16 [Przynależność państwowa – ekstradycja] 23
Art. 16 a [Prawo azylu] 23
Art. 17 [Prawo do składania petycji] 24
Art. 17 a [Ograniczenia praw podstawowych w szczególnych przypadkach] 24
Art. 18 [Utrata praw podstawowych] 25
Art. 19 [Ograniczenie praw podstawowych – droga prawna] 25

II. Władze federalne i kraje związkowe 27

Art. 20 [Zasady konstytucyjne – prawo do oporu] 28
Art. 20 a [Ochrona naturalnych podstaw życia i zwierząt] 28
Art. 21 [Partie polityczne] 28
Art. 22 [Stolica Federacji – flaga federalna] 29
Art. 23 [Unia Europejska – ochrona praw podstawowych – zasada subsydiarności] 29
Art. 24 [Przekazywanie praw suwerennych – zbiorowy system bezpieczeństwa] 31
Art. 25 [Pierwszeństwo prawa międzynarodowego] 32
Art. 26 [Zapewnienie pokoju] 32
Art. 27 [Flota handlowa] 32

Art. 28 **[Konstytucje krajów związkowych – samorząd gminny]** 32
Art. 29 **[Nowy podział terytorialny Federacji]** 33
Art. 30 **[Prawa suwerenne krajów związkowych]** 36
Art. 31 **[Pierwszeństwo prawa federalnego]** 36
Art. 32 **[Stosunki międzynarodowe]** 36
Art. 33 **[Równość obywateli Niemiec wobec prawa – służba cywilna]** 36
Art. 34 **[Odpowiedzialność w przypadku naruszenia obowiązków służbowych]** 37
Art. 35 **[Pomoc prawna, urzędowa i w przypadkach klęsk żywiołowych lub przy szczególnie ciężkich nieszczęśliwych zdarzeniach]** 38
Art. 36 **[Urzędnicy federalni]** 38
Art. 37 **[Przymus federalny]** 39

III. Bundestag 40

Art. 38 **[Wybory]** 41
Art. 39 **[Kadencja parlamentu – pierwsze posiedzenie – zwoływanie obrad]** 41
Art. 40 **[Prezydium – regulamin]** 41
Art. 41 **[Kontrola wyborów]** 42
Art. 42 **[Jawność posiedzeń – podejmowanie uchwał większością głosów]** 42
Art. 43 **[Prawo wstępu na posiedzenia i do bycia wysłuchanym]** 42
Art. 44 **[Komisje śledcze]** 43
Art. 45 **[Komisja ds. Unii Europejskiej]** 43
Art. 45 a **[Komisje spraw zagranicznych i obrony]** 43
Art. 45 b **[Pełnomocnik ds. sił zbrojnych]** 44
Art. 45 c **[Komisja petycyjna]** 44
Art. 45 d **[Zespół kontroli parlamentarnej]** 44
Art. 46 **[Niekaralność i immunitet poselski]** 44
Art. 47 **[Prawo odmowy składania zeznań]** 45
Art. 48 **[Zgłaszanie kandydatów – ochrona mandatu – wynagrodzenie]** 45
Art. 49 **(uchylony)** 45

IV. Bundesrat 46

Art. 50 **[Zadania]** 47
Art. 51 **[Skład – proporcja głosów]** 47
Art. 52 **[Przewodniczący Bundesratu – podejmowanie uchwał – regulamin]** 47
Art. 53 **[Uczestnictwo członków rządu federalnego w obradach]** 48

IV a. Komisja Wspólna 49

Art. 53 a [Skład – regulamin] 50

V. Prezydent Federalny 51

Art. 54 [Wybór – kadencja] 52
Art. 55 [Zakaz łączenia funkcji] 52
Art. 56 [Przysięga] 53
Art. 57 [Zastępstwo] 53
Art. 58 [Kontrasygnata] 53
Art. 59 [Reprezentacja Federacji w stosunkach międzynarodowych] 54
Art. 59 a (uchylony) 54
Art. 60 [Powoływanie urzędników federalnych – prawo łaski – immunitet] 54
Art. 61 [Oskarżenie Prezydenta Federalnego przed Federalnym Trybunałem Konstytucyjnym] 54

VI. Rząd Federalny 56

Art. 62 [Skład] 57
Art. 63 [Wybór Kanclerza Federalnego] 57
Art. 64 [Powoływanie i odwoływanie ministrów federalnych – przysięga] 57
Art. 65 [Właściwość Kanclerza Federalnego w zakresie określania kierunków polityki – zasada resortowości i kolegialności] 58
Art. 65 a [Dowództwo siłami zbrojnymi i wydawanie im rozkazów] 58
Art. 66 [Zakaz łączenia funkcji] 58
Art. 67 [Konstruktywne wotum nieufności] 58
Art. 68 [Wniosek o wotum zaufania] 59
Art. 69 [Zastępca Kanclerza Federalnego – kadencja] 59

VII. Ustawodawstwo federalne 60

Art. 70 [Podział kompetencji ustawodawczych między władzami federalnymi a krajami związkowymi] 61
Art. 71 [Wyłączna kompetencja ustawodawcza władz federalnych] 61
Art. 72 [Ustawodawstwo konkurencyjne] 61
Art. 73 [Zakres wyłącznego ustawodawstwa federalnego] 62
Art. 74 [Zakres ustawodawstwa konkurencyjnego] 64
Art. 74 a (uchylony) 67
Art. 75 (uchylony) 67
Art. 76 [Przedkładanie projektów ustaw] 67

Art. 77 **[Postępowanie ustawodawcze – Komisja Mediacyjna]** 68
Art. 78 **[Tworzenie ustaw]** 69
Art. 79 **[Zmiana Ustawy Zasadniczej]** 70
Art. 80 **[Wydawanie rozporządzeń]** 70
Art. 80 a **[Stan napięcia]** 71
Art. 81 **[Stan konieczności ustawodawczej]** 72
Art. 82 **[Sporządzanie ustaw – ogłaszanie – wejście w życie]** 72

VIII. Wykonywanie ustaw federalnych i administracja federalna 74

Art. 83 **[Wykonywanie ustaw federalnych przez kraje związkowe]** 75
Art. 84 **[Administracja własna krajów związkowych – nadzór federalny]** 75
Art. 85 **[Administracja zlecona]** 76
Art. 86 **[Administracja własna władz federalnych]** 77
Art. 87 **[Obszary właściwości administracji federalnej]** 77
Art. 87 a **[Siły zbrojne]** 78
Art. 87 b **[Administracja Bundeswehry i w zakresie obronności]** 79
Art. 87 c **[Wytwarzanie i wykorzystywanie energii jądrowej]** 80
Art. 87 d **[Administracja komunikacji lotniczej]** 80
Art. 87 e **[Administracja komunikacji kolejowej]** 80
Art. 87 f **[Poczta i telekomunikacja]** 81
Art. 88 **[Bank Federalny – Europejski Bank Centralny]** 82
Art. 89 **[Federalne drogi wodne – administracja żeglugą]** 82
Art. 90 **[Drogi federalne]** 83
Art. 91 **[Stan zagrożenia wewnętrznego]** 83

VIII a. Zadania wspólnotowe 85

Art. 91 a **[Współdziałanie władz federalnych – podział kosztów]** 86
Art. 91 b **[Plany w zakresie edukacji i wspieranie badań naukowych]** 86
Art. 91 c **[Techniczne systemy informatyczne]** 87
Art. 91 d **[Porównywanie efektywności pracy administracji]** 88
Art. 91 e **[Współpraca władz odnośnie podstawowego zabezpieczenia dla osób poszukujących pracy]** 88

IX. Wymiar sprawiedliwości 89

Art. 92 **[Organy władzy sądowniczej]** 90
Art. 93 **[Skład Federalnego Trybunału Konstytucyjnego]** 90
Art. 94 **[Zakres kompetencji Federalnego Trybunału Konstytucyjnego]** 91
Art. 95 **[Sądy Najwyższe i Trybunały]** 93
Art. 96 **[Sądy federalne]** 93

Art. 97 **[Niezawisłość sędziowska]** 94
Art. 98 **[Status prawny sędziów – oskarżenie sędziego]** 94
Art. 99 **[Spory konstytucyjne wewnątrz krajów związkowych]** 95
Art. 100 **[Konkretna kontrola norm prawnych]** 95
Art. 101 **[Niedopuszczalność sądów nadzwyczajnych]** 96
Art. 102 **[Zniesienie kary śmierci]** 96
Art. 103 **[Prawa podstawowe w postępowaniu sądowym]** 96
Art. 104 **[Pozbawienie wolności]** 97

X. Finanse publiczne 98

Art. 104 a **[Kompetencje władz w sprawach wydatków – finanse publiczne – odpowiedzialność]** 99
Art. 104 b **[Pomoc finansowa w celach inwestycyjnych]** 100
Art. 104 c **[Pomoc finansowa w celach inwestycyjnych w zakresie komunalnej infrastruktury edukacyjnej]** 101
Art. 104 d **[Pomoc finansowa w celach inwestycyjnych w zakresie socjalnego budownictwa mieszkaniowego]** 101
Art. 105 **[Podział kompetencji ustawodawczych w zakresie podatków]** 102
Art. 106 **[Podział wpływów z podatków i dochodów monopoli finansowych]** 102
Art. 106 a **[Udział dochodów podatkowych w finansowaniu miejskiej i podmiejskiej komunikacji publicznej]** 106
Art. 106 b **[Udział krajów związkowych w dochodach z podatku od pojazdów mechanicznych]** 106
Art. 107 **[Podział puli podatkowej – wyrównanie finansowe między krajami związkowymi – przydziały uzupełniające]** 107
Art. 108 **[Federalne i krajowe władze skarbowe – sądownictwo w sprawach skarbowych]** 108
Art. 109 **[Gospodarka budżetowa na szczeblu federalnym i krajów związkowych]** 110
Art. 109 a **[Krytyczne sytuacje budżetowe]** 112
Art. 110 **[Plan budżetowy]** 112
Art. 111 **[Uprzednie korzystanie z zasobów budżetowych]** 113
Art. 112 **[Wydatki ponadplanowe i pozaplanowe]** 114
Art. 113 **[Zwiększenie wydatków]** 114
Art. 114 **[Sprawozdawczość budżetowa – kontrola bilansu]** 114
Art. 115 **[Granice kredytowe]** 115

X a. Stan obrony 117

Art. 115 a **[Stwierdzenie stanu obrony]** 118
Art. 115 b **[Uprawnienia dowódcze Kanclerza Federalnego]** 119

Art. 115 c **[Rozszerzenie kompetencji ustawodawczych władz federalnych]** 119
Art. 115 d **[Pilne projekty ustaw]** 120
Art. 115 e **[Komisja Wspólna]** 120
Art. 115 f **[Użycie jednostek Federalnej Służby Ochrony Granic – rozszerzone uprawnienia do wydawania poleceń]** 121
Art. 115 g **[Federalny Trybunał Konstytucyjny]** 121
Art. 115 h **[Czas trwania kadencji władz w przypadku stanu obrony]** 121
Art. 115 i **[Uprawnienia rządów krajów związkowych do podejmowania działań]** 122
Art. 115 k **[Ranga i okres obowiązywania przepisów nadzwyczajnych]** 123
Art. 115 l **[Odwołanie działań nadzwyczajnych – zawarcie pokoju]** 123

XI. Przepisy przejściowe i postanowienia końcowe 124

Art. 116 **[Pojęcie »obywatel niemiecki« – ponowne nadanie obywatelstwa]** 125
Art. 117 **[Zawieszenie obowiązywania dwóch praw podstawowych]** 125
Art. 118 **[Nowy podział terytorialny Badenii i Wirtembergii]** 125
Art. 118 a **[Nowy podział terytorialny Berlina i Brandenburgii]** 126
Art. 119 **[Uchodźcy i wypędzeni]** 126
Art. 120 **[Koszty okupacji – obciążenia z tytułu następstw wojny]** 126
Art. 120 a **[Odszkodowania z tytułu strat wojennych]** 127
Art. 121 **[Pojęcie »większość członków«]** 127
Art. 122 **[Przekazanie kompetencji ustawodawczych]** 128
Art. 123 **[Dalsze obowiązywanie dotychczasowych przepisów prawnych]** 128
Art. 124 **[Dalsze obowiązywanie przepisów z zakresu ustawodawstwa wyłącznego]** 128
Art. 125 **[Dalsze obowiązywanie przepisów z zakresu ustawodawstwa konkurencyjnego]** 129
Art. 125 a **[Dalsze obowiązywanie przepisów prawa federalnego – zastąpienie go prawem krajowym]** 129
Art. 125 b **[Dalsze obowiązywanie ustaw ramowych – odmienne uprawnienia krajów związkowych]** 130
Art. 125 c **[Dalsze obowiązywanie przepisów prawnych dotyczących zadań wspólnotowych]** 131
Art. 126 **[Decyzje dotyczące dalszego obowiązywania przepisów prawnych jako przepisów prawa federalnego]** 132
Art. 127 **[Dostosowanie przepisów prawnych we francuskiej strefie okupacyjnej i w Berlinie]** 132
Art. 128 **[Dalsze obowiązywanie prawa do wydawania poleceń]** 132
Art. 129 **[Upoważnienia w ramach dalszego obowiązywania przepisów prawnych]** 132
Art. 130 **[Przejęcie istniejących jednostek administracyjnych]** 133
Art. 131 **[Byli pracownicy służby cywilnej]** 133

Art. 132 **[Przeniesienie urzędnika w stan spoczynku]** 134
Art. 133 **[Sukcesja administracji Zjednoczonego Obszaru Gospodarczego]** 135
Art. 134 **[Przekazanie majątku Rzeszy]** 135
Art. 135 **[Regulacje majątkowe w przypadku zmiany przynależności terytorialnej na szczeblu krajowym]** 136
Art. 135 a **[Zobowiązania z przeszłości]** 137
Art. 136 **[Pierwsze posiedzenie Bundesratu]** 138
Art. 137 **[Bierne prawo wyborcze osób zatrudnionych w służbie cywilnej]** 138
Art. 138 **[Notariat w krajach związkowych na południu Niemiec]** 138
Art. 139 **[Dalsze obowiązywanie przepisów dotyczących denazyfikacji]** 139
Art. 140 **[Przepisy prawne dotyczące wspólnot religijnych]** 139
Art. 141 **[»Klauzula Bremeńska«]** 139
Art. 142 **[Zastrzeżenia na korzyść praw podstawowych wynikające z przepisów prawa krajowego]** 139
Art. 142 a **(uchylony)** 139
Art. 143 **[Okres obowiązywania odmiennych przepisów prawa]** 139
Art. 143 a **[Wyłączność ustawodawstwa dotyczącego Kolei Federalnych]** 140
Art. 143 b **[Przekształcenie Niemieckiej Poczty Federalnej]** 141
Art. 143 c **[Sumy kompensacyjne w przypadku odwołania zadań wspólnotowych]** 141
Art. 143 d **[Przepisy przejściowe w ramach pomocy konsolidacyjnej]** 142
Art. 143 e **[Autostrady federalne, przekształcenie administracji zleconej]** 144
Art. 143 f **[Stosunki finansowe państwa federalnego]** 145
Art. 143 g **[Dalsze obowiązywanie Artykułu 107]** 145
Art. 143 h **[Fundusz specjalny na cele dodatkowych inwestycji w infrastrukturę]** 146
Art. 144 **[Przyjęcie Ustawy Zasadniczej – Berlin]** 146
Art. 145 **[Wejście w życie Ustawy Zasadniczej]** 147
Art. 146 **[Obowiązywanie Ustawy Zasadniczej]** 147

Wyciąg z konstytucji niemieckiej z dnia 11 sierpnia 1919 roku
(Konstytucja Weimarska) 148

Wyznania i związki wyznaniowe 149

Art. 136 149
Art. 137 149
Art. 138 150
Art. 139 150
Art. 141 150

Ustawa Zasadnicza dla Republiki Federalnej Niemiec

z dnia 23 maja 1949 roku

Rada Parlamentarna zebrana na posiedzeniu otwartym w dniu 23 maja 1949 roku w Bonn nad Renem stwierdziła, że uchwalona przez Radę Parlamentarną w dniu 8 maja 1949 roku Ustawa Zasadnicza dla Republiki Federalnej Niemiec została przyjęta przez ponad dwie trzecie biorących udział w głosowaniu parlamentów niemieckich krajów związkowych, w trakcie tygodnia trwającego od 16 do 22 maja 1949 r. Na podstawie tego stwierdzenia Rada Parlamentarna, reprezentowana przez swoich przewodniczących sporządziła i ogłosiła niniejszą Ustawę Zasadniczą.

Zgodnie z art. 145 ust. (3) Ustawę Zasadniczą publikuje się niniejszym w Federalnym Dzienniku Ustaw (*Bundesgesetzblatt*).

Preambuła

Naród Niemiecki, świadom swojej odpowiedzialności przed Bogiem i ludźmi, ogarnięty wolą służenia pokojowi na świecie jako równoprawny członek zjednoczonej Europy, nadał sobie mocą prawa do stanowienia konstytucji niniejszą Ustawę Zasadniczą.
Obywatele niemieccy w krajach: Badenii-Wirtembergii, Bawarii, Berlina, Brandenburgii, Bremy, Dolnej Saksonii, Hamburga, Hesji, Kraju Saary, Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Nadrenii-Palatynatu, Północnej Nadrenii-Westfalii, Saksonii, Saksonii-Anhalt, Szlezwiku Holsztyna i Turyngii, w oparciu o zasadę swobodnego samostanowienia dopełnili dzieła zjednoczenia i wolności Niemiec. Tym samym niniejsza Ustawa Zasadnicza obowiązuje w odniesieniu do całego Narodu Niemieckiego.

I.
Prawa podstawowe

Artykuł 1
[Godność człowieka – prawa człowieka – moc obowiązująca praw podstawowych]

(1) Godność człowieka jest nienaruszalna. Jej poszanowanie i ochrona są obowiązkiem wszelkich władz państwowych.

(2) Naród Niemiecki uznaje zatem nienaruszalność i niezbywalność praw człowieka jako podstawę każdej wspólnoty ludzkiej, pokoju i sprawiedliwości na świecie.

(3) Wymienione niżej prawa podstawowe wiążą władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą jako bezpośrednio obowiązujące prawo.

Artykuł 2
[Wolności osobiste]

(1) Każdy ma prawo do swobodnego rozwoju swojej osobowości, o ile nie narusza to praw innych, nie wykracza przeciw ładowi konstytucyjnemu i nie uchybia dobrym obyczajom.

(2) Każdy ma prawo do życia i do nietykalności osobistej. Wolność osobista jest nienaruszalna. Prawa te mogą być ograniczone wyłącznie na podstawie ustawy.

Artykuł 3
[Równość wobec prawa]

(1) Wszyscy są równi wobec prawa.

(2) Mężczyzna i kobieta mają równe prawa. Państwo wspiera faktyczne urzeczywistnienie równouprawnienia kobiet i mężczyzn i działa na rzecz usunięcia istniejących nierówności.

(3) Nikt nie może być dyskryminowany ani uprzywilejowany ze względu na płeć, pochodzenie społeczne, rasę, język, kraj i pochodzenie narodowe, wyznanie, poglądy religijne i polityczne. Nikt nie może być dyskryminowany ze względu na swoją niepełnosprawność.

Artykuł 4
[Wolność wyznania i sumienia]

(1) Wolność wyznania, sumienia i swoboda przekonań religijnych i światopoglądowych są nienaruszalne.
(2) Zapewnia się swobodę praktyk religijnych.
(3) Nikogo nie wolno zmuszać do służby wojskowej z bronią w ręku wbrew jego sumieniu. Szczegóły określa ustawa federalna.

Artykuł 5
[Wolność poglądów, sztuki i nauki]

(1) Każdy ma prawo do swobodnego wyrażania i rozpowszechniania swoich poglądów w mowie, piśmie i obrazie oraz do niezakłóconego uzyskiwania informacji z powszechnie dostępnych źródeł. Zapewnia się wolność prasy oraz programów informacyjnych w radiu, telewizji i filmie. Cenzury się nie stosuje.
(2) Prawa te podlegają ograniczeniom w postanowieniach ustaw ogólnych, ustawowych przepisach dotyczących ochrony młodzieży oraz w prawie do godności osobistej.
(3) Zapewnia się wolność sztuki i nauki, badań naukowych i nauczania. Wolność nauczania nie zwalnia od obowiązku wierności wobec Konstytucji.

Artykuł 6
[Małżeństwo – rodzina – dzieci]

(1) Małżeństwo i rodzina znajdują się pod szczególną ochroną państwa.
(2) Opieka nad dziećmi i ich wychowanie są przyrodzonym prawem rodziców, a przede wszystkim ich powinnością. Nad jej wypełnianiem czuwa wspólnota państwowa.
(3) Wbrew woli osób sprawujących władzę rodzicielską dzieci można oddzielić od rodziny wyłącznie na podstawie ustawy, jeśli osoby te nie wywiązują się ze swoich obowiązków lub istnieje zagrożenie, że dzieci popadną w zaniedbanie z innych powodów.

(4) Każda matka ma prawo do ochrony i opieki ze strony społeczeństwa.
(5) Dzieciom pozamałżeńskim stwarza się w drodze ustawodawczej te same warunki fizycznego i duchowego rozwoju oraz osiągnięcia pozycji społecznej jak dzieciom małżeńskim.

Artykuł 7
[Szkolnictwo]

(1) Całość systemu szkolnictwa znajduje się pod nadzorem państwa.
(2) Osoby sprawujące władzę rodzicielską mają prawo do decydowania o uczestnictwie dziecka w lekcjach religii.
(3) Religia jest w szkołach publicznych, za wyjątkiem szkół bezwyznaniowych, zwyczajnym przedmiotem nauczania. Bez uszczerbku dla prawa do nadzoru ze strony państwa lekcje religii prowadzone są zgodnie z podstawowymi zasadami wspólnot wyznaniowych. Żaden nauczyciel nie może być zobowiązany do prowadzenia lekcji religii wbrew własnej woli.
(4) Zapewnia się prawo do zakładania szkół prywatnych. Szkoły prywatne zastępujące szkoły publiczne wymagają zezwolenia ze strony władz państwowych i podlegają przepisom prawa danego kraju związkowego. Zezwolenie na założenie i prowadzenie szkoły prywatnej jest wydawane wówczas, jeśli szkoła taka pod względem celów nauczania i wyposażenia oraz pod względem kwalifikacji naukowych ciała pedagogicznego nie pozostaje w tyle za szkołami publicznymi i nie sprzyja stwarzaniu odrębnej pozycji uczniów w zależności od stosunków majątkowych ich rodziców. Zezwolenia takiego należy odmówić, jeśli sytuacja ekonomiczna i status prawny nauczycieli nie są wystarczająco zabezpieczone.
(5) Zezwolenie na otwarcie prywatnej szkoły powszechnej wydaje się tylko wówczas, jeżeli władze oświatowe stwierdzą istnienie szczególnej potrzeby ze względów pedagogicznych lub na wniosek osób sprawujących władzę rodziciel-

ską, jeżeli szkoła taka miałaby działać jako szkoła wyznaniowo neutralna, bądź o określonym profilu wyznaniowym lub światopoglądowym, przy czym w danej gminie nie byłoby publicznej szkoły powszechnej tego rodzaju.

(6) Decyzja o rozwiązaniu placówek przygotowujących dzieci do nauki w szkole pozostaje w mocy.

Artykuł 8
[Swoboda zgromadzeń]

(1) Wszyscy obywatele Niemiec mają prawo do zgromadzeń pokojowych, bez broni, bez konieczności uprzedniego zgłaszania ich władzom lub uzyskiwania zezwolenia.

(2) Prawo to w odniesieniu do zgromadzeń na wolnym powietrzu może być ograniczone ustawą lub na podstawie ustawy.

Artykuł 9
[Swoboda tworzenia stowarzyszeń i koalicji]

(1) Wszyscy obywatele Niemiec mają prawo do tworzenia związków i stowarzyszeń.

(2) Zakazuje się tworzenia stowarzyszeń, których cele i działalność są sprzeczne z przepisami prawa karnego lub skierowane przeciwko porządkowi konstytucyjnemu lub idei porozumienia między narodami.

(3) Prawo do tworzenia stowarzyszeń mających na celu utrzymanie i wspieranie warunków pracy i warunków ekonomicznych zapewnia się każdej osobie i przedstawicielom wszystkich zawodów. Porozumienia mające na celu ograniczenie tego prawa lub uniemożliwianie korzystania z niego, są sprzeczne z prawem, a zmierzające w tym kierunku działania są bezprawne. Działania przeprowadzane zgodnie z przepisami art. art. 12 a, 35 ust. (2) i (3), art. 87 a ust. (4) i art. 91 nie mogą być skierowane przeciw protestom pracowniczym, mającym na celu utrzymanie i wspieranie warunków pracy i ekonomicznych oraz prowadzonym przez stowarzyszenia w rozumieniu zdania 1.

Artykuł 10
[Tajemnica korespondencji, przesyłek pocztowych i telekomunikacji]

(1) Tajemnica korespondencji, przesyłek pocztowych i telekomunikacji jest nienaruszalna.

(2) Ograniczenia tej tajemnicy mogą nastąpić wyłącznie na podstawie ustawy. Jeżeli ograniczenia służą ochronie wolnościowo-demokratycznego porządku konstytucyjnego czy też zachowaniu istnienia lub bezpieczeństwu Federacji lub jednego z jej krajów związkowych, ustawa może stanowić, że o ograniczeniu nie będzie powiadomiona osoba nim dotknięta i że w miejsce drogi sądowej następuje powtórne sprawdzenie stanu rzeczy przez organy i organy pomocnicze powołane przez przedstawicielstwo narodu.

Artykuł 11
[Wolność przemieszczania się oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu]

(1) Wszystkim obywatelom Niemiec zapewnia się wolność przemieszczania się na całym terytorium Federacji oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu.

(2) Prawo to może być ograniczone tylko ustawą lub na mocy ustawy i tylko w przypadkach, kiedy nie istnieją wystarczające podstawy do zapewnienia sobie utrzymania i jeśli z tego powodu powstałyby szczególne obciążenia dla ogółu lub kiedy zachodzi konieczność ochrony przed niebezpieczeństwem zagrażającym wolnościowo-demokratycznemu porządkowi konstytucyjnemu lub istnieniu Federacji lub jednego z krajów związkowych, zwalczania niebezpieczeństwa epidemii, klęsk żywiołowych lub szczególnie ciężkich nieszczęśliwych zdarzeń, w celu ochrony młodzieży przed zdemoralizowaniem lub w celu zapobiegania czynom karalnym.

Artykuł 12
[Wolność wyboru zawodu]

(1) Wszyscy obywatele Niemiec mają prawo do swobodnego wyboru zawodu, miejsca pracy i miejsca kształcenia.

Wykonywanie zawodu może być uregulowane ustawą lub na podstawie ustawy.

(2) Nikogo nie wolno zmuszać do wykonywania określonej pracy poza tą, która mieści się w ramach zwyczajowego ogólnego i obejmującego wszystkich obywateli obowiązku prac świadczonych na rzecz ogółu.

(3) Praca przymusowa jest dopuszczalna wyłącznie w przypadku orzeczonego sądownie pozbawienia wolności.

Artykuł 12 a
[Obowiązek służby wojskowej lub zastępczej]

(1) Mężczyźni, którzy ukończyli osiemnasty rok życia mogą być zobowiązani do służby w siłach zbrojnych, Federalnej Służbie Ochrony Granic lub w jednostkach obrony cywilnej.

(2) Każdy, dla kogo służba wojskowa z bronią w ręku jest niezgodna z jego sumieniem, może być zobowiązany do odbycia służby zastępczej. Czas trwania służby zastępczej nie może przekraczać czasu trwania służby wojskowej. Szczegóły określa ustawa, która nie może ograniczać wolności decyzji zgodnie z własnym sumieniem i która musi przewidywać możliwość odbycia służby zastępczej, nie pozostającej w jakimkolwiek związku z jednostkami sił zbrojnych lub Federalnej Służby Ochrony Granic.

(3) Podlegający obowiązkowi służby wojskowej, którzy nie zostali powołani do służby, o której mowa w ust. (1) lub (2), w przypadku stanu obrony kraju mogą być zobowiązani ustawą lub na podstawie ustawy do wykonywania w ramach stosunków pracy cywilnych świadczeń publicznych na rzecz obrony, łącznie z ochroną ludności cywilnej; zobowiązania w ramach stosunku pracy mającego charakter stosunku służbowego, jaki wynika z przepisów prawa publicznego, dopuszcza się tylko w celu wypełniania zadań policyjnych lub takiego rodzaju zadań władzy państwowej w administracji publicznej, które mogą być wypełniane wyłącznie w ramach stosunku służbowego, jaki wynika z przepisów prawa publicznego. Stosunek pracy w rozu-

mieniu zdania 1 może być nawiązany z jednostkami sił zbrojnych, ich zaopatrzeniu oraz w administracji publicznej; zobowiązania w zakresie stosunku pracy w obszarze zaopatrzenia ludności cywilnej dopuszcza się tylko w celu pokrycia jej niezbędnych potrzeb życiowych lub zapewnienia jej ochrony.

(4) Jeśli w przypadku zaistnienia stanu obrony kraju zapotrzebowanie na usługi cywilne w cywilnej służbie sanitarnej i zdrowia oraz w organizacji stałego szpitala wojskowego nie może być pokryte na podstawie zgłoszeń dobrowolnych, wówczas ustawą lub na mocy ustawy do takich służb mogą być powołane kobiety w wieku od osiemnastu do pięćdziesięciu pięciu lat. W żadnym wypadku nie mogą być one zobowiązane do służby z bronią w ręku.

(5) W okresie poprzedzającym zaistnienie stanu obrony kraju zobowiązania, o których mowa w ust. (3), mogą być uzasadnione wyłącznie zgodnie z art. 80 a ust. (1). W celu przygotowań do wykonywania czynności, o których mowa w ust. (3), wymagających szczególnej wiedzy lub umiejętności, można ustawą lub na mocy ustawy zobowiązać do uczestnictwa w odpowiednich akcjach szkoleniowych. Przepis zawarty w zdaniu 1 nie ma wówczas zastosowania.

(6) Jeśli w przypadku zaistnienia stanu obrony kraju zapotrzebowanie na siłę roboczą w obszarach, o których mowa w ust. (3) zdanie 2, nie może być pokryte na podstawie zgłoszeń dobrowolnych, wówczas w celu zapewnienia pokrycia takiego zapotrzebowania, ustawą lub na mocy ustawy, może być ograniczona wolność obywateli niemieckich do wykonywania zawodu lub rezygnacji z miejsca pracy. W okresie poprzedzającym zaistnienie stanu obrony kraju przepis ust. (5) zdania 1 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 13
[Nienaruszalność mieszkania]

(1) Zapewnia się nienaruszalność mieszkania.

(2) Przeszukanie mieszkania może być dokonane tylko decyzją sądu, a w przypadku grożącego niebezpieczeństwa – rów-

nież na zarządzenie innych organów określonych ustawą i tylko w przewidziany w niej sposób.

(3) W przypadku, gdy konkretne fakty pozwalają na domniemanie, że ktoś popełnił określony w odrębnych przepisach szczególnie ciężki czyn karalny, wówczas na podstawie decyzji sądu mogą być użyte środki techniczne w celu dokonywania podsłuchu w mieszkaniu, w którym przypuszczalnie przebywa podejrzany, jeżeli stwierdzenie stanu faktycznego przy użyciu innych środków byłoby nieproporcjonalnie utrudnione lub nie rokowałoby powodzenia. Tego rodzaju działania należy prowadzić w sposób czasowo ograniczony. Odpowiednia decyzja wydawana jest przez trzyosobowy skład orzekający. W przypadku grożącego niebezpieczeństwa może być ona wydana również przez pojedynczego sędziego.

(4) W celu ochrony przed nagłym zagrożeniem dla bezpieczeństwa publicznego, zwłaszcza zagrożenia ogólnego lub zagrożenia dla życia, można zastosować środki techniczne w celu dokonywania posłuchu w mieszkaniach wyłącznie na podstawie decyzji sądu. W przypadku grożącego niebezpieczeństwa takie działanie może być również zarządzone przez inny organ przewidziany ustawowo; brak decyzji sądu należy wówczas niezwłocznie uzupełnić.

(5) W przypadku, gdy zastosowanie środków technicznych przewidziane jest wyłącznie w celu ochrony osób przeprowadzających akcję w mieszkaniach, wówczas takie działanie może być również zarządzone przez inny organ przewidziany ustawowo. Użycie uzyskanych informacji w innym celu jest dozwolone wyłącznie w celu ścigania czynu karalnego lub w celu obrony przed zagrożeniem i tylko wówczas, gdy zgodność tego rodzaju działań z prawem została stwierdzona przez sąd; w przypadku grożącego niebezpieczeństwa brak decyzji sądu należy niezwłocznie uzupełnić.

(6) Rząd federalny składa raz w roku sprawozdanie przed Bundestagiem na temat zastosowania środków technicznych, o których mowa w ust. (3) oraz w ust. (4), odnoszącym się do zakresu odpowiedzialności władz federalnych i o ile

zachodzi konieczność kontroli sądowej, zgodnie z ust. (5). Powołany przez Bundestag zespół sprawuje kontrolę parlamentarną w oparciu o powyżej wskazane sprawozdanie. Kraje związkowe zapewniają analogiczną kontrolę parlamentarną.

(7) Ingerencje i ograniczenia mogą być poza tym podejmowane wyłącznie w celu ochrony przed zagrożeniem ogólnym lub ochrony życia pojedynczych osób, a na mocy ustawy również w celu zapobieżenia nagłym zagrożeniom dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, zwłaszcza w celu usunięcia braków w zakresie zasobów mieszkaniowych, zwalczania niebezpieczeństwa epidemii lub w celu ochrony zagrożonej młodzieży.

Artykuł 14
[Własność – prawo dziedziczenia – wywłaszczenie]

(1) Zapewnia się prawo własności i prawo dziedziczenia. Treść tych praw i ich granice określają ustawy.

(2) Własność zobowiązuje. Korzystanie z niej ma jednocześnie służyć dobru ogółu.

(3) Wywłaszczenie dozwolone jest wyłącznie na rzecz dobra ogółu. Może ono być przeprowadzone wyłącznie zgodnie z ustawą lub na mocy ustawy, definiującej rodzaj i wysokość odszkodowania. Odszkodowanie należy określić z uwzględnieniem sprawiedliwego wyważenia interesów ogółu i osób, których ono dotyczy. W przypadku sporu co do wysokości odszkodowania przysługuje możliwość dochodzenia roszczeń na drodze prawnej przed sądami powszechnymi.

Artykuł 15
[Uspołecznienie]

Ziemia, bogactwa naturalne i środki produkcji, w celu uspołecznienia mogą być przekształcone we własność społeczną lub inną formę gospodarki publicznej zgodnie z ustawą, określającą rodzaj i wymiar odszkodowania. W odniesieniu do odszkodowania przepis art. 14 ust. (3) zdania 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 16
[Przynależność państwowa – ekstradycja]

(1) Nikogo nie można pozbawić obywatelstwa niemieckiego. Utrata obywatelstwa może nastąpić tylko na mocy ustawy, a wbrew woli danej osoby tylko wówczas, gdy poprzez to nie stanie się ona bezpaństwowcem.

(2) Ekstradycja obywatela niemieckiego jest zakazana. Ustawa może określić odmienne postępowanie dotyczące ekstradycji do jednego z krajów członkowskich Unii Europejskiej lub przed trybunał międzynarodowy przy zachowaniu zasad praworządności.

Artykuł 16 a
[Prawo azylu]

(1) Osoby prześladowane ze względów politycznych korzystają z prawa azylu.

(2) Na przepis ust. (1) nie może się powoływać ten, kto przybywa z jednego z państw członkowskich Wspólnot Europejskich lub innego państwa trzeciego, w którym zapewnione jest stosowanie Konwencji dotyczącej statusu prawnego uchodźców i Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Państwa spoza Wspólnot Europejskich, do których odnosi się przepis zdania 1, określone są ustawą wymagającą zatwierdzenia przez Bundesrat. W przypadkach, do których odnosi się przepis zdania 1, mogą być podjęte działania mające na celu zakończenie pobytu osoby starającej się o azyl niezależnie od podjęcia przeciwko takiej decyzji środków prawnych.

(3) Ustawa wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat, może określić państwa, w których ze względu na sytuację prawną, wydaje się być zapewnione stosowanie prawa i ogólne stosunki polityczne, że nie mają tam miejsca ani prześladowania polityczne, ani nieludzkie lub poniżające karanie bądź traktowanie ludzi. Zakłada się, że cudzoziemiec pochodzący z takiego kraju nie jest prześladowany, o ile nie przedstawi on faktów, uzasadniających domniemanie, że wbrew przypuszczeniom był on prześladowany politycznie.

(4) Od przeprowadzenia działań mających na celu zakończenie pobytu cudzoziemca w Niemczech w przypadkach, o których mowa w przepisie ust. (3), i w innych przypadkach, w których prawo do pobytu najwyraźniej nie jest uzasadnione lub przypadki te uważane są za najwyraźniej nieuzasadnione, odstępuje się zgodnie z ustawą tylko wówczas, gdy istnieją poważne wątpliwości co do zgodności takiego działania z prawem; zakres kontroli może być ograniczony, a złożenie odpowiedniego wniosku po terminie może nie być uwzględnione. Szczegóły określa ustawa.

(5) Przepisy ust. od (1) do (4) nie pozostają w sprzeczności z porozumieniami międzynarodowymi zawartymi pomiędzy państwami członkowskimi Wspólnot Europejskich oraz pomiędzy nimi i państwami trzecimi, dokonującymi podziału kompetencji w zakresie rozpatrywania wniosków o przyznanie azylu łącznie z wzajemnym uznaniem orzeczeń w sprawach azylowych przy uwzględnieniu zobowiązań wynikających z Konwencji dotyczącej statusu prawnego uchodźców i Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Wolności Podstawowych, których stosowanie musi być zapewnione w państwach-stronach tych porozumień.

Artykuł 17
[Prawo do składania petycji]
Każdy ma prawo indywidualnie lub wspólnie z innymi do zwracania się na piśmie z prośbami lub zażaleniami do właściwych organów i do przedstawicielstwa narodu.

Artykuł 17 a
[Ograniczenia praw podstawowych w szczególnych przypadkach]

(1) Ustawy dotyczące służby wojskowej i zastępczej mogą stanowić, że w odniesieniu do osób pełniących służbę wojskową oraz tych, którzy odbywając służbę zastępczą w okresie pełnienia tych służb może być ograniczone prawo podstawowe do swobodnego wyrażania i rozpowszech-

niania swoich poglądów w mowie, piśmie i obrazie (art. 5 ust 1, pierwsza część zdania 1), prawo podstawowe wolności zgromadzeń (art. 8) oraz prawo do składania petycji (art. 17), o ile zapewnia się prawo do zwracania się z pisemnymi prośbami lub zażaleniami wspólnie z innymi.

(2) Ustawy mające na celu zapewnienie obrony kraju łącznie z ochroną ludności cywilnej, mogą stanowić, że prawa podstawowe wolności przemieszczania się oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu (art. 11) i nienaruszalności mieszkania (art. 13) zostają ograniczone.

Artykuł 18
[Utrata praw podstawowych]

Kto nadużywa prawa do swobodnego wyrażania poglądów, zwłaszcza wolności prasy (art. 5 ust. (1)), wolności nauczania (art. 5 ust. (3)), wolności zgromadzeń (art. 8), wolności zrzeszania się (art. 9), tajemnicy korespondencji, przesyłek pocztowych i telekomunikacji (art. 10), własności (art. 14) lub prawa do azylu (art. 16 a) w celu walki przeciw podstawom porządku wolnościowo-demokratycznego, traci te prawa. Orzeczenie w zakresie utraty praw i jej wymiaru wydaje Federalny Trybunał Konstytucyjny.

Artykuł 19
[Ograniczenie praw podstawowych – droga prawna]

(1) O ile zgodnie z niniejszą Ustawą Zasadniczą któreś z praw podstawowych zostaje ograniczone ustawą lub na mocy ustawy, wówczas taka ustawa musi mieć ogólną moc obowiązującą, nie zaś w odniesieniu do przypadku jednostkowego. Poza tym taka ustawa musi wymienić prawo podstawowe poprzez podanie odpowiedniego artykułu.

(2) W żadnym wypadku prawo podstawowe nie może być naruszone w jego istocie.

(3) Prawa podstawowe odnoszą się również do krajowych osób prawnych, o ile w swojej istocie mają one w stosunku do nich zastosowanie.

(4) W przypadku, gdy prawa jakiejś osoby zostały naruszone przez władze publiczne, przysługuje jej prawo dochodzenia roszczeń na drodze prawnej. Jeżeli nie ma uzasadnienia dla innej właściwości, stosuje się powszechną drogę prawną. Nie narusza to postanowień art. 10 ust. (2) zdanie 2.

II.
Władze federalne i kraje związkowe

Artykuł 20
[Zasady konstytucyjne – prawo do oporu]

(1) Republika Federalna Niemiec jest demokratycznym i socjalnym państwem federalnym.

(2) Wszelka władza państwowa pochodzi od Narodu. Sprawowana jest przez Naród w wyborach i głosowaniach oraz przez szczególne organy władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej.

(3) Władza ustawodawcza związana jest poprzez porządek konstytucyjny, a władza wykonawcza i sądownicza – poprzez ustawy i prawo.

(4) Prawo do stawiania oporu przeciwko każdemu, kto podejmuje próbę obalenia tego porządku, mają wszyscy obywatele Niemiec – jeżeli zastosowanie innych środków nie jest możliwe.

Artykuł 20 a
[Ochrona naturalnych podstaw życia i zwierząt]

Państwo, w ramach porządku konstytucyjnego, poprzez ustawodawstwo oraz na mocy ustaw i przepisów prawa, chroni poprzez władzę wykonawczą i sądownictwo naturalne podstawy życia i zwierzęta, również w poczuciu odpowiedzialności wobec przyszłych pokoleń.

Artykuł 21
[Partie polityczne]

(1) Partie polityczne współuczestniczą w kształtowaniu woli politycznej Narodu. Zapewnia się wolność tworzenia partii. Ich struktura wewnętrzna musi odpowiadać zasadom demokracji.
Są one zobowiązane do publicznego składania sprawozdań dotyczących swojego majątku oraz pochodzenia i przeznaczenia posiadanych środków finansowych.

(2) Partie polityczne, których cele lub działalność ich zwolenników ukierunkowane są na podważanie lub obalenie wolnościowo-demokratycznych zasad ustroju bądź zagrażają istnieniu Republiki Federalnej Niemiec, są niezgodne z Konstytucją.

(3) Partie polityczne, których cele lub działalność ich zwolenników nakierowane są na podważanie lub obalenie wolnościowo-demokratycznych zasad ustroju bądź zagrażają istnieniu Republiki Federalnej Niemiec, są wykluczone z możliwości finansowania ze środków budżetu państwa. W przypadku stwierdzenia podstaw do wykluczenia partie te i subwencje dla tych partii nie są również objęte ulgami podatkowymi.

(4) Decyzję o niezgodności z konstytucją na podstawie ust. (2) oraz o wykluczeniu z finansowania ze środków budżetu państwa na podstawie ust. (3) podejmuje Federalny Trybunał Konstytucyjny.

(5) Szczegóły określają ustawy federalne.

Artykuł 22
[Stolica Federacji – flaga federalna]

(1) Stolicą Republiki Federalnej Niemiec jest Berlin. Reprezentacja całego państwa w stolicy jest zadaniem władz federalnych. Szczegóły określa ustawa federalna

(2) Barwami flagi federalnej są kolory czarny, czerwony i złoty.

Artykuł 23
[Unia Europejska – ochrona praw podstawowych – zasada subsydiarności]

(1) W celu urzeczywistnienia zjednoczenia Europy Republika Federalna Niemiec współuczestniczy w rozwoju Unii Europejskiej, zobowiązanej do przestrzegania zasad demokracji, praworządności, polityki socjalnej i federalizmu oraz zasady subsydiarności jak również zapewniającej ochronę praw podstawowych porównywalną w swej istocie z niniejszą Ustawą Zasadniczą. Władze federalne mogą w związku z powyższym przekazać na mocy ustawy wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat pewne prawa suwerenne. W odniesieniu do ustanowienia Unii Europejskiej oraz zmian jej podstaw traktatowych i porównywalnych regulacji prawnych, w wyniku których treść niniejszej Ustawy Zasadniczej zostaje zmieniona lub uzupełniona lub tego

rodzaju zmiany i uzupełnienia stają się możliwe, stosuje się przepis art. 79 ust. (2) i (3).

(1a) Bundestag i Bundesrat mają prawo wniesienia skargi do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z powodu naruszenia zasady subsydiarności przez jakikolwiek akt ustawodawczy Unii Europejskiej. Bundestag jest do tego zobowiązany na wniosek jednej czwartej ogólnej liczby posłów. Na mocy ustawy wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat, dopuszczalne są wyjątki od postanowień art. 42 ust. (2) zdanie 1 i art. 52 ust. (3) zdanie 1, w odniesieniu do korzystania z praw, jakie Bundestag i Bundesrat mają zagwarantowane w traktatowych podstawach Unii Europejskiej.

(2) W decyzjach dotyczących spraw Unii Europejskiej współuczestniczy Bundestag i – poprzez Bundesrat – kraje związkowe. Rząd federalny ma obowiązek informowania Bundestagu i Bundesratu w sposób wyczerpujący oraz w możliwie jak najwcześniejszym terminie.

(3) Rząd federalny daje Bundestagowi sposobność do zajęcia stanowiska, zanim będzie współuczestniczył w tworzeniu aktów prawnych Unii Europejskiej. Rząd federalny uwzględnia stanowisko Bundestagu podczas negocjacji. Szczegóły określa ustawa.

(4) Bundesratowi należy zapewnić możliwość współuczestnictwa w kształtowaniu stanowiska Federacji, o ile miałby on uczestniczyć w odpowiednich działaniach wewnątrzpaństwowych lub o ile leżałoby to w gestii krajów związkowych.

(5) Jeżeli w dziedzinie pozostającej w wyłącznej kompetencji władz federalnych poruszane są sprawy dotyczące interesu krajów związkowych bądź jeżeli poza tym władzom federalnym przysługują uprawnienia ustawodawcze, rząd federalny uwzględnia stanowisko Bundesratu. Jeżeli główny przedmiot działań legislacyjnych dotyczy uprawnień ustawodawczych krajów związkowych, powoływania ich władz lub ich postępowania administracyjnego, o tyle przy kształtowaniu stanowiska Federacji należy w sposób miaro-

dajny uwzględnić stanowisko Bundesratu; należy przy tym mieć na uwadze odpowiedzialność władz federalnych za państwo jako całość. W sprawach mogących spowodować zwiększenie wydatków lub zmniejszenie dochodów Federacji, niezbędna jest zgoda rządu federalnego.

(6) Jeżeli główny przedmiot działań legislacyjnych dotyczy wyłącznych uprawnień ustawodawczych krajów związkowych w takich dziedzinach jak: oświata szkolna, kultura lub radio i telewizja, wówczas wykonywanie praw przysługujących Republice Federalnej Niemiec jako krajowi członkowskiemu Unii Europejskiej przekazywane jest wyznaczonemu przez Bundesrat przedstawicielowi krajów związkowych. Wykonywanie tych praw ma miejsce przy współudziale rządu federalnego i w porozumieniu z nim; należy przy tym mieć na uwadze odpowiedzialność władz federalnych za państwo jako całość.

(7) Szczegóły dotyczące ust. od (4) do (6) określa ustawa wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 24
[Przekazywanie praw suwerennych – zbiorowy system bezpieczeństwa]

(1) Władze federalne mogą na mocy ustawy przekazać prawa suwerenne instytucjom międzynarodowym.

(1a) O ile w gestii krajów związkowych leży wykonywanie uprawnień państwowych i wypełnianie zadań państwowych, wówczas kraje związkowe mogą za zgodą rządu federalnego przekazywać prawa suwerenne instytucjom realizującym zadania na pograniczu z udziałem państw sąsiednich.

(2) Mając na uwadze utrzymanie pokoju Federacja może przyłączyć się do systemu wzajemnego zbiorowego bezpieczeństwa; w takim przypadku przychyli się do ograniczenia praw suwerennych, wprowadzającego i zapewniającego trwały ład pokojowy w Europie i między narodami świata.

(3) W celu regulowania sporów międzypaństwowych Federacja przystąpi do porozumień dotyczących powszechnych,

obowiązkowych międzynarodowych instytucji rozjemczych posiadających szerokie uprawnienia.

Artykuł 25
[Pierwszeństwo prawa międzynarodowego]
Ogólne zasady prawa międzynarodowego są częścią składową prawa federalnego. Mają one pierwszeństwo przed ustawami i tworzą bezpośrednio prawa i obowiązki dla mieszkańców terytorium Federacji.

Artykuł 26
[Zapewnienie pokoju]
(1) Działania mogące służyć zakłóceniu pokojowego współistnienia narodów oraz prowadzone z takim zamiarem, zwłaszcza stanowiące przygotowanie do prowadzenia wojny zaczepnej, są niezgodne z Konstytucją. Podlegają one karze.
(2) Broń przeznaczona do prowadzenia wojny może być produkowana, transportowana i wprowadzana do użytku wyłącznie za zezwoleniem rządu federalnego. Szczegóły określa ustawa federalna.

Artykuł 27
[Flota handlowa]
Wszystkie niemieckie statki handlowe tworzą jednolitą flotę handlową.

Artykuł 28
[Konstytucje krajów związkowych – samorząd gminny]
(1) Porządek konstytucyjny w krajach związkowych musi odpowiadać zasadom republikańskiego, demokratycznego i socjalnego państwa prawa w rozumieniu niniejszej Ustawy Zasadniczej. Na szczeblu krajów związkowych, powiatów i gmin Naród musi posiadać przedstawicielstwa, wybrane w powszechnych, bezpośrednich, wolnych, równych i tajnych wyborach. Do udziału w wyborach na szczeblu powiatów i gmin uprawnione są również osoby

posiadające obywatelstwo jednego z krajów członkowskich Wspólnoty Europejskiej, którym zgodnie z prawem Wspólnoty Europejskiej przysługuje czynne i bierne prawo wyborcze. Na szczeblu gmin funkcję wybranego gremium może pełnić zgromadzenie gminne.

(2) Gminom musi być zapewnione prawo do regulowania wszystkich spraw dotyczących wspólnoty lokalnej na własną odpowiedzialność, w ramach przepisów prawnych. Również związki gmin posiadają zgodnie z ustawami, w ramach przewidzianego dla nich ustawowego zakresu zadań, prawo do samorządności. Gwarancja samorządności obejmuje również zapewnienie podstaw własnej odpowiedzialności finansowej; do tych podstaw należy przysługujące gminom prawo do pobierania podatków ze źródła odpowiadającego potencjałowi gospodarczemu w oparciu o odpowiednie przepisy.

(3) Władze federalne gwarantują, że ustrój konstytucyjny krajów związkowych jest zgodny z prawami podstawowymi oraz przepisami ust. (1) i (2).

Artykuł 29
[Nowy podział terytorialny Federacji]

(1) Na terytorium Federacji może być wprowadzony nowy podział w celu zapewnienia sprawnego wypełniania zadań, do których zobowiązane są kraje związkowe, odpowiednio do ich wielkości i możliwości. Należy przy tym uwzględnić więzi etniczne, powiązania historyczne i kulturowe, celowość zmian z ekonomicznego punktu widzenia oraz wymogi planowania przestrzennego i planu rozwoju kraju.

(2) Działania mające na celu przeprowadzenie nowego podziału terytorialnego Federacji określa ustawa federalna, wymagająca potwierdzenia poprzez referendum. Należy uwzględnić opinię przedstawicieli odnośnych krajów związkowych.

(3) Referendum przeprowadzane jest w tych krajach związkowych, do których należą terytoria, mające wejść w skład nowego kraju związkowego lub dla którego mają być wytyczo-

ne nowe granice (odnośne kraje związkowe). W głosowaniu należy rozstrzygnąć kwestię, czy odnośne kraje związkowe mają pozostać w dotychczasowej postaci, czy też ma być utworzony nowy kraj związkowy lub wytyczone nowe granice. Wyrażoną w referendum wolę mieszkańców na rzecz utworzenia nowego kraju związkowego lub wytyczenia nowych granic uważa się za wiążącą, jeśli na jego przyszłym terytorium oraz ogółem na terytorium lub częściach terytorium jednego z odnośnych krajów, którego przynależność ma być również zmieniona, większość głosujących wypowie się za przeprowadzeniem zmian. Nie jest ona wiążąca, jeśli na terytorium jednego z odnośnych krajów związkowych większość głosujących wypowie się przeciw zmianom; głosy przeciwne nie mają jednak mocy wiążącej, jeśli w części terytorium, którego przynależność do odnośnego kraju ma być zmieniona, większość dwóch trzecich osób biorących udział w głosowaniu wypowie się za zmianą, chyba że większość dwóch trzecich osób biorących udział w głosowaniu na całym terytorium wypowie się przeciw zmianom.

(4) W przypadku, gdy na terytorium, stanowiącym zwarty, odrębny obszar zasiedlenia i gospodarki, którego części należą do różnych krajów związkowych i liczącym co najmniej milion mieszkańców, jedna dziesiąta część mieszkających tam wszystkich uprawnionych do głosowania w wyborach do Bundestagu złoży podpisy pod wnioskiem żądającym, aby obszar ten posiadał jednolitą przynależność terytorialną, wówczas w okresie dwóch lat należy określić na mocy ustawy federalnej, czy przynależność terytorialna tego obszaru będzie zmieniona zgodnie z przepisem ust. (2), lub czy w odnośnych krajach związkowych zostanie przeprowadzone referendum konsultacyjne.

(5) Referendum to powinno rozstrzygnąć kwestię, czy zaproponowana w ustawie zmiana przynależności terytorialnej spotka się z aprobatą ludności. Ustawa może przedstawić różne, lecz nie więcej niż dwie propozycje, które będą poddane pod głosowanie w referendum konsultacyjnym. Jeżeli większość głosujących wypowie się za zmianą

przynależności terytorialnej, wówczas na mocy ustawy federalnej należy w okresie dwóch lat określić, czy zmiana przynależności terytorialnej zgodnie z przepisem ust. (2) zostanie przeprowadzona.
Jeżeli jedna z propozycji poddanych pod głosowanie w referendum konsultacyjnym zgodnie z przepisem ust. (3) zdanie 3 i 4 spotka się z odpowiednią aprobatą, wówczas w celu utworzenia zaproponowanego kraju związkowego należy w okresie dwóch lat po przeprowadzeniu referendum konsultacyjnego wydać ustawę federalną, nie wymagającą już potwierdzenia w referendum.

(6) Większość w referendum powszechnym i w referendum konsultacyjnym stanowi większość oddanych głosów, jeżeli odpowiadają one co najmniej jednej czwartej głosów uprawnionych do głosowania w wyborach do Bundestagu. Poza tym szczegóły dotyczące referendum, społecznej inicjatywy ustawodawczej i referendum konsultacyjnego określa ustawa federalna; może ona również przewidywać, że społeczna inicjatywa ustawodawcza nie może być powtórzona w okresie pięciu lat.

(7) Poza tym zmiany terytorialne krajów związkowych mogą być dokonywane poprzez umowy państwowe z udziałem krajów-stron umowy lub na mocy ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat, jeśli na terytorium, które miałoby zmienić przynależność terytorialną, zamieszkuje nie więcej niż 50 tys. mieszkańców. Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat i przez większość posłów do Bundestagu. Musi ona przewidywać wysłuchanie opinii przedstawicieli odnośnych gmin i powiatów.

(8) Kraje związkowe mogą dokonać nowego podziału swojego terytorium lub jego części odmiennie niż stanowią przepisy ust. (2) do (7), na mocy odpowiedniej umowy państwowej. Należy przy tym wysłuchać opinii przedstawicieli odnośnych gmin i powiatów. Umowa państwowa wymaga potwierdzenia w referendum w każdym z krajów związkowych, których to dotyczy. Jeśli umowa państwowa odnosi

się do części terytoriów krajów związkowych, wówczas referendum w celu jej potwierdzenia może być ograniczone do tychże części terytorium; przepis zdania 5, cz. druga, nie znajduje zastosowania. W referendum decyduje większość oddanych głosów, jeżeli odpowiadają one co najmniej jednej czwartej uprawnionych do głosowania w wyborach do Bundestagu; szczegóły określa ustawa federalna. Umowa państwowa wymaga zatwierdzenia przez Bundestag.

Artykuł 30
[Prawa suwerenne krajów związkowych]
Realizacja uprawnień władzy państwowej i wykonywanie zadań państwowych należy do władz krajów związkowych, o ile niniejsza Ustawa Zasadnicza nie stanowi inaczej lub nie dopuszcza innych regulacji prawnych.

Artykuł 31
[Pierwszeństwo prawa federalnego]
Prawo federalne ma pierwszeństwo przed prawem krajów związkowych.

Artykuł 32
[Stosunki międzynarodowe]
(1) Utrzymywanie stosunków z innymi państwami należy do kompetencji władz federalnych.
(2) Przed zawarciem umowy, obejmującej kwestie związane ze szczególnymi stosunkami jednego z krajów związkowych, należy odpowiednio wcześnie wysłuchać opinii tego kraju.
(3) W ramach swoich uprawnień ustawodawczych kraje związkowe mogą za zgodą rządu federalnego zawierać umowy z innymi państwami.

Artykuł 33
[Równość obywateli Niemiec wobec prawa – służba cywilna]
(1) Każdy obywatel Niemiec posiada w każdym kraju związkowym te same prawa i obowiązki obywatelskie.

(2) Każdy obywatel Niemiec ma w jednakowym stopniu dostęp do sprawowania każdego urzędu publicznego odpowiednio do swoich kwalifikacji, umiejętności i specjalności zawodowych.

(3) Korzystanie z praw cywilnych i obywatelskich, dostęp do sprawowania urzędów publicznych oraz prawa uzyskane w trakcie pełnienia służby cywilnej są niezależne od wyznania. Nikt nie może być gorzej traktowany z powodu przynależności lub braku przynależności wyznaniowej bądź światopoglądowej.

(4) Wykonywanie suwerennych zadań jako stałych czynności leżących w gestii władz państwowych powierza się z reguły członkom państwowej służby publicznej, związanym stosunkiem służbowym i lojalności w oparciu o przepisy prawa publicznego.

(5) Przepisy prawa dotyczące państwowej służby cywilnej należy regulować i kształtować z uwzględnieniem zwyczajowych zasad obejmujących korpus urzędników państwowych.

Artykuł 34
[Odpowiedzialność w przypadku naruszenia obowiązków służbowych]

Jeżeli osoba piastująca powierzony jej urząd publiczny nie dopełnia obowiązków służbowych wobec osoby trzeciej, wówczas odpowiedzialność spoczywa zasadniczo na państwie lub urzędzie, w służbie którego taka osoba się znajduje. W przypadku działania umyślnego lub poważnego zaniedbania obowiązków zastrzega się prawo do pociągnięcia do odpowiedzialności indywidualnej. W celu umożliwienia dochodzenia roszczeń z tytułu odszkodowania lub pociągnięcia do odpowiedzialności indywidualnej nie wyklucza się prowadzenia postępowania na drodze prawnej.

Artykuł 35
[Pomoc prawna, urzędowa i w przypadkach klęsk żywiołowych lub przy szczególnie ciężkich nieszczęśliwych zdarzeniach]

(1) Wszystkie organy władz federalnych i krajów związkowych udzielają sobie wzajemnej pomocy prawnej i urzędowej.

(2) W celu utrzymania lub przywrócenia bezpieczeństwa lub porządku publicznego każdy kraj związkowy może w przypadkach o szczególnym znaczeniu wezwać na pomoc siły i jednostki Federalnej Służby Ochrony Granic dla wsparcia działań własnej policji, jeśli policja nie byłaby w stanie wypełnić swoich zadań bez takiego wsparcia lub mogłaby je wypełnić tylko z poważnymi trudnościami. W celu niesienia pomocy w przypadkach klęsk żywiołowych lub przy szczególnie ciężkich nieszczęśliwych zdarzeniach każdy kraj związkowy może wezwać siły policji innego kraju, siły i jednostki innych rodzajów administracji oraz Federalnej Służby Ochrony Granic i sił zbrojnych.

(3) W przypadku, gdy klęska żywiołowa lub nieszczęśliwe zdarzenie obejmuje terytorium więcej niż jednego kraju związkowego, wówczas rząd federalny, o ile jest to niezbędne dla skutecznego zwalczania skutków, może nakazać rządom krajowym oddanie sił policji do dyspozycji innych krajów związkowych oraz użycie jednostek Federalnej Służby Ochrony Granic i sił zbrojnych dla wsparcia sił policji. Podjęte przez rząd federalny działania, o których mowa w zdaniu 1, należy przerwać w każdej chwili na żądanie Bundesratu, w pozostałych przypadkach niezwłocznie po usunięciu zagrożenia.

Artykuł 36
[Urzędnicy federalni]

(1) W najwyższych urzędach szczebla federalnego należy zatrudniać urzędników pochodzących ze wszystkich krajów związkowych w odpowiedniej proporcji. Osoby zatrudnione w pozostałych urzędach federalnych powinny z reguły

pochodzić z tego kraju związkowego, w którym pełnią swoje obowiązki.

(2) Ustawy odnoszące się do służby wojskowej powinny uwzględniać podział terytorialny Federacji i krajów związkowych oraz szczególne więzi etniczne z danym regionem.

Artykuł 37
[Przymus federalny]

(1) Jeżeli któryś z krajów związkowych nie wypełnia wobec Federacji obowiązków, do których jest zobligowany Ustawą Zasadniczą lub inną ustawą federalną, wówczas rząd federalny może za zgodą Bundesratu podjąć niezbędne działania mające na celu wypełnienie przez dany kraj swoich obowiązków poprzez zastosowanie przymusu federalnego.

(2) W celu przeprowadzenia przymusu federalnego rząd federalny lub jego pełnomocnik posiadają prawo wydawania poleceń w odniesieniu do władz wszystkich krajów związkowych i ich urzędów.

III.
Bundestag

Artykuł 38
[Wybory]

(1) Posłowie do Niemieckiego Bundestagu wybierani są w wyborach powszechnych, bezpośrednich, wolnych, równych i tajnych. Są oni przedstawicielami całego narodu i nie są związani ani poleceniami, ani instrukcjami, lecz kierują się wyłącznie własnym sumieniem.

(2) Czynne prawo wyborcze posiada każdy, kto ukończył osiemnasty rok życia; bierne prawo wyborcze posiadają osoby, które uzyskały pełnoletność.

(3) Szczegóły określa ustawa federalna.

Artykuł 39
[Kadencja parlamentu – pierwsze posiedzenie – zwoływanie obrad]

(1) Bundestag jest wybierany na okres czterech lat, z uwzględnieniem poniższych przepisów. Jego kadencja kończy się z chwilą zebrania się Bundestagu nowej kadencji. Nowe wybory mają miejsce najwcześniej po upływie czterdziestu sześciu, a najpóźniej po upływie czterdziestu ośmiu miesięcy, licząc od początku kadencji. W przypadku rozwiązania Bundestagu wybory następują w terminie sześćdziesięciu dni.

(2) Bundestag zbiera się na pierwszym posiedzeniu najpóźniej w trzydziestym dniu po wyborach.

(3) Bundestag decyduje o zakończeniu i wznowieniu swoich posiedzeń. Przewodniczący Bundestagu może zwołać posiedzenie wcześniej. Jest on do tego zobowiązany, jeśli domaga się tego jedna trzecia ogólnej liczby posłów, Prezydent Federalny lub Kanclerz Federalny.

Artykuł 40
[Prezydium – regulamin]

(1) Posłowie wybierają Przewodniczącego Bundestagu, jego zastępców i sekretarzy. Uchwalają też regulamin Bundestagu.

(2) Przewodniczący sprawuje w budynkach Bundestagu władzę na zasadach prawa gospodarza oraz posiada władzę

policyjną. Bez jego zezwolenia w pomieszczeniach Bundestagu nie może być przeprowadzona rewizja ani konfiskata.

Artykuł 41
[Kontrola wyborów]

(1) Kontrola wyborów leży w gestii Bundestagu. Decyduje on również o utracie mandatu poselskiego.

(2) Przeciwko postanowieniom Bundestagu można złożyć skargę do Federalnego Trybunału Konstytucyjnego.

(3) Szczegóły określa ustawa federalna.

Artykuł 42
[Jawność posiedzeń – podejmowanie uchwał większością głosów]

(1) Posiedzenia Bundestagu są jawne. Na wniosek jednej dziesiątej liczby posłów lub na wniosek rządu federalnego większością dwóch trzecich głosów posłów może on podjąć uchwałę o niejawności posiedzenia. Wniosek ten jest rozpatrywany na posiedzeniu zamkniętym.

(2) Uchwały Bundestagu przyjmowane są większością oddanych głosów, o ile niniejsza Ustawa Zasadnicza nie stanowi inaczej. Odnośnie wyborów przeprowadzanych w Bundestagu jego regulamin może dopuszczać wyjątki.

(3) Sprawozdania odzwierciedlające prawdziwy przebieg jawnych posiedzeń Bundestagu i jego komisji nie stanowią podstawy do roszczeń z tytułu jakiejkolwiek odpowiedzialności.

Artykuł 43
[Prawo wstępu na posiedzenia i do bycia wysłuchanym]

(1) Bundestag i jego komisje mogą wymagać od każdego członka rządu federalnego obecności na posiedzeniach.

(2) Członkowie Bundesratu i rządu federalnego oraz ich pełnomocnicy mają prawo wstępu na wszystkie posiedzenia Bundestagu i jego komisji. Należy zawsze wysłuchać ich opinii.

Artykuł 44
[Komisje śledcze]

(1) Bundestag ma prawo, a na wniosek jednej czwartej ogółu posłów – obowiązek powołania komisji śledczej, która na posiedzeniach jawnych przeprowadza badanie niezbędnych dowodów. Posiedzenia mogą też odbywać się niejawnie.

(2) W odniesieniu do badania dowodów stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące procesu karnego. Nie narusza to tajemnicy korespondencji, przesyłek pocztowych i telekomunikacji.

(3) Sądy i urzędy administracji są zobowiązane do udzielania pomocy prawnej i urzędowej.

(4) Decyzje komisji śledczych nie podlegają rozpoznaniu przez sędziów. Sądom pozostawia się możliwość oceny i wydawania opinii o sprawie, którą zajmuje się komisja śledcza.

Artykuł 45
[Komisja ds. Unii Europejskiej]

Bundestag powołuje komisję do spraw Unii Europejskiej. Może ją upoważnić do korzystania z praw Bundestagu wobec rządu federalnego wynikających z art. 23. Może ją także upoważnić do korzystania z praw, jakie Bundestag i Bundesrat mają zagwarantowane w podstawach traktatowych Unii Europejskiej.

Artykuł 45 a
[Komisje spraw zagranicznych i obrony]

(1) Bundestag powołuje komisję spraw zagranicznych i komisję obrony.

(2) Komisja obrony posiada również uprawnienia komisji śledczej. Na wniosek jednej czwartej ogółu posłów wchodzących w jej skład ma ona obowiązek uczynienia określonej sprawy przedmiotem dochodzenia.

(3) Przepisy art. 44 ust. (1) nie znajdują zastosowania w dziedzinie obronności.

Artykuł 45 b
[Pełnomocnik ds. sił zbrojnych]
W celu zapewnienia ochrony praw podstawowych i jako organ pomocniczy Bundestagu przy wykonywaniu kontroli parlamentarnej nad siłami zbrojnymi powołuje się pełnomocnika Bundestagu ds. sił zbrojnych. Szczegóły określa ustawa federalna.

Artykuł 45 c
[Komisja petycyjna]
(1) Bundestag powołuje komisję petycyjną, do której obowiązków, zgodnie z art. 17, należy rozpatrywanie petycji i zażaleń kierowanych do Bundestagu.
(2) Uprawnienia komisji zajmującej się rozpatrywaniem zażaleń określa ustawa federalna.

Artykuł 45 d
[Zespół kontroli parlamentarnej]
(1) Bundestag powołuje odpowiedni zespół, mający za zadanie kontrolę działalności wywiadowczej państwa.
(2) Szczegóły określa ustawa federalna.

Artykuł 46
[Niekaralność i immunitet poselski]
(1) Poseł nie może być pociągnięty do odpowiedzialności sądowej, służbowej ani żadnej innej poza Bundestagiem z powodu sposobu głosowania lub wyrażenia opinii na posiedzeniach Bundestagu lub jego komisji. Przepis ten nie ma zastosowania w odniesieniu do oszczerczej zniewagi.
(2) Za czyny podlegające karze poseł może być pociągnięty do odpowiedzialności lub aresztowany tylko za zezwoleniem Bundestagu, chyba że zostanie on zatrzymany w trakcie popełniania takiego czynu lub następnego dnia po jego dokonaniu.
(3) Zezwolenie Bundestagu jest niezbędne również w przypadku każdej innej formy ograniczenia wolności osobistej posła lub w celu wszczęcia postępowania przeciwko posłowi zgodnie z art. 18.

(4) Każde postępowanie karne i każdego rodzaju postępowanie zgodnie z art. 18 wszczęte przeciwko posłowi, każdy przypadek aresztowania i każdą inną formę ograniczenia jego wolności osobistej należy zakończyć na żądanie Bundestagu.

Artykuł 47
[Prawo odmowy składania zeznań]
Posłowie mają prawo odmowy składania zeznań dotyczących osób, które powierzyły im jako posłom wiedzę o faktach lub którym oni powierzyli wiedzę o faktach działając w charakterze posłów, jak i dotyczących samych faktów. Niedozwolone jest również zarekwirowanie dokumentów, o ile obejmuje je prawo odmowy składania zeznań.

Artykuł 48
[Zgłaszanie kandydatów – ochrona mandatu – wynagrodzenie]
(1) Osoba starająca się o mandat poselski w Bundestagu ma prawo do urlopu w celu przygotowania swojej kampanii wyborczej.
(2) Nikomu nie mogą być stawiane przeszkody w objęciu oraz piastowaniu urzędu posła. Wypowiedzenie lub zwolnienie z pracy z tego powodu jest niedozwolone.
(3) Posłowie mają prawo do stosownego wynagrodzenia, zapewniającego im niezależność sprawowania swojego urzędu. Mają oni prawo do bezpłatnego korzystania ze wszystkich państwowych środków komunikacji. Szczegóły określa ustawa federalna.

Artykuł 49 (uchylony)

IV.
Bundesrat

Artykuł 50
[Zadania]
Poprzez Bundesrat kraje związkowe współuczestniczą w procesie ustawodawczym i sprawowaniu władzy administracyjnej państwa federacyjnego oraz w sprawach związanych z Unią Europejską.

Artykuł 51
[Skład – proporcja głosów]

(1) Bundesrat składa się z członków rządów krajów związkowych, które ich powołują i odwołują. Mogą one być reprezentowane przez innych przedstawicieli swoich rządów.

(2) Każdy kraj związkowy posiada co najmniej trzy głosy, kraje związkowe liczące ponad dwa miliony mieszkańców mają cztery głosy, kraje liczące sześć i więcej milionów mieszkańców – pięć, a kraje liczące ponad siedem milionów mieszkańców – sześć głosów.

(3) Każdy kraj związkowy może oddelegować do Bundesratu tylu członków, ile ma głosów. Głosy jednego kraju mogą być oddane podczas głosowania tylko jednolicie i tylko przez obecnych na miejscu członków Bundesratu lub osoby ich zastępujące.

Artykuł 52
[Przewodniczący Bundesratu – podejmowanie uchwał – regulamin]

(1) Członkowie Bundesratu wybierają swojego Przewodniczącego na okres jednego roku.

(2) Przewodniczący zwołuje posiedzenia Bundesratu. Ma on obowiązek zwołania posiedzenia na żądanie przedstawicieli co najmniej dwóch krajów związkowych lub rządu federalnego.

(3) Bundesrat podejmuje uchwały co najmniej większością głosów swoich członków. Uchwala on swój regulamin. Jego posiedzenia są jawne. Posiedzenia mogą też odbywać się niejawnie.

(3a) Dla spraw związanych z Unią Europejską Bundesrat może utworzyć Izbę Europejską, której uchwały będą miały moc uchwał Bundesratu; liczba jednolicie oddanych głosów przez poszczególne kraje związkowe kształtuje się zgodnie z przepisem art. 51 ust. (2).

(4) Członkami komisji Bundesratu mogą być inni członkowie rządów krajów związkowych lub pełnomocnicy tych rządów.

Artykuł 53
[Uczestnictwo członków rządu federalnego w obradach]
Członkowie rządu federalnego mają prawo, a na żądanie Bundesratu, obowiązek uczestniczenia w obradach Bundesratu i jego komisji. Należy zawsze wysłuchać ich opinii. Rząd federalny jest zobowiązany do informowania Bundesratu na bieżąco o prowadzonych sprawach.

IV a.
Komisja Wspólna

Artykuł 53 a
[Skład – regulamin]

(1) Komisja Wspólna składa się w dwóch trzecich z posłów do Bundestagu, a w jednej trzeciej z członków Bundesratu. Oddelegowani do Komisji posłowie wyznaczani są odpowiednio do liczebności frakcji parlamentarnych; nie mogą oni być członkami rządu federalnego. Każdy kraj związkowy jest reprezentowany przez wyznaczonego przez ten kraj członka Bundesratu; członków tych nie wiążą żadne instrukcje. Utworzenie Komisji Wspólnej i procedury jej działania określa odpowiedni regulamin przyjęty przez Bundestag i wymagający zatwierdzenia przez Bundesrat.

(2) Rząd federalny ma obowiązek informowania Komisji Wspólnej o swoich planach w przypadku stanu obrony kraju. Uprawnienia Bundestagu i jego komisji zgodnie z przepisami art. 43 ust. (1) pozostają nienaruszone.

V.
Prezydent Federalny

Artykuł 54
[Wybór – kadencja]

(1) Wyboru Prezydenta Federalnego dokonuje Zgromadzenie Federalne (Bundesversammlung) bez przeprowadzenia uprzedniej debaty. Bierne prawo wyborcze posiada każdy obywatel Niemiec uprawniony do udziału w wyborach do Bundestagu i który ukończył czterdziesty rok życia.

(2) Kadencja urzędu Prezydenta Federalnego trwa pięć lat. Ponowny wybór na kolejną kadencję możliwy jest tylko jeden raz.

(3) Zgromadzenie Federalne składa się z posłów do Bundestagu i w tej samej liczbie – z członków wybranych przez parlamenty krajów związkowych zgodnie z zasadą proporcjonalności.

(4) Zgromadzenie Federalne zbiera się najpóźniej w terminie trzydziestu dni przed upływem kadencji Prezydenta Federalnego, a w przypadku jej przedwczesnego zakończenia – w terminie najpóźniej trzydziestu dni po tym zdarzeniu. Zgromadzenie Federalne zwoływane jest przez Przewodniczącego Bundestagu.

(5) Po upływie kadencji termin, o którym mowa w ust. (4) zd. 1, rozpoczyna się w dniu pierwszego posiedzenia Bundestagu.

(6) Wybranym zostaje ten, kto otrzymał większość głosów członków Zgromadzenia Federalnego. Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyska tej większości w dwóch głosowaniach, wówczas wybrany zostaje ten, kto w kolejnym głosowaniu otrzymał największą liczbę głosów spośród wszystkich kandydatów.

(7) Szczegóły określa ustawa federalna.

Artykuł 55
[Zakaz łączenia funkcji]

(1) Prezydent Federalny nie może być członkiem rządu ani żadnego organu ustawodawczego szczebla federalnego czy któregoś z krajów związkowych.

(2) Prezydent Federalny nie może sprawować za wynagrodzeniem żadnego innego urzędu, prowadzić działalności gospodarczej, ani wykonywać zawodu, ani nie może być członkiem kierownictwa, ani rady nadzorczej przedsiębiorstwa, którego działalność ukierunkowana jest na osiąganie dochodów.

Artykuł 56
[Przysięga]

(1) Obejmując urząd Prezydent Federalny składa na posiedzeniu wspólnym Bundestagu i Bundesratu przysięgę następującej treści:

»Przysięgam, że będę poświęcał swoje siły dla dobra Narodu niemieckiego, pomnażał to dobro, chronił przed złem, przestrzegał i chronił Ustawę Zasadniczą i ustawy Federacji, sumiennie wypełniał swoje obowiązki i wobec każdego postępował sprawiedliwie.
Tak mi dopomóż Bóg.«

(2) Przysięga może być złożona również bez odwołania się do Boga.

Artykuł 57
[Zastępstwo]

Uprawnienia Prezydenta Federalnego, w przypadku niemożności sprawowania przez niego urzędu lub przedwczesnego zakończenia kadencji przejmuje Przewodniczący Bundesratu.

Artykuł 58
[Kontrasygnata]

Zarządzenia i rozporządzenia Prezydenta Federalnego, w celu uzyskania mocy obowiązującej wymagają kontrasygnaty Kanclerza Federalnego lub właściwego ministra federalnego. Nie odnosi się to do powoływania i odwoływania Kanclerza Federalnego, rozwiązania Bundestagu zgodnie z przepisami art. 63 oraz wniosku, o którym mowa w art. 69 ust. (3).

Artykuł 59
[Reprezentacja Federacji w stosunkach międzynarodowych]

(1) Prezydent Federalny reprezentuje Federację w stosunkach międzynarodowych. W imieniu Federacji zawiera on traktaty z innymi państwami. Akredytuje i przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych.

(2) Umowy, odnoszące się do regulowania stosunków politycznych Federacji lub do spraw związanych z ustawodawstwem Federacji, wymagają zgody lub współuczestnictwa organu właściwego w zakresie ustawodawstwa Federacji, w formie ustawy federalnej. W odniesieniu do umów administracyjnych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące administracji federalnej.

Artykuł 59 a (uchylony)

Artykuł 60
[Powoływanie urzędników federalnych – prawo łaski – immunitet]

(1) Prezydent Federalny powołuje i odwołuje sędziów sądów federalnych, urzędników federalnych oraz oficerów i podoficerów, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

(2) Stosuje w indywidualnych przypadkach prawo łaski w imieniu Federacji.

(3) Powyższe uprawnienia może przekazać innym organom władzy.

(4) W odniesieniu do Prezydenta Federalnego przepisy art. 46 ust. (2) do (4) stosuje się odpowiednio.

Artykuł 61
[Oskarżenie Prezydenta Federalnego przed Federalnym Trybunałem Konstytucyjnym]

(1) Bundestag lub Bundesrat mogą oskarżyć Prezydenta Federalnego przed Federalnym Trybunałem Konstytucyjnym o umyślne naruszenie przepisów Ustawy Zasadniczej lub innej ustawy federalnej. Wniosek o wniesienie oskarżenia

wymaga zgody co najmniej jednej czwartej liczby posłów do Bundestagu lub jednej czwartej głosów członków Bundesratu. Uchwała o wniesieniu oskarżenia wymaga większości dwóch trzecich liczby posłów do Bundestagu lub dwóch trzecich głosów członków Bundesratu. Strona oskarżająca reprezentowana jest przez przedstawiciela organu oskarżającego.

(2) W przypadku, gdy Federalny Trybunał Konstytucyjny stwierdzi, że Prezydent Federalny jest winien umyślnego naruszenia Ustawy Zasadniczej lub innej ustawy federalnej, wówczas może on orzec o pozbawieniu go urzędu. Po wniesieniu oskarżenia Trybunał może w drodze tymczasowego zarządzenia orzec, że istnieje przeszkoda w sprawowaniu urzędu Prezydenta Federalnego.

VI.
Rząd Federalny

Artykuł 62
[Skład]
Rząd federalny składa się z Kanclerza Federalnego i z ministrów federalnych.

Artykuł 63
[Wybór Kanclerza Federalnego]

(1) Wyboru Kanclerza Federalnego dokonuje Bundestag na wniosek Prezydenta Federalnego, bez przeprowadzania debaty.

(2) Wybranym jest ten, kto otrzyma większość głosów posłów do Bundestagu. Wybranego powołuje na urząd Prezydent Federalny.

(3) Jeżeli zaproponowany kandydat nie zostanie wybrany, wówczas Bundestag może wybrać Kanclerza Federalnego głosami więcej niż połowy posłów do Bundestagu, w terminie czternastu dni od ostatniego głosowania.

(4) Jeżeli w tym terminie wybór nie zostanie dokonany, wówczas niezwłocznie następuje nowe głosowanie, podczas którego wybranym jest ten, kto uzyskał największą liczbę głosów.
Jeżeli wybrany kandydat uzyska większość głosów posłów do Bundestagu, wówczas Prezydent Federalny ma obowiązek powołania go na urząd w terminie siedmiu dni po wyborze. Jeżeli wybrany kandydat nie uzyska większości głosów, wówczas Prezydent Federalny, w terminie siedmiu dni po wyborze, ma obowiązek powołania wybranego na urząd albo zarządzenia rozwiązania Bundestagu.

Artykuł 64
[Powoływanie i odwoływanie ministrów federalnych – przysięga]

(1) Ministrowie federalni powoływani i odwoływani są przez Prezydenta Federalnego na wniosek Kanclerza Federalnego.

(2) Kanclerz Federalny i ministrowie federalni składają przed objęciem urzędu przysięgę przed Bundestagiem, przewidzianą przepisami art. 56.

Artykuł 65
[Właściwość Kanclerza Federalnego w zakresie określania kierunków polityki – zasada resortowości i kolegialności]
Kanclerz Federalny określa kierunki polityki i ponosi za to odpowiedzialność. Odpowiednio do tych kierunków każdy minister federalny kieruje samodzielnie i na własną odpowiedzialność swoim resortem. Kwestie wynikające z różnic zdań między ministrami federalnymi rozstrzyga rząd federalny. Kanclerz Federalny kieruje pracami rządu federalnego zgodnie z regulaminem przyjętym przez ten rząd i zatwierdzonym przez Prezydenta Federalnego.

Artykuł 65 a
[Dowództwo siłami zbrojnymi i wydawanie im rozkazów]
(1) Federalny minister obrony posiada władzę dowodzenia siłami zbrojnymi i wydawania im rozkazów.
(2) (uchylony)

Artykuł 66
[Zakaz łączenia funkcji]
Kanclerz Federalny i ministrowie federalni nie mogą za wynagrodzeniem sprawować żadnego innego urzędu, prowadzić działalności gospodarczej, wykonywać zawodu, ani być członkiem kierownictwa, a bez zgody Bundestagu, również rady nadzorczej przedsiębiorstwa, którego działalność ukierunkowana jest na osiąganie dochodów.

Artykuł 67
[Konstruktywne wotum nieufności]
(1) Bundestag może wyrazić wotum nieufności wobec Kanclerza Federalnego tylko w taki sposób, że wybierając głosami większości posłów jego następcę przedłoży Prezydentowi Federalnemu wniosek o odwołanie dotychczasowego Kanclerza. Prezydent Federalny jest zobowiązany do przychylenia się do wniosku i powołania wybranej osoby na urząd Kanclerza.

(2) Od złożenia wniosku do chwili wyboru następcy musi upłynąć co najmniej czterdzieści osiem godzin.

Artykuł 68
[Wniosek o wotum zaufania]

(1) Jeśli wniosek Kanclerza Federalnego o udzielenie mu wotum zaufania nie uzyska poparcia większości posłów do Bundestagu, wówczas Prezydent Federalny, na wniosek Kanclerza Federalnego, może w terminie dwudziestu jeden dni dokonać rozwiązania Bundestagu. Prawo do rozwiązania Bundestagu wygasa, jeżeli Bundestag głosami większości posłów wybierze innego Kanclerza Federalnego.

(2) Od złożenia wniosku do chwili wyboru następcy musi upłynąć co najmniej czterdzieści osiem godzin.

Artykuł 69
[Zastępca Kanclerza Federalnego – kadencja]

(1) Kanclerz Federalny wyznacza jednego z ministrów federalnych na swojego zastępcę.

(2) Okres sprawowania urzędu przez Kanclerza Federalnego lub ministra federalnego kończy się wraz z zebraniem się Bundestagu nowej kadencji na pierwszym posiedzeniu, a okres sprawowania urzędu przez ministra federalnego – również z chwilą zakończenia sprawowania urzędu przez Kanclerza Federalnego z każdego innego powodu niż upływ kadencji.

(3) Na wniosek Prezydenta Federalnego Kanclerz Federalny, a na wniosek Kanclerza Federalnego lub Prezydenta Federalnego – minister federalny jest zobowiązany do kontynuowania prowadzenia spraw bieżących, aż do momentu powołania następcy Kanclerza.

VII.
Ustawodawstwo federalne

Artykuł 70
[Podział kompetencji ustawodawczych między władzami federalnymi a krajami związkowymi]

(1) Kraje związkowe posiadają uprawnienia ustawodawcze, o ile niniejsza Ustawa Zasadnicza nie nadaje uprawnień ustawodawczych władzom federalnym.

(2) Podział kompetencji ustawodawczych między władzami federalnymi a krajami związkowymi następuje zgodnie z przepisami niniejszej Ustawy Zasadniczej dotyczącymi ustawodawstwa wyłącznego i konkurencyjnego.

Artykuł 71
[Wyłączna kompetencja ustawodawcza władz federalnych]

W dziedzinach leżących w wyłącznej kompetencji ustawodawczej władz federalnych kraje związkowe posiadają kompetencje ustawodawcze tylko wtedy i tylko w takim zakresie, w jakim posiadają wyraźne do tego pełnomocnictwa na mocy ustawy federalnej.

Artykuł 72
[Ustawodawstwo konkurencyjne]

(1) W dziedzinach objętych ustawodawstwem konkurencyjnym kompetencje ustawodawcze posiadają kraje związkowe w takim zakresie, o ile władze federalne nie skorzystały na mocy ustawy ze swoich kompetencji ustawodawczych.

(2) Władze federalne posiadają uprawnienia ustawodawcze w dziedzinach określonych przepisami art. 74 ust. (1) pkty 4, 7, 11, 13, 15, 19 a, 20, 22, 25 i 26, jeżeli i o ile ustanowienie jednakowych warunków życia na terytorium Federacji, bądź zachowanie jedności prawa i gospodarki, w interesie całego państwa wymaga regulacji ustawowych na szczeblu władz federalnych.

(3) W przypadku, gdy władze federalne skorzystały ze swojego prawa ustawodawczego, kraje związkowe mogą na mocy ustawy przyjąć odmienne regulacje prawne obejmujące następujące dziedziny:

1. łowiectwa (poza przepisami dotyczącymi wydawania kart łowieckich);
2. ochrony przyrody i pielęgnacji krajobrazu (poza przepisami dotyczącymi podstawowych zasad ochrony przyrody, gatunków lub przyrody morskiej);
3. podziału gruntów;
4. planowania przestrzennego;
5. gospodarki wodnej (poza regulacjami dotyczącymi materiałów i obiektów);
6. przepisów dotyczących warunków przyjmowania na wyższe studia i rodzajów dyplomów ukończenia studiów;
7. Podatek gruntowy

Ustawy federalne odnoszące się do tych dziedzin wchodzą w życie najwcześniej sześć miesięcy od momentu ich ogłoszenia, o ile za zgodą Bundesratu nie postanowiono inaczej. W odniesieniu do dziedzin, o których mowa w zdaniu 1, i w ramach relacji prawa federalnego i krajowego pierwszeństwo ma każdorazowo ustawa późniejsza.

(4) Ustawa federalna może określić, że regulacje prawne w formie ustawy federalnej, w odniesieniu do których nie istnieje już konieczność w myśl ust. (2), mogą być zastąpione prawem krajowym.

Artykuł 73
[Zakres wyłącznego ustawodawstwa federalnego]

(1) Władze federalne posiadają wyłączne kompetencje ustawodawcze w następujących dziedzinach:
1. spraw zagranicznych oraz obrony łącznie z ochroną ludności cywilnej;
2. przynależności państwowej w ramach Federacji;
3. swobody przemieszczania się oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu, wydawania paszportów, spraw meldunkowych i wydawania dokumentów tożsamości, imigracji i emigracji oraz ekstradycji;
4. spraw walutowych, pieniężnych i monetarnych, miar i wag oraz określania strefy czasowej;

5. jednolitości obszaru celnego i handlowego, umów handlowych i żeglugowych, swobody przepływu towarów, wymiany towarów i płatności z zagranicą łącznie z ochroną ceł i granic;

5 a. ochrony niemieckich dóbr kultury przed wywozem za granicę;

6. komunikacji lotniczej;

6 a. komunikacji kolejowej, będącej w całości lub w większości własnością Federacji (koleje federalne), budowy, utrzymania i eksploatacji torów dla kolei federalnych oraz pobierania opłat za użytkowanie torów kolejowych;

7. poczty i telekomunikacji;

8. stosunków prawnych osób pozostających w służbie władz federalnych i podlegającym im bezpośrednio korporacji prawa publicznego;

9. ochrony prawnej podmiotów gospodarczych, praw autorskich i wydawniczych;

9 a. obrony przed zagrożeniami ze strony międzynarodowego terroryzmu przez Federalny Urząd Policji Kryminalnej w przypadkach zaistniałego niebezpieczeństwa obejmującego kilka krajów związkowych, braku wyraźnego określenia właściwości policji krajowej lub w przypadku, gdy o przejęcie kompetencji zwrócą się najwyższe krajowe władze policyjne;

10. współpracy między władzami federalnymi i krajami związkowymi
    a) w zakresie działań policji kryminalnej,
    b) w zakresie ochrony wolnościowo-demokratycznego ustroju państwa, w przypadkach zagrożenia dla istnienia i bezpieczeństwa Federacji lub jednego z krajów związkowych (ochrona konstytucji) oraz
    c) w zakresie ochrony przed działaniami na terytorium Federacji zmierzającymi do zagrożenia zagranicznym interesom Republiki Federalnej Niemiec poprzez użycie siły lub przygotowania ukierunkowane na jej użycie, oraz utworzenie Federalnego Urzędu

Policji Kryminalnej i udział w międzynarodowym zwalczaniu przestępczości;

11. prowadzenie statystyk na użytek władz federalnych.
12. przepisy dotyczące broni oraz materiałów wybuchowych;
13. zaopatrzenie ofiar wojny i członków rodzin poległych oraz opieka nad byłymi jeńcami wojennymi;
14. wytwarzanie i użytkowanie energii jądrowej dla celów pokojowych, budowa i eksploatacja obiektów służących tym celom, ochrona przed zagrożeniami powstałymi w wyniku wyzwolenia się energii jądrowej lub promieniowania jonizującego oraz usuwanie materiałów radioaktywnych;

(2) Ustawy odnoszące się do przepisu ust. (1) pkt 9 a wymagają zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 74
[Zakres ustawodawstwa konkurencyjnego]

(1) Ustawodawstwo konkurencyjne obejmuje następujące dziedziny:

1. prawa cywilnego, prawa karnego, ustroju sądów, przepisów postępowania sądowego (poza przepisami dotyczącymi wykonania kar aresztu śledczego), prokuratury, notariatów i doradztwa prawnego;
2. przepisów dotyczących stanu cywilnego;
3. prawa o stowarzyszeniach;
4. przepisów dotyczących pobytu i osiedlania się cudzoziemców;
5. (uchylony)
6. spraw uchodźców i wypędzonych;
7. opieki społecznej (poza przepisami dotyczącymi domów opieki);
8. (uchylony)
9. zniszczeń wojennych i reparacji wojennych;
10. grobów wojennych i innych ofiar wojny oraz ofiar panowania przemocy;

11. prawa gospodarczego (górnictwa, przemysłu, gospodarki energetycznej, rzemiosła, działalności gospodarczej, handlu, banków i giełdy, ubezpieczeń prywatnoprawnych), poza przepisami dotyczącymi godzin pracy lokali handlowych, restauracji, salonów gier, występów publicznych osób, targów, wystaw i targowisk;
12. prawa pracy łącznie z przepisami w zakresie ustroju przedsiębiorstwa, ochrony pracy i pośrednictwa pracy oraz ubezpieczeń społecznych łącznie z ubezpieczeniem na wypadek bezrobocia;
13. regulacji dotyczących pomocy materialnej w okresie pobierania nauki i wspierania badań naukowych;
14. przepisów dotyczących wywłaszczeń, o ile odnoszą się one do przypadków określonych przepisami art. 73 i 74;
15. przekształcania własności ziemi i gruntów, zasobów naturalnych i środków produkcji we własność społeczną lub inne formy gospodarki publicznej;
16. zapobiegania nadużywaniu przewagi gospodarczej;
17. wspierania produkcji gospodarki rolnej i leśnej (poza przepisami dotyczącymi scalania gruntów), zabezpieczania zaopatrzenia w żywność, importu i eksportu produktów rolnych i gospodarki leśnej, rybołówstwa dalekomorskiego i przybrzeżnego oraz ochrony wybrzeża;
18. obrotu gruntami budowlanymi w miastach, prawa gruntowego (poza przepisami dotyczącymi pobierania opłat za uzbrojenie terenu) i przepisów dotyczących dotacji do czynszu, pomocy przy spłacaniu odziedziczonych długów, przyznawania premii na budownictwo mieszkaniowe, budownictwa mieszkaniowego dla górników i osiedlania się górników;
19. działań w zakresie zapobiegania chorobom niebezpiecznym dla ogółu lub zakaźnym u ludzi i zwierząt, zezwoleń na wykonywanie zawodu lekarza i innych zawodów w służbie zdrowia i działalności związanej z lecznictwem oraz przepisów dotyczących działal-

ności aptek, obrotu lekami, produktami medycznymi, środkami leczniczymi, znieczulającymi i substancjami trującymi;

19 a. zapewnienia zaplecza ekonomicznego dla szpitali i regulacji dotyczących kosztów opieki szpitalnej;

20. przepisów dotyczących artykułów spożywczych łącznie z odnoszącymi się do zwierząt rzeźnych, przepisów dotyczących używek, artykułów pierwszej potrzeby i pasz oraz ochrony obrotu materiałem siewnym i sadzeniowym na potrzeby rolnictwa i leśnictwa, ochrony roślin przed chorobami i szkodnikami oraz ochrony zwierząt;

21. żeglugi dalekomorskiej i przybrzeżnej oraz znaków nawigacyjnych, żeglugi śródlądowej, służby meteorologicznej, szlaków morskich oraz szlaków śródlądowych służących ogółowi użytkowników;

22. komunikacji drogowej, przepisów dotyczących pojazdów mechanicznych, budowy i utrzymania dróg regionalnych przeznaczonych do ruchu ponadregionalnego oraz pobierania opłat za użytkowanie dróg publicznych przez pojazdy i podziału środków pochodzących z tych opłat;

23. komunikacji kolejowej, o ile nie dotyczy to kolei federalnych, z wyjątkiem kolei górskich;

24. gospodarowania odpadami, zachowania czystości powietrza i zwalczania hałasu (poza przepisami dotyczącymi ochrony przed hałasem wynikającym z głośnego zachowywania się osób);

25. odpowiedzialności państwa;

26. pomocy medycznej przy poczęciu życia ludzkiego, badań i przeprowadzania sztucznych zmian w informacji genetycznej oraz regulacji dotyczących transplantacji organów, tkanek i komórek.

27. praw i obowiązków wynikających ze statusu urzędników krajowych, gminnych i innych jednostek działających w oparciu o przepisy prawa publicznego oraz sędziów w krajach związkowych, z wyjątkiem przepisów dotyczących awansów służbowych, uposażeń i zaopatrzenia;

28. łowiectwa;
29. ochrony przyrody i pielęgnacji krajobrazu;
30. podziału gruntów;
31. planowania przestrzennego;
32. gospodarki wodnej;
33. przepisów dotyczących warunków przyjmowania na wyższe studia i rodzajów dyplomów ukończenia studiów.

(2) Ustawy odnoszące się do ust. (1) pkt 25 i 27 wymagają zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 74 a (uchylony)

Artykuł 75 (uchylony)

Artykuł 76
[Przedkładanie projektów ustaw]

(1) Projekty ustaw przedkładane są Bundestagowi przez rząd federalny, grupę posłów do Bundestagu lub przez Bundesrat.

(2) Projekty ustaw opracowane przez rząd federalny przekazuje się w pierwszej kolejności Bundesratowi. Bundesrat jest uprawniony do zajęcia stanowiska wobec tych projektów w terminie sześciu tygodni. W przypadku, gdy z ważnych powodów, zwłaszcza ze względu na objętość projektu, Bundesrat zażąda przedłużenia tego terminu, wówczas wynosi on dziewięć tygodni. Projekt ustawy, który w momencie przekazywania go przez rząd federalny do Bundesratu, był określony jako szczególnie pilny, może być po upływie trzech tygodni lub, jeśli Bundesrat zażądał przedłużenia terminu zgodnie z przepisem zdania 3, po upływie sześciu tygodni przedłożony przez rząd federalny do rozpatrzenia Bundestagowi, nawet jeśli stanowisko Bundesratu nie wpłynęło jeszcze do rządu; rząd jest zobowiązany do niezwłocznego przekazania Bundestagowi stanowiska Bundesratu. W odniesieniu do projektów ustaw dotyczących zmian niniejszej Ustawy Zasadniczej lub przekazania

praw suwerennych zgodnie z przepisami art. 23 lub art. 24 termin udzielony na przedstawienie stanowiska wynosi dziewięć tygodni; przepis zdania 4 nie ma zastosowania.

(3) Projekty ustaw Bundesratu rząd federalny winien przedłożyć Bundestagowi w terminie sześciu tygodni od uchwalenia. Jest on przy tym zobowiązany do przedstawienia swojego stanowiska. W przypadku, gdy z ważnych powodów, zwłaszcza ze względu na objętość projektu, rząd federalny żąda przedłużenia tego terminu, wówczas wynosi on dziewięć tygodni. W odniesieniu do projektu ustawy określonego w momencie przekazywania go przez Bundesrat do rządu federalnego jako szczególnie pilnego, termin ten wynosi trzy tygodnie lub, jeśli rząd federalny zażądał przedłużenia terminu zgodnie z przepisem zdania 3 – sześć tygodni. W odniesieniu do projektów ustaw dotyczących zmian niniejszej Ustawy Zasadniczej lub przekazania praw suwerennych zgodnie z przepisem art. 23 lub art. 24 termin na przedstawienie stanowiska wynosi dziewięć tygodni; przepis zdania 4 nie ma zastosowania. Bundestag zobowiązany jest do rozpatrzenia projektów i podjęcia uchwały w stosownym terminie.

Artykuł 77
[Postępowanie ustawodawcze – Komisja Mediacyjna]

(1) Ustawy federalne uchwalane są przez Bundestag. Po uchwaleniu ustaw Przewodniczący Bundestagu zobowiązany jest przekazać je niezwłocznie do Bundesratu.

(2) Bundesrat może w ciągu trzech tygodni od dnia wpłynięcia uchwalonej ustawy zażądać powołania komisji składającej się z posłów do Bundestagu i członków Bundesratu w celu wspólnego rozpatrzenia przedłożonych dokumentów. Skład i procedury działania tej komisji określa regulamin, uchwalony przez Bundestag i wymagający zatwierdzenia przez Bundesrat. Oddelegowani do tej komisji członkowie Bundesratu nie są związani żadnymi instrukcjami. W przypadku, gdy w odniesieniu do określonej ustawy wymagane jest zatwierdzenie przez Bundesrat, wówczas powołania komisji

może zażądać również Bundestag oraz rząd federalny. Jeżeli komisja proponuje wprowadzenie zmian do uchwalonej już ustawy, wówczas Bundestag zobowiązany jest do ponownego podjęcia uchwały w tej sprawie.

(2a) O ile w odniesieniu do określonej ustawy wymagane jest zatwierdzenie przez Bundesrat, Bundesrat jest zobowiązany, jeżeli żądanie zgodnie z ust. (2) zdanie 1 nie zostało wyrażone lub postępowanie mediacyjne zakończyło się bez przedłożenia propozycji wprowadzenia zmian w uchwalonej ustawie, do podjęcia w stosownym terminie uchwały w zakresie zatwierdzenia ustawy.

(3) O ile w odniesieniu do określonej ustawy nie jest wymagane zatwierdzenie przez Bundesrat, Bundesrat może, jeżeli procedura zgodnie z przepisem ust. (2) została zakończona, w ciągu dwóch tygodni złożyć sprzeciw wobec ustawy uchwalonej przez Bundestag. Termin złożenia sprzeciwu rozpoczyna się w przypadku, o którym mowa w ust. (2) ostatnie zdanie, z chwilą wpłynięcia uchwały ponownie podjętej przez Bundestag, a w innych przypadkach – z chwilą wpłynięcia zawiadomienia od przewodniczącego komisji, o której mowa w ust. (2), że postępowanie komisji zostało zakończone.

(4) Jeżeli sprzeciw zostanie uchwalony większością głosów członków Bundesratu, wówczas może on zostać odrzucony większością głosów posłów do Bundestagu. Jeżeli Bundesrat uchwalił sprzeciw większością co najmniej dwóch trzecich głosów swoich członków, wówczas jej odrzucenie przez Bundestag wymaga większości dwóch trzecich, a co najmniej większości posłów do Bundestagu.

Artykuł 78
[Tworzenie ustaw]

Uchwaloną przez Bundestag ustawę uznaje się za przyjętą, jeśli Bundesrat ją zatwierdzi, nie złoży wniosku zgodnie z art. 77 ust. (2), nie złoży sprzeciwu w terminie określonym w art. 77 ust. (3) lub taki sprzeciw wycofa lub gdy sprzeciw zostanie oddalony przez Bundestag.

Artykuł 79
[Zmiana Ustawy Zasadniczej]

(1) Zmiana Ustawy Zasadniczej może być dokonywana wyłącznie poprzez ustawę, bezpośrednio zmieniającą lub uzupełniającą brzmienie Ustawy Zasadniczej. W odniesieniu do umów międzynarodowych, których przedmiotem są uregulowania pokojowe, przygotowanie uregulowań pokojowych lub rozwiązanie struktur władzy okupacyjnej lub służących obronie Republiki Federalnej Niemiec, w celu stwierdzenia, że zawarcie i wejście w życie takich umów nie jest sprzeczne z przepisami Ustawy Zasadniczej, wystarczy uzupełnienie brzmienia Ustawy Zasadniczej, ograniczające się do takiego stwierdzenia.

(2) Ustawa taka wymaga zgody dwóch trzecich posłów do Bundestagu i dwóch trzecich głosów członków Bundesratu.

(3) Dokonanie zmiany niniejszej Ustawy Zasadniczej, dotyczącej podziału Federacji na kraje związkowe, zasady współuczestnictwa krajów związkowych w postępowaniu ustawodawczym lub zasad określonych przepisami art. 1 i 20, jest niedozwolone.

Artykuł 80
[Wydawanie rozporządzeń]

(1) Rząd federalny, ministrowie federalni lub rządy krajów związkowych mogą na mocy ustawy zostać upoważnieni do wydawania rozporządzeń. Treść, cel i zakres udzielonego upoważnienia muszą być określone w ustawie. W rozporządzeniu należy podać podstawę prawną. Jeżeli ustawa przewiduje, że upoważnienie może być przekazane dalej, wówczas przekazanie upoważnienia wymaga odpowiedniego rozporządzenia.

(2) Zatwierdzenia przez Bundesrat wymagają, z zastrzeżeniem innych regulacji w formie ustaw federalnych, rozporządzenia rządu federalnego lub jednego z ministrów federalnych dotyczące zasad i opłat za korzystanie z placówek pocztowych i telekomunikacyjnych, zasad i pobierania opłat za korzystanie z placówek kolei federalnych, budowy i eksplo-

atacji kolei, oraz rozporządzenia wydawane na podstawie ustaw federalnych wymagających zatwierdzenia przez Bundesrat lub które są realizowane przez kraje związkowe na zlecenie władz federalnych lub jako sprawy własne.

(3) Bundesrat może przekazać rządowi federalnemu projekty przepisów odnoszących się do wydawania rozporządzeń wymagających zatwierdzenia przez Bundesrat.

(4) O ile rządy krajowe upoważnione są w drodze ustawy federalnej lub na podstawie ustaw federalnych do wydawania rozporządzeń, wówczas kraje związkowe są upoważnione również do regulacji ustawowych.

Artykuł 80 a
[Stan napięcia]

(1) Jeżeli niniejsza Ustawa Zasadnicza lub ustawa federalna dotycząca przypadku obrony kraju łącznie z ochroną ludności cywilnej stanowi, że przepisy prawne mogą być stosowane wyłącznie zgodnie z niniejszym artykułem, wówczas ich stosowanie, poza przypadkiem obrony kraju, jest dozwolone wyłącznie wtedy, gdy Bundestag stwierdził wystąpienie stanu napięcia lub jeżeli wyraził specjalną zgodę na jego stosowanie. Stwierdzenia wystąpienia stanu napięcia i wyrażenie specjalnej zgody w przypadkach, o których mowa w art. 12 a ust. (5) zdanie 1 i ust. (6) zdanie 2, wymagają zgody większości dwóch trzecich oddanych głosów.

(2) Działania podjęte na podstawie przepisów wynikających z ust. (1) należy uchylić na żądanie Bundestagu.

(3) Niezależnie od przepisów ust. (1) stosowanie tego rodzaju przepisów dozwolone jest również na podstawie i zgodnie z uchwałą przyjętą przez organ międzynarodowy w ramach układu sojuszniczego za zgodą rządu federalnego. Działania podjęte zgodnie z przepisami niniejszego ustępu należy uchylić na żądanie większości posłów do Bundestagu.

Artykuł 81
[Stan konieczności ustawodawczej]

(1) Jeżeli w przypadku, o którym mowa w art. 68, Bundestag nie zostaje rozwiązany, wówczas Prezydent Federalny może na wniosek rządu federalnego za zgodą Bundesratu w odniesieniu do określonego projektu ustawy ogłosić stan konieczności ustawodawczej, jeśli zostanie on odrzucony przez Bundestag, mimo że rząd federalny określił go jako pilny. To samo postępowanie stosuje się, jeżeli projekt ustawy został odrzucony, mimo że Kanclerz Federalny połączył go z wnioskiem zgodnie z art. 68.

(2) Jeżeli Bundestag po ogłoszeniu stanu konieczności ustawodawczej ponownie odrzuci projekt ustawy lub uchwali go w wersji określonej przez rząd federalny jako nie do przyjęcia, wówczas ustawę uznaje się za przyjętą, o ile Bundesrat udzieli zgody. To samo postępowanie stosuje się, jeżeli projekt ustawy nie zostaje uchwalony przez Bundestag w ciągu czterech tygodni po ponownym przedłożeniu.

(3) Podczas trwania kadencji jednego Kanclerza Federalnego każdy inny odrzucony przez Bundestag projekt ustawy może być uchwalony w ciągu sześciu miesięcy od chwili ogłoszenia po raz pierwszy stanu konieczności ustawodawczej zgodnie z ust. (1) i (2). Po upływie tego terminu ponowne ogłoszenie stanu konieczności ustawodawczej w trakcie kadencji tego samego Kanclerza Federalnego jest niedopuszczalne.

(4) Ustawa Zasadnicza nie może być na mocy ustawy, która została przyjęta w sposób, o którym mowa w ust. (2), ani zmieniona, ani częściowo lub w całości pozbawiona mocy obowiązującej lub zawieszona w stosowaniu.

Artykuł 82
[Sporządzanie ustaw – ogłaszanie – wejście w życie]

(1) Ustawy federalne przyjęte na podstawie przepisów niniejszej Ustawy Zasadniczej sporządzane są po podpisaniu ich przez Prezydenta Federalnego i ogłaszane w Federalnym Dzienniku Ustaw (*Bundesgesetzblatt*). Federalny Dziennik

Ustaw może być prowadzony w formie elektronicznej. Rozporządzenia sporządzane są przez organ władzy, który je wydał. Szczegóły dotyczące ogłaszania i formy podpisywania oraz sporządzania ustaw i rozporządzeń reguluje ustawa federalna.

(2) Każda ustawa i każde rozporządzenie powinny określać dzień wejścia ich w życie. Jeżeli takiego określenia brakuje, wówczas wchodzą one w życie po upływie czternastu dni od dnia ukazania się Federalnego Dziennika Ustaw.

VIII.
Wykonywanie ustaw federalnych i administracja federalna

Artykuł 83
[Wykonywanie ustaw federalnych przez kraje związkowe]
Kraje związkowe wykonują ustawy federalne jako własne zadanie, o ile niniejsza Ustawa Zasadnicza nie stanowi inaczej lub nie dopuszcza innej możliwości.

Artykuł 84
[Administracja własna krajów związkowych – nadzór federalny]

(1) Jeżeli kraje związkowe wykonują ustawy federalne jako sprawę własną, wówczas ustanawiają one we własnym zakresie odpowiednie urzędy i procedury administracyjne. W przypadku, gdy ustawy federalne stanowią inaczej, kraje związkowe mogą dokonać odmiennych regulacji. Jeżeli kraj związkowy dokonał odmiennych regulacji zgodnie z przepisem zdania 2, wówczas wynikające z ustaw federalnych późniejsze regulacje odnośnie ustanowienia urzędów i wprowadzenia procedur administracyjnych wchodzą w życie najwcześniej sześć miesięcy po ich ogłoszeniu, o ile za zgodą Bundesratu nie postanowiono inaczej. Przepis art. 72 ust. (3) zdanie 3 stosuje się odpowiednio. W wyjątkowych przypadkach z powodu zaistnienia szczególnej potrzeby władze federalne mogą dokonać regulacji procedur administracyjnych według zasad jednolitych dla całej Federacji, bez możliwości odmiennych regulacji przez kraje związkowe. Ustawy te wymagają zatwierdzenia przez Bundesrat. Na mocy ustawy federalnej nie można przekazywać wykonywania zadań gminom i związkom gmin.

(2) Rząd federalny może za zgodą Bundesratu wydać ogólne przepisy administracyjne.

(3) Rząd federalny prowadzi nadzór nad zgodnym z obowiązującym prawem wykonywaniem ustaw federalnych przez kraje związkowe. Rząd federalny może w tym celu oddelegować pełnomocników do najwyższych władz krajowych za ich zgodą i, jeśli zgoda taka nie zostanie udzielona, za zgodą Bundesratu również do władz niższego szczebla.

(4) O ile braki stwierdzone przez rząd federalny w wykonywaniu ustaw federalnych przez kraje związkowe nie zostaną usunięte, wówczas Bundesrat na wniosek rządu federalnego lub krajowego podejmuje decyzję, czy dany kraj związkowy naruszył prawo. Od uchwały Bundesratu przysługuje odwołanie do Federalnego Trybunału Konstytucyjnego.

(5) Rząd federalny, na mocy ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat, może w celu wykonania ustaw federalnych zostać upoważniony do udzielania w szczególnych przypadkach odrębnych wytycznych. Należy je kierować, poza przypadkami uznanymi przez rząd federalny za pilne, do urzędów krajowych najwyższego szczebla.

Artykuł 85
[Administracja zlecona]

(1) Jeżeli kraje związkowe wykonują ustawy federalne na zlecenie władz federalnych, wówczas ustanawianie urzędów pozostaje sprawą krajów związkowych, o ile ustawy federalne wymagające zatwierdzenia przez Bundesrat nie stanowią inaczej. Na mocy ustawy federalnej nie można przekazywać wykonywania zadań gminom i związkom gmin.

(2) Rząd federalny może za zgodą Bundesratu wydawać ogólne przepisy administracyjne. Może on wydać regulacje w zakresie jednolitego trybu kształcenia urzędników i pracowników administracji. Kierowników urzędów średniego szczebla należy powoływać w porozumieniu z zainteresowanymi urzędami.

(3) Organy władzy krajów związkowych podlegają wytycznym właściwych organów federalnych najwyższego szczebla. Wytyczne te należy kierować, poza przypadkami uznanymi przez rząd federalny za pilne, do organów krajowych najwyższego szczebla. Realizację wytycznych zapewniają organy krajowe najwyższego szczebla.

(4) Nadzór federalny obejmuje legalność i celowość wykonania. Rząd federalny może w tym celu zażądać złożenia

sprawozdania i przedłożenia akt oraz oddelegować pełnomocników do wszystkich organów władzy.

Artykuł 86
[Administracja własna władz federalnych]
Jeżeli władze federalne wykonują ustawy poprzez administrację własną lub poprzez podległe bezpośrednio władzom federalnym jednostki lub instytucje prawa publicznego, wówczas rząd federalny, o ile ustawa nie stanowi szczególnie, wydaje ogólne przepisy administracyjne. Reguluje on również tworzenie urzędów, o ile ustawa nie stanowi inaczej.

Artykuł 87
[Obszary właściwości administracji federalnej]
(1) W ramach administracji federalnej z własną strukturą administracyjną prowadzone są: sprawy zagraniczne, federalna administracja finansowa oraz zgodnie z przepisem art. 89, zarządzanie federalnymi szlakami wodnymi i żeglugą. Na mocy ustawy federalnej mogą być ustanowione: urzędy Federalnej Służby Ochrony Granic, centralne jednostki informacji policyjnej i wywiadu, policji kryminalnej oraz jednostki zbierające materiały do wykorzystania przez organy ochrony Konstytucji i ochrony przed działaniami, zmierzającymi poprzez użycie siły lub przygotowywanie użycia siły do zagrożenia zagranicznym interesom Republiki Federalnej Niemiec.
(2) Jako jednostki podlegające bezpośrednio władzom federalnym i działające w oparciu o przepisy prawa publicznego prowadzone są instytucje ubezpieczeń społecznych, których właściwość terytorialna obejmuje obszar więcej niż jednego kraju związkowego. Instytucje ubezpieczeń społecznych, których właściwość terytorialna obejmuje obszar więcej niż jednego kraju związkowego, lecz nie więcej niż trzech krajów związkowych, prowadzone są, odmiennie niż stanowi to przepis zdania 1, jako podlegające bezpośrednio administracji kraju związkowego jednostki działające w oparciu

o przepisy prawa publicznego, jeśli kraj prowadzący nadzór wyznaczony został przez kraje objęte działalnością tych jednostek.

(3) Poza tym w celu prowadzenia spraw, w zakresie których regulacje ustawowe należą do kompetencji władz federalnych, na mocy ustawy federalnej mogą być ustanawiane samodzielne wyższe urzędy federalne i nowe podlegające bezpośrednio władzom federalnym jednostki i instytucje działające w oparciu o przepisy prawa publicznego. Jeżeli w dziedzinach, w odniesieniu do których regulacje ustawowe należące do kompetencji władz federalnych, powstaną dla nich nowe zadania, wówczas w przypadku pilnej potrzeby, za zgodą Bundesratu i większości posłów do Bundestagu, mogą być ustanowione urzędy federalne średniego i niższego szczebla.

Artykuł 87 a
[Siły zbrojne]

(1) Federacja powołuje siły zbrojne w celach obronnych. Ich liczebność i podstawowe zasady organizacji muszą wynikać z planu budżetu państwa.

(1a) Celem umocnienia zdolności do wykonywania zadań w ramach sojuszu i zdolności obronnych władze federalne mogą tworzyć fundusz specjalny powiązany z pełnomocnictwem do zawierania umów kredytowych w wysokości jednorazowo do 100 miliardów euro. W zakresie pełnomocnictwa do zawierania umów kredytowych nie mają zastosowania: artykuł 109 ustęp 3 oraz artykuł 115 ustęp 2. Szczegóły reguluje ustawa federalna.

(2) Poza obroną kraju siły zbrojne mogą być użyte tylko w przypadkach, w których niniejsza Ustawa Zasadnicza wyraźnie na to zezwala.

(3) W razie zaistnienia stanu obrony i stanu napięcia siły zbrojne są upoważnione do ochrony obiektów cywilnych i wykonywania zadań związanych z regulacją transportu, o ile jest to konieczne do wypełniania zadań obronnych. Ponadto w razie zaistnienia stanu obrony i stanu napięcia, siłom zbrojnym

może być powierzona ochrona obiektów cywilnych również w ramach wspierania działań policji; siły zbrojne współdziałają przy tym z właściwymi organami władzy.

(4) W celu obrony przed zagrożeniem dla istnienia lub wolnościowo-demokratycznego porządku konstytucyjnego Federacji lub jednego z krajów związkowych, rząd federalny może, jeśli spełnione są warunki, o których mowa w art. 91 ust. (2), przy czym siły policji i Federalnej Służby Ochrony Granic są niewystarczające, użyć sił zbrojnych dla wsparcia działań policji i Federalnej Służby Ochrony Granic w celu ochrony obiektów cywilnych i zwalczania rebeliantów zorganizowanych i uzbrojonych na sposób wojskowy. Użycia sił zbrojnych należy zaprzestać, jeśli zażąda tego Bundestag lub Bundesrat.

Artykuł 87 b
[Administracja Bundeswehry i w zakresie obronności]

(1) Zarządzanie Bundeswehrą prowadzone jest w ramach administracji federalnej na bazie własnej struktury administracyjnej. Służy ono wypełnianiu zadań związanych z prowadzeniem spraw kadrowych i bezpośrednim pokrywaniem zapotrzebowania rzeczowego sił zbrojnych. Zadania związane z zaopatrzeniem poszkodowanych i budownictwem mogą być powierzone administracji Bundeswehry tylko na mocy ustawy federalnej, wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat. Poza tym, zatwierdzenia przez Bundesrat wymagają ustawy, o ile upoważniają one administrację Bundeswehry do ingerowania w prawa osób trzecich; nie dotyczy to ustaw odnoszących się do spraw kadrowych.

(2) Poza tym ustawy federalne, odnoszące się do spraw obrony kraju łącznie z wojskową służbą zastępczą i ochroną ludności cywilnej, mogą za zgodą Bundesratu stanowić, że wykonywane one będą w całości lub częściowo przez administrację federalną lub przez kraje związkowe z upoważnienia władz federalnych. Jeżeli takie ustawy są realizowane przez kraje związkowe na zlecenie władz federalnych, wówczas mogą one za zgodą Bundesratu stanowić, że uprawnienia należące na podstawie art. 85 do rządu federalnego i wła-

ściwych władz federalnych najwyższego szczebla mogą być całkowicie lub częściowo przekazane urzędom federalnym wysokiego szczebla; może być przy tym postanowione, że urzędy te dla wydawania ogólnych przepisów administracyjnych zgodnie z art. 85 ust. (2) zdanie 1 nie wymagają zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 87 c
[Wytwarzanie i wykorzystywanie energii jądrowej]
Ustawy przyjmowane zgodnie z art. 73 ust. (1) pkt 14 mogą za zgodą Bundesratu stanowić, że będą wykonywane przez kraje związkowe na zlecenie władz federalnych.

Artykuł 87 d
[Administracja komunikacji lotniczej]
(1) Zarządzanie komunikacją lotniczą prowadzone jest w ramach administracji federalnej. Zadania związane z bezpieczeństwem lotów mogą być wykonywane również przez zagraniczne organizacje zajmujące się bezpieczeństwem lotów i posiadające odpowiednią licencję zgodnie z prawem Wspólnoty Europejskiej. Szczegóły określa ustawa federalna.
(2) Na podstawie ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat zadania związane z zarządzaniem komunikacją lotniczą mogą zostać przekazane krajom związkowym jako zadania wykonywane w ramach administracji zleconej.

Artykuł 87 e
[Administracja komunikacji kolejowej]
(1) Zarządzanie komunikacją kolejową dotyczącą kolei federalnych prowadzone jest w ramach administracji federalnej. Na mocy ustawy federalnej zadania związane z zarządzaniem komunikacją kolejową mogą być przekazane krajom związkowym jako sprawy administrowane w własnym zakresie.
(2) Władze federalne realizują przekazane im na mocy ustawy federalnej zadania związane z zarządzaniem komunikacją kolejową wykraczające poza zakres kolei federalnych.

(3) Koleje federalne prowadzone są w formie podmiotów gospodarczych. Pozostają one własnością Federacji, o ile ich działalność jako podmioty gospodarcze obejmuje budowę, utrzymanie i eksploatację szlaków kolejowych. Zbycie udziałów Federacji w przedsiębiorstwach określonych w zdaniu 2 może nastąpić na mocy ustawy; większość udziałów w tym przedsiębiorstwie pozostaje w posiadaniu Federacji. Szczegóły określa ustawa federalna.

(4) Władze federalne zapewniają dbanie o dobro ogółu, zwłaszcza w zakresie potrzeb komunikacyjnych, rozbudowy i utrzymania sieci szynowej dla kolei federalnych oraz ich oferty transportowej w zakresie tej sieci, o ile nie odnoszą się one do podmiejskiej kolejowej komunikacji pasażerskiej. Szczegóły określa ustawa federalna.

(5) Ustawy, o których mowa w przepisach ust. (1) do (4), wymagają zatwierdzenia przez Bundesrat. Zatwierdzenia przez Bundesrat wymagają poza tym ustawy, regulujące likwidację, połączenie lub podział federalnego przedsiębiorstwa kolejowego, przekazanie sieci szynowej kolei federalnych osobom trzecim oraz wyłączanie szlaków kolejowych tych kolei z eksploatacji lub mające wpływ na podmiejską komunikację pasażerską.

Artykuł 87 f
[Poczta i telekomunikacja]

(1) Na mocy ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat władze federalne zapewniają na całym terytorium Federacji stosowne i wystarczające usługi pocztowe i telekomunikacyjne.

(2) Usługi, o których mowa w ust. (1), świadczone są w ramach prywatnej działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwa powstałe z odrębnego majątku Niemieckiej Poczty Federalnej oraz przez innych prywatnych operatorów. Zadania władzy publicznej w zakresie poczty i telekomunikacji wykonywane są w ramach administracji federalnej.

(3) Nie naruszając przepisów ust. (2) zdanie 2 władze federalne wykonują na mocy ustawy federalnej poprzez podległą im

bezpośrednio instytucję działającą w oparciu o przepisy prawa publicznego niektóre zadania odnoszące się do przedsiębiorstw powstałych z odrębnego majątku Niemieckiej Poczty Federalnej.

Artykuł 88
[Bank Federalny – Europejski Bank Centralny]
Władze federalne powołują Bank Federalny jako bank emisyjny. Jego zadania i uprawnienia mogą być przekazane w ramach Unii Europejskiej niezależnemu Europejskiemu Bankowi Centralnemu, którego priorytetowym celem jest zapewnienie stabilności cen.

Artykuł 89
[Federalne drogi wodne – administracja żeglugą]

(1) Dotychczasowe drogi wodne Rzeszy są własnością Federacji.

(2) Władze federalne zarządzają federalnymi drogami wodnymi poprzez własne organy administracyjne. Realizują one na mocy ustawy należące do obowiązków państwa zadania w dziedzinie żeglugi śródlądowej wychodzącej poza terytorium jednego kraju związkowego oraz w dziedzinie żeglugi morskiej. Mogą one też przekazać zarządzanie federalnymi drogami wodnymi leżącymi na terytorium jednego kraju związkowego, na jego wniosek, temu krajowi związkowemu w ramach administracji zleconej. Jeżeli droga wodna przebiega przez terytorium kilku krajów związkowych, wówczas władze federalne mogą zlecić administrowanie taką drogą krajowi związkowemu, za którym opowiadają się inne kraje, których to dotyczy.

(3) Przy administracji dróg wodnych, ich rozbudowie i budowie nowych dróg należy w porozumieniu z krajami związkowymi, których to dotyczy, uwzględniać działania mające na celu zachowanie zwyczajowego krajobrazu i potrzeby gospodarki wodnej.

Artykuł 90
[Drogi federalne]

(1) Autostrady federalne i pozostałe drogi federalne dla transportu dalekobieżnego pozostają własnością Federacji. Własność ta jest niezbywalna.

(2) Zarządzanie autostradami federalnymi odbywa się w ramach administracji szczebla federalnego. Do wykonania swoich zadań Federacja może wykorzystać spółkę prawa prywatnego. Spółka ta stanowi niezbywalną własność władz federalnych. Bezpośredni lub pośredni udział osób trzecich w spółce oraz w jej spółkach-córkach jest wykluczony. Udział podmiotów prywatnych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego jest wykluczony w odniesieniu do sieci dróg obejmujących całą sieć autostrad federalnych lub całą sieć pozostałych dróg federalnych transportu dalekobieżnego w jednym kraju związkowym bądź znaczne jej części. Szczegóły określa ustawa federalna.

(3) Kraje związkowe lub jednostki samorządowe, zgodnie z przepisami danego kraju związkowego, zarządzają pozostałymi drogami federalnymi dla transportu dalekobieżnego na zlecenie władz federalnych.

(4) Na wniosek kraju związkowego władze federalne mogą przejąć pod własne zarządzanie pozostałe drogi federalne dla transportu dalekobieżnego, o ile znajdują się one na terytorium przedmiotowego kraju związkowego.

Artykuł 91
[Stan zagrożenia wewnętrznego]

(1) W celu ochrony przed zagrożeniem dla wolnościowo-demokratycznego porządku konstytucyjnego lub istnienia Federacji lub jednego z krajów związkowych, kraj związkowy może zażądać wsparcia sił policyjnych ze strony innych krajów związkowych oraz sił i jednostek innych władz administracyjnych i Federalnej Służby Ochrony Granic.

(2) Jeżeli kraj związkowy, w którym występuje zagrożenie, nie jest gotów lub nie jest w stanie zwalczyć go sam, wówczas

rząd federalny może podporządkować policję tego kraju i siły policyjne innych krajów swoim instrukcjom oraz użyć jednostek Federalnej Służby Ochrony Granic. Zarządzenie to winno być uchylone po usunięciu zagrożenia oraz w każdej chwili na żądanie Bundesratu. Jeżeli zagrożenie obejmuje terytorium więcej niż jednego kraju związkowego, wówczas rząd federalny, o ile jest to konieczne dla skutecznej walki z zagrożeniem, może wydawać polecenia rządom krajowym; nie narusza to przepisów zdania 1 i 2.

VIII a.
Zadania wspólnotowe

Artykuł 91 a
[Współdziałanie władz federalnych – podział kosztów]

(1) Władze federalne współdziałają przy realizacji niżej wymienionych zadań krajów związkowych, jeżeli zadania te mają znaczenie dla ogółu państwa i współdziałanie władz federalnych jest konieczne dla poprawy warunków życia (zadania wspólnotowe):
1. poprawa regionalnej struktury gospodarczej,
2. poprawa struktury gospodarki rolnej i ochrony wybrzeża.

(2) Zadania wspólnotowe oraz szczegóły koordynacji określa bliżej ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

(3) W przypadkach, o których mowa w ust. (1) pkt 1, władze federalne ponoszą połowę wydatków w każdym kraju związkowym. W przypadkach, o których mowa w ust. (1) pkt 2, władze federalne ponoszą co najmniej połowę wydatków; udział krajów związkowych należy ustalić w jednolity sposób. Szczegóły określa ustawa. Udostępnienie środków finansowych następuje z zastrzeżeniem konieczności ich zatwierdzenia w budżecie federalnym i budżetach krajów związkowych.

Artykuł 91 b
[Plany w zakresie edukacji i wspieranie badań naukowych]

(1) Władze federalne i kraje związkowe mogą w przypadkach o znaczeniu ponadregionalnym współdziałać na podstawie porozumień w zakresie wspierania nauki, badań naukowych i nauczania. Jeżeli porozumienia dotyczą głównie uczelni wyższych, wymagają one zatwierdzenia przez wszystkie kraje związkowe. Nie dotyczy to porozumień w sprawie budynków dla celów badawczych łącznie z urządzeniami wielkogabarytowymi.

(2) Władze federalne i kraje związkowe mogą współdziałać na podstawie porozumień w celu stwierdzenia efektywności systemu edukacji w porównaniu międzynarodowym oraz przy sporządzaniu odnośnych sprawozdań i opracowaniu zaleceń.

(3) Podział kosztów określa się w porozumieniach.

Artykuł 91 c
[Techniczne systemy informatyczne]

(1) Władze federalne i kraje związkowe mogą współdziałać przy planowaniu, tworzeniu i korzystaniu z technicznych systemów informatycznych, niezbędnych dla wykonywania swoich zadań.

(2) Władze federalne i kraje związkowe mogą na podstawie zawartych wzajemnych porozumień ustalać standardy i wymogi bezpieczeństwa dotyczące komunikacji pomiędzy swoimi technicznymi systemami informatycznymi. Porozumienia odnośnie podstaw współpracy, o której mowa w zdaniu 1, mogą w odniesieniu do określonych pod względem treści i zakresu zadań przewidywać, że regulacje szczegółowe wchodzą w życie za zgodą określonej w porozumieniu kwalifikowanej większości na szczeblu federalnym i krajów związkowych. Wymagają one zatwierdzenia przez Bundestag i parlamenty krajów związkowych, które są stronami porozumień; prawo do wypowiedzenia tych porozumień jest nienaruszalne. Porozumienia te regulują również podział kosztów.

(3) Ponadto kraje związkowe mogą zawierać także porozumienia dotyczące wspólnego utrzymania technicznych systemów informatycznych oraz tworzenia urządzeń i wyposażenia przeznaczonych do tego celu.

(4) Władze federalne utworzą odpowiednią sieć łączącą techniczne systemy informatyczne władz federalnych i krajów związkowych. Szczegóły dotyczące tworzenia i utrzymania tej sieci określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

(5) Wszechstronny dostęp do oferty usług administracji szczebla federalnego i krajów związkowych za pośrednictwem techniki informatycznej określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 91 d
[Porównywanie efektywności pracy administracji]
Władze federalne i kraje związkowe mogą w celu określania i wspierania efektywności pracy swoich administracji przeprowadzać analizy porównawcze i publikować ich wyniki.

Artykuł 91 e
[Współpraca władz odnośnie podstawowego zabezpieczenia dla osób poszukujących pracy]

(1) W ramach wykonywania ustaw federalnych w zakresie podstawowego zabezpieczenia dla osób poszukujących pracy władze federalne i władze krajów związkowych lub zgodnie z prawem danego kraju związkowego właściwe gminy i związki gmin współpracują ze sobą z reguły we wspólnych instytucjach.

(2) Władze federalne mogą zezwolić, aby ograniczona liczba gmin i związków gmin na swój wniosek i przy aprobacie najwyższej władzy krajowej samodzielnie wykonywała zadania, o których mowa w ust. (1). Niezbędne wydatki, łącznie z wydatkami administracyjnymi, ponoszą władze federalne, o ile zadania związane z wykonywaniem ustaw, o których mowa w ust. (1), leżą w gestii władz federalnych.

(3) Szczegóły określa ustawa federalna, wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

IX.
Wymiar sprawiedliwości

Artykuł 92
[Organy władzy sądowniczej]
Władza sądownicza jest powierzona sędziom; wykonywana jest ona przez Federalny Trybunał Konstytucyjny, określone niniejszą Ustawą Zasadniczą sądy federalne i sądy krajów związkowych.

Artykuł 93
[Skład Federalnego Trybunału Konstytucyjnego]

(1) Federalny Trybunał Konstytucyjny stanowi w stosunku do wszystkich pozostałych organów konstytucyjnych samodzielny i niezależny trybunał Federacji.

(2) Federalny Trybunał Konstytucyjny składa się z sędziów federalnych i innych członków; jest podzielony na dwa Senaty. W każdym Senacie wybieranych jest po ośmiu sędziów, po połowie przez Bundestag i przez Bundesrat; nie mogą oni pełnić ani funkcji posłów do Bundestagu, członków Bundesratu, rządu federalnego, ani odpowiednich organów w krajach związkowych. Na mocy ustawy federalnej zgodnie z ust. 5 może być przewidziane, że prawo wyborcze może być wykonywane przez inny organ wyborczy, jeżeli wybór następcy sędziego nie nastąpi w terminie określanym po zakończeniu kadencji lub po przedwczesnym ustąpieniu sędziego z urzędu.

(3) Kadencja członków Federalnego Trybunału Konstytucyjnego trwa dwanaście lat, najdłużej do końca miesiąca, w którym dany członek ukończy 68. rok życia. Po upływie kadencji sędziowie nadal pełnią swoje obowiązki służbowe do czasu mianowania swoich następców. Ponowny wybór bezpośrednio po upływie kadencji lub później jest wykluczony.

(4) Federalny Trybunał Konstytucyjny nadaje sobie regulamin, który jest uchwalany przez plenum.

(5) Ustawa federalna określa ustrój i procedury działania Federalnego Trybunału Konstytucyjnego. W odniesieniu do skarg konstytucyjnych może ona stanowić, że warunkiem ich rozpatrzenia jest uprzednie wyczerpanie drogi sądowej

i przewidywać szczególny tryb postępowania w zakresie przyjmowania skarg do rozpatrzenia.

Artykuł 94
[Zakres kompetencji Federalnego Trybunału Konstytucyjnego]

(1) Federalny Trybunał Konstytucyjny orzeka:

1. o wykładni niniejszej Ustawy Zasadniczej w przypadku sporów o zakres praw i obowiązków organów federalnych najwyższego szczebla lub innych jednostek posiadających własne prawa na mocy niniejszej Ustawy Zasadniczej lub regulaminu organu federalnego najwyższego szczebla;
2. w przypadkach różnicy zdań lub wątpliwości co do formalnej i materialnej zgodności przepisów prawa federalnego lub prawa krajów związkowych z niniejszą Ustawą Zasadniczą lub zgodności przepisów prawa jednego z krajów związkowych z innymi przepisami prawa federalnego na wniosek rządu federalnego, jednego z rządów krajów związkowych lub jednej czwartej liczby posłów do Bundestagu;

2a. w przypadkach różnicy zdań co do zgodności ustawy z przesłankami art. 72 ust. 2, na wniosek Bundesratu, jednego z rządów krajów związkowych lub parlamentu jednego z krajów związkowych;

3. w przypadkach różnicy zdań w zakresie praw i obowiązków władz federalnych i krajów związkowych, zwłaszcza odnośnie wykonywania prawa federalnego przez kraje związkowe i sprawowania nadzoru przez władze federalne;
4. w przypadkach innych sporów o charakterze publicznoprawnym pomiędzy władzami federalnymi a krajami związkowymi, pomiędzy poszczególnymi krajami związkowymi lub wewnątrz jednego z krajów związkowych, o ile nie istnieje inna droga prawna;

4a. o skargach konstytucyjnych, które mogą być wnoszone przez każdego, kto twierdzi, że władze publiczne

naruszyły jedno z jego praw podstawowych lub praw, o których mowa w art. 20 ust (4), 33, 38, 101, 103 i 104;

4b. o skargach konstytucyjnych wnoszonych przez gminy i związki gmin z powodu naruszenia przez ustawę prawa do samorządu zgodnie z przepisami art. 28, jednakże w przypadku ustaw krajowych tylko wówczas, gdy skarga nie może być wniesiona do Krajowego Trybunału Konstytucyjnego;

4c. o skargach wnoszonych przez stowarzyszenia przeciwko nieuznaniu ich za partie polityczne dopuszczone do wyborów do Bundestagu;

5. w innych przypadkach przewidzianych niniejszą Ustawą Zasadniczą.

(2) Ponadto Federalny Trybunał Konstytucyjny orzeka na wniosek Bundesratu, jednego z rządów krajów związkowych lub parlamentu jednego z krajów związkowych, czy w przypadku, o którym mowa w art. 72 ust. 4, nie istnieje już potrzeba dokonania regulacji prawnych w drodze ustawy federalnej zgodnie z art. 72 ust. 2 lub czy w przypadkach, o których mowa w art. 125a ust. 2 zdanie 1, nie jest już konieczne wydanie przepisów federalnych. Stwierdzenie, że taka konieczność już nie istnieje lub że nie można by już było wydać przepisów federalnych, zastępuje ustawę federalną zgodnie z art. 72 ust. 4 lub art. 125a ust. 2 zdanie 2. Wniosek, o którym mowa w zdaniu 1, jest dopuszczalny tylko wówczas, gdy projekt ustawy zgodnie z art. 72 ust. 4 lub art. 125a ust. 2 zdanie 2 został odrzucony w Bundestagu lub jeżeli w okresie jednego roku nie był rozpatrywany i nie została podjęta odpowiednia uchwała lub odpowiedni projekt ustawy został oddalony w Bundesracie.

(3) Federalny Trybunał Konstytucyjny podejmuje działania również w innych przypadkach, do których jest zobowiązany na mocy ustawy federalnej.

(4) Orzeczenia Federalnego Trybunału Konstytucyjnego są wiążące dla organów konstytucyjnych szczebla federalnego i krajów związkowych oraz wszystkich sądów i organów administracyjnych. Ustawa federalna określa, w jakich przypadkach jego orzeczenia mają moc ustawy.

Artykuł 95
[Sądy Najwyższe i Trybunały]

(1) W odniesieniu do spraw podlegających orzecznictwu sądownictwa powszechnego, administracyjnego, finansowego, pracy i socjalnego, jako sądy najwyższej instancji władze federalne ustanawiają: Trybunał Federalny, Federalny Sąd Administracyjny, Federalny Trybunał Obrachunkowy, Federalny Sąd Pracy i Federalny Sąd Socjalny.

(2) Sędziowie tych sądów są powoływani przez właściwych ministrów resortowych wspólnie z komisją do spraw wyborów sędziów, składającą się z ministrów właściwych dla danego resortu w rządach krajowych i takiej samej liczby członków, wybranych przez Bundestag.

(3) Dla zapewnienia jednolitości orzecznictwa sądowego tworzy się wspólną izbę dla sądów, o których mowa w ust. (1). Szczegóły określa ustawa federalna.

Artykuł 96
[Sądy federalne]

(1) Władze federalne mogą ustanowić sąd federalny dla rozstrzygania spraw z zakresu prawnej ochrony działalności gospodarczej.

(2) Władze federalne mogą ustanowić jako sądy federalne wojskowe sądy karne właściwe dla sił zbrojnych. Mogą one prowadzić sprawy karne tylko w razie zaistnienia stanu obrony kraju oraz dotyczące członków sił zbrojnych, oddelegowanych za granicę lub zaokrętowanych na pokładzie wojennych jednostek pływających. Szczegóły określa ustawa federalna. Sądy te należą do zakresu spraw resortowych federalnego ministra sprawiedliwości. Ich sędziowie etatowi powinni posiadać uprawnienia do wykonywania urzędu sędziego.

(3) Sądem najwyższej instancji w odniesieniu do sądów, o których mowa w ust. (1) i (2), jest Trybunał Federalny.

(4) Władze federalne mogą w celu rozpatrywania spraw osób, pozostających w odniesieniu do nich w publiczno-prawnym stosunku służbowym, utworzyć sądy federalne orze-

kające w sprawach związanych z postępowaniem dyscyplinarnym i zażaleniowym.

(5) W odniesieniu do spraw karnych wymienionych niżej kategorii ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat może stanowić, że sprawy te prowadzą sądy krajów związkowych z upoważnienia federalnego wymiaru sprawiedliwości:

1. ludobójstwo;
2. zbrodnie przeciwko ludzkości ścigane przez międzynarodowe prawo karne;
3. zbrodnie wojenne;
4. inne działania, mogące zakłócać pokojowe współistnienie narodów i podjęte z takim zamiarem (art. 26 ust. (1));
5. ochrona państwa.

Art. 97
[Niezawisłość sędziowska]

(1) Sędziowie są niezawiśli i podlegają wyłącznie ustawom.

(2) Zatrudnieni na etatach planowych i na czas nieograniczony sędziowie mogą być zwolnieni wbrew ich woli przed upływem kadencji lub pozbawieni urzędu na stałe lub czasowo lub przeniesieni na inne stanowisko lub w stan spoczynku tylko na podstawie orzeczenia sądu oraz tylko w formie i z powodów, określonych ustawami. Ustawodawca może określić granicę wieku, po osiągnięciu której sędziowie zatrudnieni dożywotnio przechodzą w stan spoczynku. W przypadku zmian w ustroju sądów lub granic ich okręgów sędziowie mogą być przeniesieni do innego sądu lub pozbawieni urzędu, lecz tylko przy zachowaniu pełnego wynagrodzenia.

Artykuł 98
[Status prawny sędziów – oskarżenie sędziego]

(1) Status prawny sędziów federalnych określa odrębna ustawa federalna.

(2) W przypadku, gdy sędzia federalny podczas wykonywania urzędu lub poza nim narusza podstawowe przepisy Ustawy

Zasadniczej lub porządek konstytucyjny jednego z krajów związkowych, wówczas Federalny Trybunał Konstytucyjny na wniosek Bundestagu może większością dwóch trzecich głosów orzec przeniesienie sędziego na inny urząd lub w stan spoczynku. W przypadku umyślnego działania może być orzeczone usunięcie sędziego z urzędu.

(3) Status prawny sędziów na szczeblu krajów federalnych określają odrębne ustawy krajowe, o ile przepis art. 74 ust. (1) pkt 27 nie stanowi inaczej.

(4) Kraje związkowe mogą określić, że powoływania sędziów w krajach związkowych dokonuje krajowy minister sprawiedliwości wspólnie z komisją do spraw wyboru sędziów.

(5) Kraje związkowe mogą w odniesieniu do sędziów szczebla krajowego dokonać regulacji prawnych odpowiednio do przepisu ust. (2). Nie narusza to obowiązującego krajowego prawa konstytucyjnego. Podjęcie decyzji w sprawie oskarżenia sędziego należy do właściwości Federalnego Trybunału Konstytucyjnego.

Artykuł 99
[Spory konstytucyjne wewnątrz krajów związkowych]

Federalnemu Trybunałowi Konstytucyjnemu może na mocy ustawy krajowej zostać przekazane orzecznictwo w sprawach sporów konstytucyjnych wewnątrz krajów związkowych, a sądom najwyższej instancji, o których mowa w art. 95 ust. (1), orzekanie w sprawach dotyczących stosowania prawa krajowego.

Artykuł 100
[Konkretna kontrola norm prawnych]

(1) Jeżeli sąd uzna, że ustawa, od której zależy wydanie orzeczenia, jest niezgodna z konstytucją, wówczas postępowanie należy odroczyć, a w przypadku naruszenia konstytucji jednego z krajów związkowych, uzyskać orzeczenie sądu krajowego, właściwego dla sporów konstytucyjnych, a w przypadku naruszenia postanowień niniejszej Ustawy Zasadniczej – orzeczenie Federalnego Trybunału Konsty-

tucyjnego. Niniejszy przepis ma zastosowanie również wtedy, gdy chodzi o naruszenie postanowień niniejszej Ustawy Zasadniczej przez przepisy prawa krajowego lub niezgodność ustawy krajowej z jedną z ustaw federalnych.

(2) Jeżeli w przypadku sporu prawnego występują wątpliwości, czy przepis prawa międzynarodowego jest częścią składową prawa federalnego, i czy wypływają z niego bezpośrednio prawa i obowiązki dla jednostki (art. 25), wówczas sąd jest zobowiązany uzyskać orzeczenie Federalnego Trybunału Konstytucyjnego.

(3) Jeżeli trybunał konstytucyjny jednego z krajów związkowych w ramach wykładni Ustawy Zasadniczej chce odstąpić od stosowania orzeczenia Federalnego Trybunału Konstytucyjnego lub trybunału konstytucyjnego jednego z krajów związkowych, wówczas jest on zobowiązany uzyskać orzeczenie Federalnego Trybunału Konstytucyjnego.

Artykuł 101
[Niedopuszczalność sądów nadzwyczajnych]

(1) Sądy nadzwyczajne są niedopuszczalne. Nikt nie może być pozbawiony możliwości wydania orzeczenia ze strony sędziego powołanego ustawowo.

(2) Sądy rozstrzygające w sprawach szczególnych kategorii mogą być ustanowione wyłącznie na mocy ustawy.

Artykuł 102
[Zniesienie kary śmierci]

Kara śmierci jest zniesiona.

Artykuł 103
[Prawa podstawowe w postępowaniu sądowym]

(1) Każdy ma prawo do wysłuchania go przez sąd.

(2) Za określony czyn można nałożyć karę tylko wtedy, jeżeli jego karalność była określona w ustawie, zanim ten czyn został popełniony.

(3) Nikt nie może być za ten sam czyn karany powtórnie na podstawie ogólnych przepisów prawa karnego.

Artykuł 104
[Pozbawienie wolności]

(1) Wolność osobista człowieka może być ograniczona tylko na mocy formalnej ustawy i wyłącznie przy zachowaniu określonych w niej procedur. Osoby zatrzymane nie mogą być torturowane ani psychicznie, ani fizycznie.

(2) Decyzję dotyczącą dopuszczalności i czasu trwania pozbawienia wolności może podjąć tylko sędzia. W każdym przypadku pozbawienia wolności bez nakazu sędziego należy niezwłocznie uzyskać decyzję sędziego. Na mocy posiadanej przez siebie władzy policja nie ma prawa przetrzymywać nikogo w swoim areszcie dłużej niż do końca następnego dnia po zatrzymaniu. Szczegóły określa ustawa.

(3) Każdy tymczasowo zatrzymany z powodu podejrzenia o czyn karalny musi być najpóźniej następnego dnia po zatrzymaniu doprowadzony przed sędziego, który ma obowiązek powiadomienia go o przyczynie zatrzymania, przesłuchania i umożliwienia mu złożenia sprzeciwu. Sędzia ma obowiązek wydania pisemnego i uzasadnionego nakazu aresztowania, albo zarządzenia zwolnienia osoby zatrzymanej.

(4) O każdej decyzji sędziego dotyczącej nakazu lub przedłużenia pozbawienia wolności należy niezwłocznie powiadomić członka rodziny osoby zatrzymanej lub osobę jej zaufania.

X.
Finanse publiczne

Artykuł 104 a
[Kompetencje władz w sprawach wydatków – finanse publiczne – odpowiedzialność]

(1) Władze federalne i kraje związkowe ponoszą osobno wydatki, wynikające z wykonywania swoich zadań, o ile niniejsza Ustawa Zasadnicza nie stanowi inaczej.

(2) Jeżeli kraje związkowe działają na zlecenie władz federalnych, wówczas władze federalne ponoszą związane z tym wydatki.

(3) Ustawy federalne przyznające świadczenia pieniężne i wykonywane przez kraje związkowe, mogą stanowić, że świadczenia te w całości lub częściowo ponoszone są przez władze federalne. Jeżeli ustawa stanowi, że władze federalne ponoszą połowę lub więcej wydatków, wówczas jest ona wykonywana na zlecenie władz federalnych. Przyznając świadczenia na mieszkanie i ogrzewanie w zakresie podstawowego zabezpieczenia dla osób poszukujących pracy wykonuje się ustawę na zlecenie władz federalnych, jeżeli władze federalne ponoszą trzy czwarte lub więcej wydatków.

(4) Ustawy federalne, uzasadniające obowiązki krajów związkowych w zakresie dokonywania płatności, świadczeń rzeczowych o wartości pieniężnej lub porównywalnych usług wobec osób trzecich i wykonywane są przez kraje związkowe jako sprawy własne lub zgodnie z ust. (3) zdanie 2 na zlecenie władz federalnych, wymagają zatwierdzenia przez Bundesrat, jeżeli związane z tym wydatki miałyby być ponoszone przez kraje związkowe.

(5) Władze federalne i kraje związkowe pokrywają swoje wydatki administracyjne i ponoszą w odpowiedniej proporcji odpowiedzialność za prawidłowe funkcjonowanie administracji. Szczegóły określa ustawa federalna, wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

(6) Władze federalne i kraje związkowe zgodnie z wewnątrzpaństwowym podziałem kompetencji i obowiązków ponoszą obciążenia wynikające z naruszenia ponadnarodowych lub wynikających z prawa międzynarodowego obowiązków Niemiec. W przypadkach korekt finansowych

dokonywanych ze strony Unii Europejskiej, obejmujących kilka krajów, władze federalne i kraje związkowe ponoszą te obciążenia w stosunku 15 do 85. Wszystkie kraje związkowe łącznie ponoszą solidarnie 35 procent całkowitego obciążenia odpowiednio do klucza ogólnego; 50 procent całkowitego obciążenia ponoszą kraje związkowe, które spowodowały powstanie tych obciążeń, w stosunku do wysokości otrzymanych środków. Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 104b
[Pomoc finansowa w celach inwestycyjnych]

(1) Władze federalne mogą, o ile niniejsza Ustawa Zasadnicza nadaje im uprawnienia ustawodawcze, udzielać pomocy finansowej krajom związkowym w przypadkach inwestycji o szczególnym znaczeniu dla krajów i gmin (związków gmin), niezbędnych,

1. w celu uniknięcia zakłóceń równowagi makroekonomicznej lub
2. wyrównania różnic potencjału ekonomicznego na terytorium Republiki Federalnej Niemiec lub
3. wspierania wzrostu gospodarczego.

Odmiennie od postanowień zdania 1, w przypadku klęsk żywiołowych lub sytuacji nadzwyczajnych, nie poddających się kontroli państwa i stanowiących znaczne obciążenie dla jego sytuacji finansowej, władze federalne mogą przyznawać pomoc finansową również bez uprawnień wynikających z ustawodawstwa.

(2) Szczegóły, zwłaszcza rodzaje inwestycji, na które może być przydzielane wsparcie, określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat lub porozumienie administracyjne zawarte na podstawie federalnej ustawy budżetowej. Ustawa federalna lub porozumienie administracyjne może przewidywać uregulowania odnośnie kształtowania odpowiednich programów krajowych w zakresie wykorzystania pomocy finansowej. Ustalenie kryteriów kształtowania programów krajowych odbywa się w porozumieniu

z właściwymi krajami związkowymi. Dla zapewnienia celowego wykorzystania środków rząd federalny może zażądać sporządzenia sprawozdania i przedłożenia akt, jak również przeprowadzić badanie we wszystkich organach administracji. Środki z budżetu federalnego są oddawane do dyspozycji dodatkowo, poza środkami własnymi krajów związkowych. Należy je przyznawać na czas określony, a ich wykorzystanie kontrolować w regularnych odstępach czasu. Pomoc finansową należy ustalać w formie rocznych kwot malejących z upływem czasu.

(3) Na żądanie należy informować Bundestag, rząd federalny i Bundesrat o przebiegu podjętych działań i o uzyskanej poprawie sytuacji.

Artykuł 104 c
[Pomoc finansowa w celach inwestycyjnych w zakresie komunalnej infrastruktury edukacyjnej]
Władze federalne mogą zapewnić krajom związkowym pomoc finansową na inwestycje istotne z punktu widzenia całego państwa, jak również na szczególne, bezpośrednio z nimi związane, ograniczone czasowo wydatki krajów związkowych i gmin (związków gmin), realizowane celem podwyższenia wydajności komunalnej infrastruktury edukacyjnej. Przepisy art. 104 b ust. (2) zdanie 1 do 3, 5, 6 oraz ust. (3) stosuje się odpowiednio. Dla zapewnienia celowego wykorzystania środków rząd federalny może zażądać sporządzenia sprawozdań i przedłożenia akt w odnośnej sprawie.

Artykuł 104 d
[Pomoc finansowa w celach inwestycyjnych w zakresie socjalnego budownictwa mieszkaniowego]
Władze federalne mogą zapewnić krajom związkowym pomoc finansową na inwestycje istotne z punktu widzenia całego państwa realizowane przez kraje związkowe i gminy (związki gmin) w zakresie socjalnego budownictwa mieszkaniowego. Przepisy art. 104 b ust. (2) zdanie 1 do 4 oraz ust. (3) stosuje się odpowiednio.

Artykuł 105
[Podział kompetencji ustawodawczych w zakresie podatków]

(1) Władze federalne posiadają wyłączne uprawnienia ustawodawcze w sprawach dotyczących ceł i monopoli finansowych.

(2) Władze federalne posiadają uprawnienia w zakresie ustawodawstwa konkurencyjnego w odniesieniu do podatku gruntowego. Posiadają one uprawnienia w zakresie ustawodawstwa konkurencyjnego w sprawach dotyczących pozostałych podatków, jeżeli dochody z takich podatków przypadają im w całości lub w części lub spełnione są warunki, o których mowa w art. 72 ust. (2).

(2a) Kraje związkowe posiadają kompetencje ustawodawcze w sprawach dotyczących lokalnych podatków konsumpcyjnych i od poniesionych wydatków na tyle, na ile nie należą one do tej samej kategorii uregulowanej już przepisami federalnymi i dopóki nie nastąpią zmiany w tym zakresie. Posiadają one również kompetencje w zakresie określania stawki podatku uiszczanego przy nabywaniu gruntów i nieruchomości.

(3) Ustawy federalne dotyczące podatków, z których dochody odprowadzane są w całości lub w części do budżetów krajów związkowych lub gmin (związków gmin), wymagają zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 106
[Podział wpływów z podatków i dochodów monopoli finansowych]

(1) Władzom federalnym przypadają dochody monopoli finansowych i wpływy z niżej wymienionych podatków:

1. opłaty celne,
2. podatki konsumpcyjne, o ile zgodnie z ust. (2) nie przypadają one krajom związkowym, zgodnie z ust. (3) wspólnie władzom federalnym i krajom związkowym lub zgodnie z ust. (6) gminom,

3. podatki z tytułu drogowego transportu towarów, podatek od pojazdów mechanicznych i inne rodzaje podatku od dokonywanych transakcji w zakresie zmotoryzowanych środków transportu,
4. podatki od obrotu kapitałem, wekslami i od ubezpieczeń,
5. jednorazowe podatki majątkowe i podatki z tytułu przeprowadzenia wyrównania obciążeń,
6. podatki uzupełniające do podatku dochodowego od osób fizycznych i podatku dochodowego od osób prawnych,
7. podatki w ramach Wspólnot Europejskich.

(2) Krajom związkowym przypadają wpływy z następujących rodzajów podatków:
1. podatek majątkowy,
2. podatek od spadku,
3. podatek od dokonywania transakcji, o ile zgodnie z ust. (1) nie przypada on władzom federalnym lub zgodnie z ust. (3) wspólnie władzom federalnym i krajom związkowym
4. podatek od piwa,
5. podatki od kasyn gry.

(3) Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych, podatku dochodowego od osób prawnych i podatku obrotowego przypadają wspólnie władzom federalnym i krajom związkowym (podatki wspólnotowe), o ile wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych zgodnie z ust. (5) i wpływy z tytułu podatku obrotowego zgodnie z ust. (5) a nie są przyznane gminom. Wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych i podatku dochodowego od osób prawnych są odprowadzane po połowie do budżetu władz federalnych i krajów związkowych. Udziały władz federalnych i krajów związkowych we wpływach z podatku obrotowego określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat. Przy tym należy brać pod uwagę następujące zasady:
1. Władzom federalnym i krajom związkowym przysługuje w jednakowym stopniu prawo do pokrywania koniecznych wydatków w ramach bieżących dochodów.

Zakres wydatków należy przy tym obliczać uwzględniając wieloletni plan finansowy.

2. Potrzeby wynikające z konieczności pokrywania kosztów przez władze federalne i kraje związkowe należy zharmonizować ze sobą w taki sposób, aby osiągnąć stosowne wyrównanie, uniknąć zbytecznego obciążenia podatników i zachować jednolity poziom warunków życia na całym terytorium Federacji.

Przy określaniu udziałów władz federalnych i krajów związkowych we wpływach z podatku obrotowego należy dodatkowo wziąć pod uwagę niższe wpływy podatkowe krajów związkowych z tytułu uwzględnienia od 1 stycznia 1996 r. dzieci w przepisach dotyczących podatku dochodowego od osób fizycznych. Szczegóły określa ustawa federalna zgodnie z przepisem zawartym w zdaniu 3.

(4) Udział władz federalnych i krajów związkowych we wpływach z podatku obrotowego należy ustalić na nowo, jeżeli stosunek między dochodami i wydatkami władz federalnych i krajów związkowych istotnie się zmienił; nie uwzględnia się przy tym niższych wpływów podatkowych, które zgodnie z ust. (3) zdanie 5 brane są dodatkowo pod uwagę przy ustalaniu udziału we wpływach z podatku obrotowego. Jeżeli na mocy ustawy federalnej kraje związkowe są zobowiązane do dodatkowych wydatków lub pozbawione zostają określonych dochodów, wówczas zwiększone obciążenia finansowe mogą być wyrównane również poprzez przyznawanie dotacji finansowych ze strony władz federalnych na mocy ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat, o ile ograniczają się one do krótkiego okresu. W ustawie tej należy określić zasady ustalania takich dotacji i ich podziału na poszczególne kraje związkowe.

(5) Gminom przysługuje część wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych, którą władze krajów związkowych zobowiązane są przekazać swoim gminom w oparciu o wysokość wpłat z tytułu podatku dochodowego ich mieszkańców. Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat. Może ona stanowić,

że gminy ustalają wysokość procentową przypadającego im udziału.

(5 a) Gminy otrzymują od dnia 1 stycznia 1998 roku część wpływów z podatku obrotowego. Przekazywany jest on przez władze krajów związkowych na podstawie klucza uwzględniającego położenie i sytuację ekonomiczną gminy. Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

(6) Wpływy z podatku gruntowego i podatku od działalności gospodarczej przysługują gminom, a z miejscowych podatków konsumpcyjnych i dokonanych wydatków – gminom lub zgodnie z przepisami ustaw krajowych związkom gmin. Gminom należy przyznać prawo do ustalenia wysokości procentowej podatku gruntowego i podatku od działalności gospodarczej w ramach obowiązujących ustaw. Jeżeli w danym kraju związkowym nie ma gmin, wówczas wpływy z podatku gruntowego i podatku od działalności gospodarczej oraz z miejscowych podatków konsumpcyjnych i dokonanych wydatków przysługują krajowi związkowemu. Władze federalne i kraje związkowe mogą uzyskać na zasadzie podziału udział we wpływach z podatku od działalności gospodarczej. Szczegóły dotyczące sposobu podziału określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat. Zgodnie z ustawodawstwem krajowym podstawą takiego podziału mogą być: podatek gruntowy i podatek od działalności gospodarczej oraz przypadająca gminom część wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych i podatku obrotowego.

(7) Z przypadającej krajom związkowym części ogółu wpływów z podatku wspólnotowego gminy i związki gmin otrzymują określony w ustawodawstwie krajowym udział procentowy. Ponadto ustawodawstwo krajowe określa, czy i w jakiej wysokości wpływy z podatków krajowych przyznawane są gminom (związkom gmin).

(8) Jeżeli władze federalne zlecają budowę szczególnych obiektów w poszczególnych krajach związkowych lub gminach (związkach gmin), pociągającą za sobą bezpośrednio

zwiększenie wydatków i zmniejszenie dochodów (szczególne obciążenia) w tych krajach związkowych lub gminach (związkach gmin), wówczas władze federalne zapewniają konieczne wyrównanie, o ile od władz krajów związkowych lub gmin (związków gmin) nie można wymagać ponoszenia dodatkowych obciążeń. Świadczenia odszkodowawcze wobec osób trzecich oraz korzyści finansowe, jakie wynikają w następstwie budowy obiektu dla krajów związkowych lub gmin (związków gmin), uwzględniane są przy ustalaniu wysokości wyrównania.

(9) Za dochody i wydatki krajów związkowych w rozumieniu niniejszego artykułu uważa się również dochody i wydatki gmin (związków gmin).

Artykuł 106 a
[Udział dochodów podatkowych w finansowaniu miejskiej i podmiejskiej komunikacji publicznej]

Począwszy od dnia 1 stycznia 1996 roku krajom związkowym przysługuje określona suma z wpływów podatkowych władz federalnych na dopłatę do kosztów eksploatacji miejskiej i podmiejskiej komunikacji publicznej. Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat. Sumy, o której mowa w zdaniu 1, nie uwzględnia się przy ustalaniu potencjału finansowego, o którym mowa w art. 107 ust. (2).

Artykuł 106 b
[Udział krajów związkowych w dochodach z podatku od pojazdów mechanicznych]

Począwszy od dnia 1 stycznia 2009 roku w następstwie przekazania władzom federalnym dochodów z podatku od pojazdów mechanicznych krajom związkowym przysługuje określona kwota z dochodów podatkowych władz federalnych. Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 107
[Podział puli podatkowej – wyrównanie finansowe między krajami związkowymi – przydziały uzupełniające]

(1) Wpływy z podatków krajowych oraz należnej krajom związkowym części wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych jak i podatku dochodowego od osób prawnych przysługują poszczególnym krajom związkowym o tyle, o ile podatki pobierane są przez władze skarbowe na podległym im terytorium (wpływy lokalne). W ustawie federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat, w odniesieniu do podatku dochodowego od osób prawnych i podatku od wynagrodzenia należy dokładnie określić rozgraniczenie jak również rodzaj i zakres podziału lokalnych wpływów podatkowych. Ustawa może również zawierać regulacje dotyczące rozgraniczenia i podziału wpływów z innego rodzaju podatków lokalnych. Udział krajów związkowych we wpływach z podatku obrotowego przysługuje poszczególnym krajom związkowym odpowiednio do liczby ich mieszkańców, z zastrzeżeniem przepisów zawartych w ust. (2).

(2) Na podstawie ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat należy zapewnić odpowiedni sposób wyrównania zróżnicowanego potencjału finansowego krajów związkowych; należy przy tym uwzględnić potencjał finansowy oraz zapotrzebowanie na środki finansowe ze strony gmin (związków gmin). W tym celu należy w tej ustawie uregulować kwestię dopłat do oraz potrąceń od danego potencjału finansowego, przy określeniu sposobu podziału udziałów krajów związkowych we wpływach z podatku obrotowego. W ustawie tej należy określić warunki przyznawania dopłat i pobierania potrąceń oraz skale wysokości tych dopłat i potrąceń. Dla celów ustalania potencjału finansowego można uwzględnić tylko część wpływów z podatku od wydobycia surowców ze złóż naturalnych. Ustawa ta może również stanowić, że władze federalne przyznają ze środków własnych krajom związkowym o słabym potencjale finansowym świadczenia (przydziały uzupełniające) w celu

uzupełnienia pokrycia przez nie swojego ogólnego zapotrzebowania na środki finansowe. Świadczenia mogą być przyznawane niezależnie od skali wymienionych w zdaniach od 1 do 3 również tego typu krajom związkowym o słabym potencjale finansowym, których gminy (związki gmin) wykazują szczególnie niski potencjał podatkowy (świadczenia dla gmin z tytułu niskiego potencjału podatkowego) oraz poza tym też tego typu krajom związkowym o słabym potencjale finansowym, których udziały w środkach wsparcia zgodnie z przepisami art. 91 b są niższe niż ich udziały w liczbie mieszkańców.

Artykuł 108
[Federalne i krajowe władze skarbowe – sądownictwo w sprawach skarbowych]

(1) Federalne władze skarbowe zarządzają opłatami celnymi, monopolami państwowymi, podatkami akcyzowymi określonymi na mocy ustaw federalnych łącznie z podatkiem obrotowym od importu, podatkami od pojazdów mechanicznych oraz innymi podatkami od przeniesienia wartości majątkowych dotyczących zmotoryzowanych środków transportu, pobieranymi od dnia 1 lipca 2009 r., jak również podatkami w ramach Wspólnot Europejskich. Organizację tych władz określa ustawa federalna. O ile zostaną ustanowione jednostki szczebla pośredniego, ich dyrektorów powołuje się w porozumieniu z rządami krajów związkowych.

(2) Pozostałymi rodzajami podatków zarządzają władze skarbowe krajów związkowych. Struktura tych władz oraz kwestia jednolitego szkolenia urzędników mogą być określone ustawą federalną wymagającą zatwierdzenia przez Bundesrat. O ile zostaną ustanowione jednostki szczebla pośredniego, ich dyrektorów powołuje się w porozumieniu z rządem federalnym.

(3) Jeżeli władze skarbowe krajów związkowych zarządzają podatkami przypadającymi w całości lub w części władzom federalnym, wówczas działają one na zlecenie

władz federalnych. Art. 85 ust. (3) i (4) stosuje się z zastrzeżeniem, że w imieniu rządu federalnego występuje federalny minister finansów.

(4) Ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat może przewidywać współdziałanie w zarządzaniu podatkami władz skarbowych szczebla federalnego i szczebla krajów związkowych, jak również w odniesieniu do podatków, o których mowa w ust. (1), zarządzanie przez władze skarbowe krajów związkowych, a w odniesieniu do innych rodzajów podatków – przez federalne władze skarbowe, jeżeli w ten sposób wykonywanie ustaw podatkowych zostanie znacznie ulepszone lub ułatwione. W odniesieniu do podatków należnych wyłącznie gminom (związkom gmin) leżące w gestii krajowych władz skarbowych zarządzanie może być przez nie w całości lub w części przekazane gminom (związkom gmin). Ustawa federalna, o której mowa w zdaniu 1 może stanowić w odniesieniu do współdziałania rządu federalnego i krajów związkowych, że w przypadku wyrażenia zgody większości wskazanej w ustawie uregulowania odnośnie wykonywania ustaw podatkowych stają się obowiązujące wobec wszystkich krajów związkowych.

(4 a) Na mocy ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat, w zakresie zarządzania podatkami, wymienionymi w ust. (2) może być przewidziane współdziałanie władz skarbowych krajów związkowych oraz obejmujące szereg tych krajów przekazanie właściwości władzom skarbowym jednego lub kilku krajów związkowych w porozumieniu z zainteresowanymi krajami związkowymi, jeżeli, i o ile w ten sposób wykonywanie ustaw podatkowych zostanie znacznie ulepszone lub ułatwione. Kwestię ponoszenia kosztów można uregulować ustawą federalną.

(5) Procedury stosowane przez federalne władze skarbowe określa ustawa federalna. Procedury stosowane przez władze skarbowe krajów związkowych, a w przypadkach, o których mowa w ust. (4) zdanie 2, przez gminy (związki

gmin), mogą być określone ustawą federalną wymagającą zatwierdzenia przez Bundesrat.

(6) Sądownictwo skarbowe jest jednolicie uregulowane ustawą federalną.

(7) Rząd federalny może za zgodą Bundesratu wydawać ogólne przepisy administracyjne, o ile organami właściwymi w zakresie administracji są władze skarbowe krajów związkowych lub gmin (związków gmin).

Artykuł 109
[Gospodarka budżetowa na szczeblu federalnym i krajów związkowych]

(1) Władze federalne i kraje związkowe zachowują w sprawach budżetowych samodzielność i wzajemną niezależność.

(2) Władze federalne i kraje związkowe, w celu zachowania dyscypliny budżetowej, wywiązują się wspólnie z zobowiązań Republiki Federalnej Niemiec, wynikających z aktów prawnych Wspólnoty Europejskiej na podstawie art. 104 Traktatu o Ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej oraz działają w tych ramach odpowiednio do wymagań ogólnej równowagi ekonomicznej.

(3) Budżet federalny i budżety krajów związkowych powinny zasadniczo zostać zbilansowane bez dochodów z kredytów. Władze federalne i kraje związkowe mogą ustanawiać regulacje prawne w celu równomiernego uwzględnienia następstw wynikających z odchyleń koniunktury od normalnej sytuacji w warunkach wzrostu i spowolnienia rozwoju ekonomicznego, jak również regulacje na wypadek sytuacji wyjątkowych jak klęski żywiołowe lub sytuacje nadzwyczajne nie poddające się kontroli państwa i w znacznym stopniu obciążające jego sytuację finansową. W ramach regulacji na wypadek sytuacji wyjątkowych muszą być przewidziane odpowiednie regulacje dotyczącej spłaty zadłużenia. Szczegóły w odniesieniu do budżetu federalnego określa art. 115 z zastrzeżeniem, że wymogi zdania 1 spełnione są tylko wtedy, jeśli dochody z kredytów nie przekraczają 0,35 procent w stosunku do nominalnej sumy

produktu krajowego brutto. Od wymaganego uwzględnienia dochodu z kredytów należy odliczyć kwotę, o którą wydatki na obronność, wydatki rządu federalnego na obronę cywilną i ochronę ludności oraz na służby wywiadowcze, na ochronę systemów techniki informatycznej i na pomoc dla państw zaatakowanych z naruszeniem prawa międzynarodowego przekraczają o jeden procent w stosunku do nominalnego produktu krajowego brutto. Całość krajów związkowych spełnia wymogi określone w 1 zdaniu, jeżeli uzyskane przez nie dochody z kredytów nie przekraczają o 0,35 procent w stosunku do nominalnego produktu krajowego brutto. Podział zaciągniętego kredytu dopuszczalnego dla całości krajów związkowych, zgodnie ze zdaniem 6, na poszczególne kraje związkowe, reguluje ustawa federalna za zgodą Bundesratu. Szczegóły w odniesieniu do budżetów krajów związkowych określają one same w ramach swoich kompetencji konstytucyjnych. Istniejące przepisy prawa krajowego, które nie spełniają górnego limitu kredytowego ustalonego zgodnie ze zdaniem 7, przestają obowiązywać.

(4) W drodze ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat mogą być ustalone dla władz federalnych i krajów związkowych wspólne zasady dotyczące prawa budżetowego, zgodnej z koniunkturą gospodarki budżetowej i wieloletnich planów finansowych.

(5) Sankcje nałożone przez Wspólnotę Europejską w związku z postanowieniami art. 104 Traktatu o Ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej w celu zachowania dyscypliny budżetowej ponoszą władze federalne i kraje związkowe w stosunku 65 do 35. Wszystkie kraje związkowe ponoszą solidarnie 35 procent przypadających na nie obciążeń, odpowiednio do swojej liczby mieszkańców; 65 procent przypadających na nie obciążeń kraje związkowe ponoszą odpowiednio do swojego udziału w spowodowaniu zaistniałej sytuacji.
Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 109 a
[Krytyczne sytuacje budżetowe]

(1) W celu unikania kryzysów budżetowych ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat, ustanawia
1. bieżący nadzór nad gospodarką budżetową władz federalnych i krajów związkowych, sprawowany przez wspólne gremium (Radę Stabilizacyjną),
2. przesłanki i procedury w zakresie rozpoznawania groźby kryzysu budżetowego,
3. zasady opracowania i realizacji programów naprawczych celem uniknięcia kryzysów budżetowych.

(2) Rada Stabilizacyjna sprawuje od 2020 roku nadzór w zakresie spełniania wymogów, o których mowa w art. 109 ust. (3), przez władze federalne i kraje związkowe. Nadzór ukierunkowany jest na kryteria i procedury zawarte w aktach prawnych na podstawie Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej odnośnie zachowania dyscypliny budżetowej.

(3) Decyzje Rady Stabilizacyjnej oraz stanowiące ich podstawę dokumenty z obrad muszą być opublikowane.

Artykuł 110
[Plan budżetowy]

(1) Wszelkie dochody i wydatki władz federalnych ujmuje się w planie budżetowym; w odniesieniu do zakładów pracy podległych władzom federalnym i majątku specjalnego wystarczający jest zapis wpływów i rozchodów. Plan budżetowy powinien zachować równowagę dochodów i wydatków.

(2) Plan budżetowy ustalany jest w drodze ustawy budżetowej z podziałem na poszczególne lata, na jeden rok lub kilka lat budżetowych przed rozpoczęciem pierwszego roku budżetowego. W odniesieniu do poszczególnych części planu budżetowego ustawa może przewidywać odrębne obowiązywanie w różnych okresach podzielonych na lata budżetowe.

(3) Projekt ustawy, o której mowa w ust. (2) zdanie 1, oraz projekty dotyczące zmian w ustawie budżetowej i w planie

budżetowym wnoszone są do Bundestagu z jednoczesnym przekazaniem ich do Bundesratu; Bundesrat jest uprawniony do zajęcia stanowiska w terminie sześciu tygodni, a w odniesieniu do projektów zmian – w terminie trzech tygodni.

(4) Ustawa budżetowa może zawierać wyłącznie przepisy odnoszące się do dochodów i wydatków władz federalnych i do okresu, którego ustawa ta dotyczy. Ustawa budżetowa może stanowić, że jej przepisy tracą moc obowiązującą dopiero z chwilą ogłoszenia następnej ustawy budżetowej lub – w przypadku upoważnienia zgodnie z art. 115 – w późniejszym terminie.

Artykuł 111
[Uprzednie korzystanie z zasobów budżetowych]

(1) Jeżeli do końca roku budżetowego nie ustalono planu budżetowego na następny rok w formie ustawy, wówczas do chwili wejścia jej w życie rząd federalny jest uprawniony do dokonywania wszystkich niezbędnych wydatków

a) w celu utrzymania przewidzianych ustawą instytucji i przeprowadzenia działań określonych ustawą,
b) w celu wypełnienia prawnie uzasadnionych zobowiązań władz federalnych,
c) w celu zapewnienia kontynuacji budów, zaopatrzenia i innych świadczeń lub pomocy finansowej dla tychże celów, o ile tego rodzaju sumy przyznane były już w planie budżetowym poprzedniego roku.

(2) O ile wynikające z przepisów specjalnej ustawy dochody z wpływów podatkowych, opłat i innych źródeł lub rezerwy środków własnych nie wystarczają na pokrycie wydatków, o których mowa w ust. (1), wówczas rząd federalny ma prawo udostępnić środki niezbędne do gospodarowania w drodze kredytu w wysokości nie przekraczającej jednej czwartej sumy końcowej ostatniego planu budżetowego.

Artykuł 112
[Wydatki ponadplanowe i pozaplanowe]
Wydatki ponadplanowe i pozaplanowe wymagają zatwierdzenia przez federalnego ministra finansów. Może być ono udzielone tylko w przypadku nieprzewidzianej i nieodzownej potrzeby. Szczegóły może określać ustawa federalna.

Artykuł 113
[Zwiększenie wydatków]
(1) Ustawy, powodujące zwiększenie zaproponowanych przez rząd federalny wydatków ujętych w planie budżetowym lub zawierające nowe wydatki lub przewidujące takie w przyszłości, wymagają zatwierdzenia przez rząd federalny. To samo odnosi się do ustaw, zawierających zmniejszenie przychodów lub przewidujących takie w przyszłości. Rząd federalny może żądać, aby Bundestag odstąpił od uchwalania tego rodzaju ustaw. W takim przypadku rząd federalny jest zobowiązany do przedłożenia Bundestagowi swojego stanowiska w terminie sześciu tygodni.
(2) Rząd federalny może w terminie czterech tygodni od uchwalenia ustawy przez Bundestag zażądać, aby Bundestag podjął nową uchwałę.
(3) Jeżeli ustawa została przyjęta zgodnie z art. 78, wówczas rząd federalny może w terminie sześciu tygodni odmówić wydania zatwierdzenia tylko wtedy, jeżeli uprzednio wszczął on postępowanie zgodnie z ust. (1) zdanie 3 i 4 lub zgodnie z ust. (2). Po upływie tego terminu uważa się, że zatwierdzenie zostało wydane.

Artykuł 114
[Sprawozdawczość budżetowa – kontrola bilansu]
(1) Federalny minister finansów jest zobowiązany do przedłożenia Bundestagowi i Bundesratowi sprawozdania zawierającego wszystkie dochody i wydatki oraz dane dotyczące majątku i zadłużenia w okresie następnego roku budżetowego w celu uzyskania absolutorium przez rząd federalny.
(2) Federalny Trybunał Obrachunkowy, którego członkowie

posiadają niezawisłość sędziowską, weryfikuje niniejsze sprawozdanie oraz efektywność i prawidłowość prowadzenia budżetu i zarządzania gospodarką ze strony władz federalnych. Celem weryfikacji, o której mowa w zdaniu 1 Federalny Trybunał Obrachunkowy może przeprowadzać badania również u instytucji spoza kręgu administracji federalnej; dotyczy to również przypadków, w których władze federalne przyznają krajom związkowym dotacje celowe na finansowanie zadań krajów związkowych. Poza tym jest on zobowiązany do składania rocznych sprawozdań nie tylko wobec rządu federalnego, ale również bezpośrednio wobec Bundestagu i Bundesratu. Pozostałe uprawnienia Federalnego Trybunału Obrachunkowego określa ustawa federalna.

Artykuł 115
[Granice kredytowe]

(1) Zaciąganie kredytów i przejmowanie poręczeń, gwarancji lub innych zabezpieczeń, mogące pociągać za sobą wydatki w przyszłych latach budżetowych, wymagają upoważnienia określającego lub pozwalającego określić wysokość odpowiednich sum w formie ustawy federalnej.

(2) Dochody i wydatki powinny być zasadniczo zbilansowane bez dochodów pochodzących z kredytów. Niniejsza zasada zostaje spełniona, gdy dochody pochodzące z kredytów nie przekraczają 0,35 procenta w stosunku do nominalnej sumy produktu krajowego brutto. Ponadto w przypadku zmian koniunktury powodujących odchylenia od sytuacji normalnej należy równomiernie uwzględnić oddziaływania na budżet w warunkach wzrostu i spowolnienia tempa rozwoju gospodarczego. Od wymaganego uwzględnienia dochodu z kredytów należy odliczyć kwotę, o którą wydatki na obronność, wydatki rządu federalnego na obronę cywilną i ochronę ludności oraz na służby wywiadowcze, na ochronę systemów techniki informatycznej i na pomoc dla państw zaatakowanych z naruszeniem prawa międzynarodowego przekraczają o jeden procent w stosunku do nominalnego

produktu krajowego brutto. Odstępstwa faktycznej wysokości zaciągniętych kredytów od maksymalnej ich wysokości, o której mowa w zdaniach 1 do 4, zapisywane są na koncie kontrolnym; obciążenia, przekraczające wartość graniczną w wysokości 1,5 procent w stosunku do nominalnej sumy produktu krajowego brutto, muszą być spłacone odpowiednio do sytuacji koniunktury gospodarczej. Szczegóły, zwłaszcza korektę dochodów i wydatków z tytułu transakcji finansowych i wydatków na obronność, wydatki rządu federalnego na obronę cywilną i ochronę ludności oraz na służby wywiadowcze, na ochronę systemów techniki informatycznej i na pomoc dla państw zaatakowanych z naruszeniem prawa międzynarodowego powyżej jednego procenta w stosunku do nominalnego produktu krajowego brutto oraz postępowanie mające na celu wyliczenie maksymalnej wysokości zaciąganych w ciągu roku kredytów netto przy uwzględnieniu zmian koniunktury w oparciu o procedurę oczyszczenia koniunktury z wahań sezonowych oraz kontrolę i wyrównanie odchyleń faktycznej wysokości zaciąganych kredytów od dopuszczalnej wysokości, określa ustawa federalna. W przypadku klęsk żywiołowych i sytuacji nadzwyczajnych nie poddających się kontroli państwa i w znacznym stopniu obciążających jego sytuację finansową, maksymalna wysokość kredytów może być przekroczona na podstawie uchwały przyjętej przez większość posłów do Bundestagu. Uchwała taka musi zawierać plan spłaty zadłużenia. Spłata kredytów zaciągniętych na podstawie zdania 7 powinna nastąpić w określonym czasie.

X a.
Stan obrony

Artykuł 115 a
[Stwierdzenie stanu obrony]

(1) Stwierdzenia, że terytorium Federacji zostało zaatakowane przy użyciu broni, lub że istnieje bezpośrednie zagrożenie takim atakiem (stan obrony), dokonuje Bundestag za zgodą Bundesratu. Stwierdzenie następuje na wniosek rządu federalnego i wymaga zgody większości dwóch trzecich oddanych głosów, co najmniej większości posłów do Bundestagu.

(2) Jeżeli sytuacja wymaga nieodzownego natychmiastowego działania, a zwołanie na czas posiedzenia Bundestagu napotyka na niemożliwe do pokonania przeszkody lub nie jest on zdolny do podejmowania uchwał, wówczas stwierdzenia stanu obrony dokonuje Komisja Wspólna większością dwóch trzecich oddanych głosów, co najmniej większości swoich członków.

(3) Stwierdzenie stanu obrony ogłaszane jest zgodnie z art. 82 przez Prezydenta Federalnego w Federalnym Dzienniku Ustaw *(Bundesgesetzblatt)*. Jeżeli nie jest to możliwe w odpowiednim czasie, wówczas ogłoszenie następuje w inny sposób; ogłoszenia w Federalnym Dzienniku Ustaw należy dokonać, gdy tylko pozwolą na to okoliczności.

(4) Jeżeli terytorium Federacji zostaje zaatakowane przy użyciu broni i odnośne organy federalne nie są w stanie natychmiast stwierdzić stanu obrony zgodnie z ust. (1) zdanie 1, wówczas stwierdzenie takie uważa się za istniejące i dokonane w momencie, w którym nastąpił atak. Prezydent Federalny podaje informację o czasie ataku do wiadomości publicznej, gdy tylko pozwolą na to okoliczności.

(5) Jeżeli stwierdzenie stanu obrony zostało ogłoszone i terytorium Federacji zostało zaatakowane przy użyciu broni, wówczas Prezydent Federalny może wydać oświadczenia w oparciu o przepisy prawa międzynarodowego dotyczące zaistnienia stanu obrony za zgodą Bundestagu. W przypadku okoliczności, o których mowa w ust. (2), w miejsce Bundestagu zgody udziela Komisja Wspólna.

Artykuł 115 b
[Uprawnienia dowódcze Kanclerza Federalnego]
Z chwilą ogłoszenia stanu obrony uprawnienia do wydawania rozkazów i dowodzenia siłami zbrojnymi przechodzą na Kanclerza Federalnego.

Artykuł 115 c
[Rozszerzenie kompetencji ustawodawczych władz federalnych]

(1) Na wypadek stanu obrony władze federalne posiadają uprawnienia w zakresie ustawodawstwa konkurencyjnego również w odniesieniu do kwestii, należących do kompetencji ustawodawczych krajów związkowych. Ustawy te wymagają zatwierdzenia przez Bundesrat.

(2) O ile wymagają tego okoliczności stanu obrony, na mocy ustawy federalnej dotyczącej stanu obrony

1. odszkodowania w przypadku wywłaszczeń mogą być tymczasowo regulowane odmiennie od przepisu art. 14 ust. (3) zdanie 2,
2. w odniesieniu do przypadków pozbawienia wolności okres, o którym mowa w przepisie art. 104 ust. (2) zdanie 3 i ust. (3) zdanie 1, może być ustalony odmiennie od tych przypisów, lecz nie może on być dłuższy niż cztery dni w przypadku, gdy sędzia nie był w stanie podjąć odpowiednich działań w terminie obowiązującym w normalnym czasie.

(3) O ile jest to niezbędne w celu obrony przed zaistniałym lub bezpośrednio zagrażającym atakiem, na wypadek stanu obrony, na mocy ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat, prowadzenie spraw finansowych szczebla federalnego i krajów związkowych może zostać uregulowane odmiennie od przepisów rozdziałów VIII, VIII a i X, przy czym należy zachować zdolność funkcjonowania krajów związkowych, gmin i związków gmin, w szczególności pod względem finansowym.

(4) Ustawy federalne określone w zapisach ust. (1) i (2), celem przygotowania ich wykonania, mogą być zastosowane jeszcze przed zaistnieniem stanu obrony.

Artykuł 115 d
[Pilne projekty ustaw]

(1) W odniesieniu do ustaw federalnych, w przypadku stanu obrony, odmiennie od przepisów art. 76 ust. (2), art. 77 ust. (1) zdanie 2 i ust. (2) do (4), art. 78 i art. 82 ust. (1) stosuje się przepisy ust. (2) i (3).

(2) Projekty ustaw rządu federalnego, określone przez niego jako bardzo pilne, należy z chwilą wniesienia ich do Bundestagu przekazać jednocześnie Bundesratowi. Bundestag i Bundesrat rozpatrują te projekty niezwłocznie na wspólnych posiedzeniach. O ile któraś z ustaw wymaga zatwierdzenia przez Bundesrat, do uchwalenia ustawy wymagana jest większość oddanych w nim głosów. Szczegóły procedury określa regulamin, uchwalony przez Bundestag i wymagający zatwierdzenia przez Bundesrat.

(3) W odniesieniu do ogłoszenia ustaw przepis art. 115 a ust. (3) zdanie 2 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 115 e
[Komisja Wspólna]

(1) Jeżeli w przypadku stanu obrony Komisja Wspólna większością dwóch trzecich oddanych głosów, stanowiącą co najmniej większość liczby swych członków stwierdzi, że Bundestag nie może się zebrać na czas z powodu niemożliwych do pokonania przeszkód lub nie jest zdolny do podejmowania uchwał, wówczas Komisja Wspólna zajmuje pozycję Bundestagu i Bundesratu i przejmuje wszelkie przysługujące im prawa.

(2) Na mocy ustawy wydanej przez Komisję Wspólną nie można dokonać zmian Ustawy Zasadniczej ani jej w całości lub częściowo uchylić. Komisja Wspólna nie posiada uprawnień do wydawania ustaw zgodnie z przepisami art. 23 ust. (1) zdanie 2, art. 24 ust. (1) lub art. 29.

Artykuł 115 f
[Użycie jednostek Federalnej Służby Ochrony Granic – rozszerzone uprawnienia do wydawania poleceń]

(1) W przypadku stanu obrony rząd federalny, o ile wymagają tego okoliczności, może
1. użyć jednostek Federalnej Służby Ochrony Granic na całym terytorium Federacji,
2. wydawać polecenia poza organami administracji federalnej również rządom krajów związkowych i – o ile uzna on to za sprawę pilną – organom krajów związkowych oraz przekazać te uprawnienia wyznaczonym przez siebie członkom rządów krajów związkowych.

(2) O krokach podjętych zgodnie z przepisem ust. (1) należy niezwłocznie powiadomić Bundestag, Bundesrat i Komisję Wspólną.

Artykuł 115 g
[Federalny Trybunał Konstytucyjny]

Konstytucyjna pozycja Federalnego Trybunału Konstytucyjnego oraz wypełnianie przez niego i jego sędziów zadań konstytucyjnych nie mogą być naruszone. Komisja Wspólna może dokonać zmian w Ustawie o Federalnym Trybunale Konstytucyjnym tylko na tyle, na ile jest to również zgodnie z opinią Federalnego Trybunału Konstytucyjnego niezbędne do zachowania zdolności działania Trybunału. Do czasu wydania takiej ustawy federalnej Federalny Trybunał Konstytucyjny może podejmować kroki konieczne dla utrzymania swojej zdolności działania. Uchwały, o których mowa w zdaniach 2 i 3, Federalny Trybunał Konstytucyjny podejmuje większością głosów obecnych sędziów.

Artykuł 115 h
[Czas trwania kadencji władz w przypadku stanu obrony]

(1) Kadencje Bundestagu lub parlamentów krajów związkowych, upływające podczas stanu obrony, dobiegają końca sześć miesięcy po zakończeniu stanu obrony. Upływająca podczas stanu obrony kadencja Prezydenta Federalnego

oraz w przypadku przedwczesnego jego odejścia z urzędu, okres pełnienia jego obowiązków przez Przewodniczącego Bundesratu, dobiegają końca dziewięć miesięcy po zakończeniu stanu obrony. Upływająca podczas stanu obrony kadencja członków Federalnego Trybunału Konstytucyjnego dobiega końca sześć miesięcy po zakończeniu stanu obrony.

(2) Jeżeli zajdzie konieczność wyboru nowego Kanclerza Federalnego przez Komisję Wspólną, wówczas dokonuje ona wyboru nowego Kanclerza Federalnego większością głosów swoich członków; kandydaturę przedstawia Komisji Wspólnej Prezydent Federalny. Komisja Wspólna może wyrazić wotum nieufności wobec Kanclerza Federalnego tylko w taki sposób, że wybierze ona jego następcę większością dwóch trzecich głosów swoich członków.

(3) W okresie trwania stanu obrony wyklucza się możliwość rozwiązania Bundestagu.

Artykuł 115 i
[Uprawnienia rządów krajów związkowych do podejmowania działań]

(1) Jeżeli odnośne organy federalne nie są w stanie podjąć odpowiednich działań mających na celu obronę przed zagrożeniem, a sytuacja wymaga niezbędnych natychmiastowych działań samodzielnych w poszczególnych częściach terytorium Federacji, wówczas rządy krajów związkowych lub wyznaczone przez nie władze lub pełnomocnicy są uprawnieni do podjęcia na podległym im terytorium działań określonych w art. 115 f ust. (1).

(2) Działania, o których mowa w ust. (1), mogą być w każdej chwili odwołane przez rząd federalny, a w stosunku do władz podległych rządom krajowym i władz federalnych niższego szczebla – przez premierów rządów krajów związkowych.

Artykuł 115 k
[Ranga i okres obowiązywania przepisów nadzwyczajnych]

(1) Ustawy, o których mowa w art. 115 c, 115 e i 115 g, oraz rozporządzenia, jakie wydane zostały na mocy takich ustaw, powodują, że w okresie ich obowiązywania nie stosuje się przepisów z nimi sprzecznych. Nie dotyczy to wcześniejszych przepisów, wydanych na podstawie przepisów art. 115 c, 115 e i 115 g.

(2) Ustawy przyjęte przez Komisję Wspólną i rozporządzenia wydane na mocy tych ustaw, tracą obowiązującą moc prawną najpóźniej sześć miesięcy po zakończeniu stanu obrony.

(3) Ustawy zawierające regulacje prawne odmienne od przepisów art. 91 a, 91 b, 104 a, 106 i 107, obowiązują najpóźniej do końca drugiego roku budżetowego, następującego po zakończeniu stanu obrony. Mogą one być zmienione po zakończeniu stanu obrony na mocy ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat w celu zapewnienia przejścia do regulacji prawnych zgodnie z przepisami zawartymi w rozdziałach VIII a i X.

Artykuł 115 l
[Odwołanie działań nadzwyczajnych – zawarcie pokoju]

(1) Bundestag za zgodą Bundesratu może w każdej chwili uchylić ustawy przyjęte przez Komisję Wspólną. Bundesrat może żądać od Bundestagu podjęcia odnośnych uchwał. Inne działania, podjęte przez Komisję Wspólną lub rząd federalny w celu obrony przed zagrożeniem, należy odwołać, jeżeli odpowiednie postanowienie w tej sprawie podejmie Bundestag i Bundesrat.

(2) Bundestag za zgodą Bundesratu może w każdej chwili ogłosić zakończenie stanu obrony w formie uchwały, podanej do wiadomości publicznej przez Prezydenta Federalnego. Bundesrat może żądać od Bundestagu podjęcia odnośnych uchwał. Ogłoszenia zakończenia stanu obrony należy dokonać natychmiast, jeżeli przesłanki jego stwierdzenia przestały istnieć.

(3) O zawarciu pokoju decyduje się w drodze ustawy federalnej.

XI.
Przepisy przejściowe i postanowienia końcowe

Artykuł 116
[Pojęcie »obywatel niemiecki« – ponowne nadanie obywatelstwa]

(1) Obywatelem niemieckim w rozumieniu przepisów niniejszej Ustawy Zasadniczej jest z zastrzeżeniem innej regulacji ustawowej ten, kto posiada niemiecką przynależność państwową lub jako uchodźca lub wypędzony o niemieckiej przynależności narodowej lub jako małżonek takiej osoby lub jej potomek przebywał legalnie na terytorium Rzeszy Niemieckiej w granicach z dnia 31 grudnia 1937 roku.

(2) Osoby posiadające wcześniej obywatelstwo niemieckie, którym zostało ono w okresie od dnia 30 stycznia 1933 r. do 8 maja 1945 r. odebrane z przyczyn politycznych, rasowych lub religijnych, oraz ich potomkowie otrzymują na wniosek ponownie obywatelstwo niemieckie. Nie uznaje się ich za osoby pozbawione obywatelstwa, o ile po dniu 8 maja 1945 r. wybrały miejsce zamieszkania w Niemczech i nie wyraziły przeciwnej woli.

Artykuł 117
[Zawieszenie obowiązywania dwóch praw podstawowych]

(1) Będące w sprzeczności z art. 3 ust. (2) prawo pozostaje w mocy do chwili dostosowania go do niniejszego przepisu Ustawy Zasadniczej, lecz nie dłużej niż do dnia 31 marca 1953 r.

(2) Ustawy, ograniczające prawo do swobodnego przemieszczania się oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu z powodu aktualnych potrzeb lokalowych, pozostają w mocy do chwili ich uchylenia na mocy ustawy federalnej.

Artykuł 118
[Nowy podział terytorialny Badenii i Wirtembergii]

Nowy podział terytorium obejmującego kraje związkowe Badenii, Wirtembergii-Badenii i Wirtembergii-Hohenzollern może być dokonany w sposób odmienny od przepisów art. 29 na podstawie porozumienia krajów związkowych, których to dotyczy. Jeżeli porozumienie nie dojdzie do skutku,

wówczas nowy podział terytorialny dokonany zostanie na mocy ustawy federalnej, przewidującej przeprowadzenie referendum konsultacyjnego.

Artykuł 118 a
[Nowy podział terytorialny Berlina i Brandenburgii]
Nowy podział terytorium obejmującego kraje związkowe Berlina i Brandenburgii może być dokonany w sposób odmienny od przepisów art. 29 na podstawie porozumienia obydwu krajów związkowych przy udziale osób uprawnionych do głosowania.

Artykuł 119
[Uchodźcy i wypędzeni]
W sprawach dotyczących uchodźców i wypędzonych, zwłaszcza odnośnie ich przydzielenia do poszczególnych krajów związkowych, rząd federalny może do momentu przyjęcia regulacji prawnych w formie ustawy federalnej wydawać za zgodą Bundesratu rozporządzenia z mocą ustawy. W odniesieniu do szczególnych przypadków rząd federalny może zostać upoważniony do udzielania jednostkowych poleceń. Polecenia te, poza przypadkami grożącego niebezpieczeństwa, należy kierować do najwyższych władz krajów związkowych.

Artykuł 120
[Koszty okupacji – obciążenia z tytułu następstw wojny]
(1) Władze federalne pokrywają wydatki związane z kosztami okupacji i pozostałe wewnętrzne i zewnętrzne obciążenia z tytułu następstw wojny ze szczegółowym określeniem w ustawach federalnych. O ile obciążenia te zostały uregulowane w ustawach federalnych do dnia 1 października 1969 roku, władze federalne i kraje związkowe pokrywają we wzajemnym stosunku wydatki zgodnie z przepisami tych ustaw federalnych. O ile wydatki związane z obciążeniami z tytułu następstw wojny, które ani nie zostały uregulowane w ustawach federalnych, ani nie zostaną ure-

gulowane, lecz zostały pokryte do dnia 1 października 1969 roku przez kraje związkowe, gminy (związki gmin) lub inne podmioty wykonujące zadania krajów związkowych lub gmin, władze federalne nie są zobowiązane do przejęcia tego rodzaju wydatków również po upływie tego terminu. Władze federalne pokrywają dopłaty do obciążeń z tytułu ubezpieczeń społecznych łącznie z ubezpieczeniem na wypadek bezrobocia i zapomogą dla bezrobotnych. Uregulowany w niniejszym ustępie podział obciążeń z tytułu następstw wojny między władzami federalnymi a krajami związkowymi nie narusza możliwości ustawowej regulacji roszczeń odszkodowawczych z tytułu następstw wojny.

(2) Wpływy finansowe przechodzą na władze federalne w tym samym momencie, w którym przejmują one wydatki.

Artykuł 120 a
[Odszkodowania z tytułu strat wojennych]

(1) Ustawy, służące przeprowadzeniu wyrównania z tytułu szkód wojennych, mogą za zgodą Bundesratu stanowić, że w zakresie wypłacania wyrównań realizowane one będą częściowo przez władze federalne, a częściowo przez kraje związkowe na zlecenie władz federalnych, i że przysługujące na mocy art. 85 rządowi federalnemu i odnośnym najwyższym władzom federalnym kompetencje w całości lub częściowo przekazane zostaną Federalnemu Urzędowi ds. Wyrównań *(Bundesausgleichsamt)*. Realizacja zadań wynikających z tych kompetencji przez Federalny Urząd Wyrównań nie wymaga zatwierdzenia przez Bundesrat; jego polecenia, poza pilnymi przypadkami, kierowane są do urzędów krajowych najwyższego szczebla (krajowych urzędów wyrównań).

(2) Nie narusza to przepisów art. 87 ust. (3) zdanie 2.

Artykuł 121
[Pojęcie »większość członków«]

Większością członków Bundestagu i Zgromadzenia Federalnego w rozumieniu niniejszej Ustawy Zasadniczej jest większość ustawowej liczby członków tych gremiów.

Artykuł 122
[Przekazanie kompetencji ustawodawczych]

(1) Począwszy od pierwszego posiedzenia Bundestagu ustawy uchwalane są wyłącznie przez uznane w niniejszej Ustawie Zasadniczej władze ustawodawcze.

(2) Ciała ustawodawcze i współuczestniczące przy tworzeniu ustaw ciała doradcze, których kompetencje kończą się zgodnie z postanowieniem ust. (1), ulegają rozwiązaniu w określonym tam momencie.

Artykuł 123
[Dalsze obowiązywanie dotychczasowych przepisów prawnych]

(1) Przepisy pochodzące z okresu przed pierwszym posiedzeniem Bundestagu obowiązują dalej, o ile nie jest to sprzeczne z Ustawą Zasadniczą.

(2) Zawarte przez Rzeszę Niemiecką umowy państwowe, dotyczące zakresów spraw, które zgodnie z niniejszą Ustawą Zasadniczą należą do kompetencji ustawodawstwa krajów związkowych, pozostają w mocy, jeżeli zgodnie z ogólnymi zasadami prawa są one ważne i nadal obowiązują, z uwzględnieniem wszelkich praw i zastrzeżeń stron umów, do chwili zawarcia nowych traktatów państwowych przez władze, zgodnie z właściwością na mocy niniejszej Ustawy Zasadniczej, lub ich obowiązywanie ustanie w inny sposób na podstawie zawartych w nich postanowień.

Artykuł 124
[Dalsze obowiązywanie przepisów z zakresu ustawodawstwa wyłącznego]

Przepisy prawne, dotyczące kwestii wyłącznego ustawodawstwa Federacji, stają się w zakresie ich obowiązywania przepisami prawa federalnego.

Artykuł 125
[Dalsze obowiązywanie przepisów z zakresu ustawodawstwa konkurencyjnego]

Przepisy prawne, dotyczące kwestii konkurencyjnego ustawodawstwa władz federalnych, stają się w zakresie ich obowiązywania przepisami prawa federalnego,

1. o ile obowiązują one w jednolity sposób na terytorium jednej lub kilku stref okupacyjnych,
2. o ile dotyczy to przepisów prawnych, które po dniu 8 maja 1945 r. zastąpiły wcześniej obowiązujące przepisy prawa Rzeszy.

Artykuł 125 a
[Dalsze obowiązywanie przepisów prawa federalnego – zastąpienie go prawem krajowym]

(1) Przepisy prawne, które zostały wydane jako przepisy prawa federalnego, lecz z powodu zmiany art. 74 ust. (1), wprowadzenia art. 84 ust. (1) zdanie 7, art. 85 ust. (1) zdanie 2 lub art. 105 ust. (2) zdanie 2 lub z powodu uchylenia przepisów art. 74 a, 75 lub 98 ust. (3) zdanie 2 nie mogłyby być już wydane jako przepisy prawa federalnego, obowiązują w dalszym ciągu jako przepisy prawa federalnego. Mogą one być zastąpione przepisami prawa krajowego.

(2) Przepisy prawne, które zostały wydane na podstawie art. 72 ust. (2) w wersji obowiązującej do dnia 15 listopada 1994 r., lecz z powodu zmiany art. 72 ust. (2) nie mogłyby być już wydane jako przepisy prawa federalnego, obowiązują w dalszym ciągu jako przepisy prawa federalnego. Ustawa federalna może stanowić, że przepisy te mogą być zastąpione przepisami prawa krajowego.

(3) Przepisy prawne, które zostały wydane jako przepisy prawa krajowego, lecz z powodu zmiany art. 73 nie mogłyby być już wydane jako przepisy prawa krajowego, obowiązują w dalszym ciągu jako przepisy prawa krajowego. Mogą one być zastąpione przepisami prawa federalnego.

Artykuł 125b
[Dalsze obowiązywanie ustaw ramowych – odmienne uprawnienia krajów związkowych]

(1) Przepisy prawne, które zostały wydane na podstawie art. 75 w wersji obowiązującej do dnia 1 września 2006 r. i mogłyby być również po tym dniu wydane jako przepisy prawa federalnego, obowiązują w dalszym ciągu jako przepisy prawa federalnego. Uprawnienia i obowiązki krajów związkowych w zakresie ustawodawstwa pozostają zatem nienaruszone.
W obszarach właściwości, o których mowa w art. 72 ust. (3) zdanie 1, kraje związkowe mogą dokonać odmiennych od tych przepisów regulacji prawnych, jednak w obszarach właściwości, o których mowa w art. 72 ust. (3) zdanie 1 pkt 2, 5 i 6, dopiero wówczas, gdy i o ile władze federalne po dniu 1 września 2006 r. skorzystały ze swoich uprawnień ustawodawczych, a w przypadkach, o których mowa w punktach 2 i 5, najpóźniej od dnia 1 stycznia 2010 r., w przypadku, o którym mowa w punkcie 6, najpóźniej od dnia 1 sierpnia 2008 r.

(2) Kraje związkowe mogą dokonać regulacji prawnych, odmiennych od regulacji przepisów ustaw federalnych, które na podstawie art. 84 ust. (1) zostały wydane w wersji obowiązującej przed dniem 1 września 2006 r.; wydanie przez kraje związkowe regulacji prawnych odmiennych od uregulowań postępowania administracyjnego do dnia 31 grudnia 2008 r. może nastąpić tylko wówczas, jeżeli w ustawach federalnych przyjętych od dnia 1 września 2006 r. zmieniono uregulowania przepisów postępowania administracyjnego.

(3) W zakresie art. 72 ust. (3) zdanie 1 nr 7 odmienne regulacje prawne krajów związkowych mogą stanowić podstawę pobierania podatku gruntowego najwcześniej za okresy od 1 stycznia 2025 r.

Artykuł 125 c
[Dalsze obowiązywanie przepisów prawnych dotyczących zadań wspólnotowych]

(1) Przepisy prawne, które zostały wydane na podstawie art. 91 a ust. (2) w związku z ust. (1) pkt 1 w wersji obowiązującej do dnia 1 września 2006 r., obowiązują dalej, do dnia 31 grudnia 2006 r.

(2) Regulacje prawne w zakresie finansowania komunikacji w gminach i wspierania budowy mieszkań socjalnych podjęte zgodnie z art. 104 a ust. (4) w wersji obowiązującej do dnia 1 września 2006 r., obowiązują dalej do dnia 31 grudnia 2006 r. Regulacje prawne w zakresie finansowania komunikacji w gminach i dotyczące specjalnych programów zgodnie z § 6 ust. (1) ustawy o finansowaniu komunikacji w gminach oraz utworzone na mocy ustawy o pomocy finansowej rządu federalnego zgodnie z art. 104 a ust. (4) Ustawy Zasadniczej w odniesieniu do krajów związkowych Bremy, Hamburga, Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Dolnej Saksonii i Szlezwiku-Holsztyna w zakresie portów morskich, z dnia 20 grudnia 2001 r., zgodnie z art. 104 a ust. (4) w wersji obowiązującej do dnia 1 września 2006 r., obowiązują do momentu ich uchylenia. Zmiana ustawy o finansowaniu komunikacji w gminach na mocy ustawy federalnej jest dopuszczalna. Przepisy art. 104b ust. (2) zdanie 4 stosuje się odpowiednio. Pozostałe regulacje utworzone zgodnie z art. 104 a ust. (4) w wersji obowiązującej do dnia 1 września 2006 r., obowiązują dalej do dnia 31 grudnia 2019 r., o ile nie jest lub nie będzie ustanowiona wcześniejsza data utraty ich mocy obowiązującej.

(3) Przepisy art. 104b ust. (2) zdanie 5 należy po raz pierwszy zastosować w odniesieniu do uregulowań wchodzących w życie po 31 grudnia 2019 r.

Artykuł 126
[Decyzje dotyczące dalszego obowiązywania przepisów prawnych jako przepisów prawa federalnego]
Spory dotyczące kontynuacji obowiązywania przepisów prawnych jako przepisów prawa federalnego rozstrzyga Federalny Trybunał Konstytucyjny.

Artykuł 127
[Dostosowanie przepisów prawnych we francuskiej strefie okupacyjnej i w Berlinie]
Rząd federalny może za zgodą rządów krajów związkowych, których to dotyczy, uchylić w terminie jednego roku po ogłoszeniu niniejszej Ustawy Zasadniczej w krajach związkowych Badenii, Nadrenia-Palatynatu, Wielkiego Berlina i Wirtembergii-Hohenzollern przepisy prawne wydane przez administrację Zjednoczonego Obszaru Gospodarczego, o ile zgodnie z przepisami art. 124 lub art. 125 obowiązują one nadal jako przepisy prawa federalnego.

Artykuł 128
[Dalsze obowiązywanie prawa do wydawania poleceń]
O ile obowiązujące nadal przepisy przewidują prawo do wydawania poleceń w rozumieniu art. 84 ust. (5), zachowują one moc wiążącą do chwili dokonania innych regulacji ustawowych.

Artykuł 129
[Upoważnienia w ramach dalszego obowiązywania przepisów prawnych]
(1) O ile w przepisach prawnych, obowiązujących nadal jako przepisy prawa federalnego, zawarte jest upoważnienie do wydawania rozporządzeń lub ogólnych przepisów administracyjnych oraz do wydawania decyzji administracyjnych, wówczas przechodzi ono na merytorycznie właściwe jednostki administracji. W przypadkach wątpliwych decyzję podejmuje rząd federalny w porozumieniu z Bundesratem; decyzję podaje się do wiadomości publicznej.

(2) O ile w przepisach prawnych, obowiązujących nadal jako przepisy prawa krajowego, zawarte jest tego rodzaju upoważnienie, wówczas przechodzi ono na jednostki administracyjne właściwe na mocy prawa krajowego.

(3) O ile przepisy prawne w rozumieniu ust. (1) i (2) upoważniają do dokonywania ich zmian lub uzupełnień lub do wydawania przepisów prawnych w miejsce ustaw, wówczas upoważnienia te wygasają.

(4) Przepisy ust. (1) i (2) stosuje się odpowiednio, o ile przepisy prawne nie odsyłają do nieobowiązujących już przepisów lub nieistniejących już jednostek administracji.

Artykuł 130
[Przejęcie istniejących jednostek administracyjnych]

(1) Organy administracji i pozostałe instytucje administracji publicznej lub wymiaru sprawiedliwości, których działalność nie opiera się na przepisach prawa krajowego lub wynika z umów państwowych między krajami związkowymi, oraz zjednoczenie kolei południowo-zachodnio-niemieckich i Rada Administracyjna Poczty i Telekomunikacji we francuskiej strefie okupacyjnej podlegają rządowi federalnemu. Reguluje on za zgodą Bundesratu kwestie przekazania, rozwiązania lub likwidacji.

(2) Najwyższym przełożonym dyscyplinarnym w stosunku do pracowników tych organów i instytucji administracyjnych jest właściwy minister federalny.

(3) Organy i jednostki prawa publicznego, nie podlegające bezpośrednio władzom krajowym i których działalność nie wynika z umów państwowych między krajami związkowymi, podlegają nadzorowi właściwego najwyższego urzędu szczebla federalnego.

Artykuł 131
[Byli pracownicy służby cywilnej]

Stosunki prawne osób łącznie z uchodźcami i wypędzonymi, które w dniu 8 maja 1945 r. były zatrudnione w służbie cywilnej, a opuściły ją z innych powodów niż wynikające z przepisów prawa urzędniczego lub układów zbiorowych

i dotychczas nie znalazły żadnego zatrudnienia lub znalazły zatrudnienie nie odpowiadające ich wcześniejszej pozycji, podlegają regulacji na mocy ustawy federalnej. Przepis ten stosuje się odpowiednio w odniesieniu do osób łącznie z uchodźcami i wypędzonymi, które w dniu 8 maja 1945 r. posiadały uprawnienia do zaopatrzenia i z innych powodów niż wynikające z przepisów prawa urzędniczego lub układów zbiorowych nie otrzymują żadnego zaopatrzenia lub otrzymują zaopatrzenie nieadekwatne. Do chwili wejścia w życie ustawy federalnej nie można dochodzić roszczeń prawnych z tego tytułu, z zastrzeżeniem odmiennych regulacji prawa krajowego.

Artykuł 132
[Przeniesienie urzędnika w stan spoczynku]

(1) Urzędnicy i sędziowie, którzy w chwili wejścia w życie niniejszej Ustawy Zasadniczej zatrudnieni byli dożywotnio, mogą w okresie sześciu miesięcy od pierwszego posiedzenia Bundestagu być przeniesieni w stan spoczynku lub stan oczekiwania lub na urząd o niższym uposażeniu, jeżeli nie posiadają oni odpowiednich kwalifikacji osobistych lub zawodowych wymaganych w odniesieniu do pełnionej przez nich funkcji. Przepis ten stosuje się odpowiednio do innych pracowników, pozostających w niepodlegającym wypowiedzeniu stosunku służbowym. Wobec pracowników, których stosunek służbowy podlega wypowiedzeniu, wychodzące poza regulacje określone w układach zbiorowych terminy wypowiedzenia mogą być w tym samym czasie uchylone.

(2) Przepisu tego nie stosuje się w odniesieniu do osób zatrudnionych w służbie publicznej, których nie dotyczą przepisy o »Wyzwoleniu z narodowego socjalizmu i militaryzmu« lub które są uznanymi ofiarami prześladowań narodowego socjalizmu, o ile nie istnieją inne ważne powody związane z ich osobą.

(3) Osoby, których to dotyczy, mogą dochodzić swoich praw na drodze sądowej zgodnie z przepisem art. 19 ust. (4).

(4) Szczegóły określa rozporządzenie rządu federalnego wymagające zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 133
[Sukcesja administracji Zjednoczonego Obszaru Gospodarczego]
Władze federalne przejmują prawa i obowiązki administracji Zjednoczonego Obszaru Gospodarczego.

Artykuł 134
[Przekazanie majątku Rzeszy]

(1) Majątek Rzeszy przechodzi zasadniczo na własność Federacji.

(2) O ile był on wykorzystywany zgodnie ze swoim pierwotnym przeznaczeniem przede wszystkim do realizacji zadań administracyjnych, które zgodnie z niniejszą Ustawą Zasadniczą nie stanowią zadań administracyjnych władz federalnych, wówczas należy go przekazać nieodpłatnie właściwym obecnie podmiotom oraz – o ile zgodnie ze swoim obecnym, nie tylko przejściowym przeznaczeniem służy on realizacji zadań administracyjnych, które zgodnie z niniejszą Ustawą Zasadniczą należą obecnie do właściwości krajów związkowych, wówczas należy go przekazać krajom związkowym.
Władze federalne mogą przekazać krajom związkowym także inny majątek.

(3) Majątek, który został oddany nieodpłatnie do dyspozycji władz Rzeszy przez kraje związkowe i gminy (związki gmin), przechodzi ponownie na własność krajów związkowych i gmin (związków gmin), o ile władze federalne nie potrzebują go dla realizacji własnych zadań administracyjnych.

(4) Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 135
[Regulacje majątkowe w przypadku zmiany przynależności terytorialnej na szczeblu krajowym]

(1) Jeżeli w okresie po dniu 8 maja 1945 r. do chwili wejścia w życie niniejszej Ustawy Zasadniczej zmieniła się przynależność terytorialna jakiegoś obszaru, wówczas majątek kraju związkowego, do którego ten obszar należał w przeszłości, przechodzi na własność kraju związkowego, do którego ten obszar należy obecnie.

(2) Majątek nieistniejących już krajów związkowych i nieistniejących już innych organów i instytucji prawa publicznego przechodzi, o ile zgodnie ze swoim pierwotnym przeznaczeniem wykorzystywany był przede wszystkim do realizacji zadań administracyjnych lub zgodnie ze swoim obecnym, nie tylko przejściowym przeznaczeniem służy realizacji zadań administracyjnych, na własność kraju związkowego lub organu bądź instytucji prawa publicznego, którym powierzono obecnie realizację tych zadań.

(3) Majątek obejmujący nieruchomości gruntowe należące wcześniej do nieistniejących już krajów niemieckich przechodzi łącznie ze znajdującymi się na nich obiektami, o ile nie są one częścią majątku w rozumieniu ust. (1), na własność tego kraju związkowego, na którego terytorium się znajdują.

(4) O ile wymaga tego nadrzędny interes Federacji lub szczególny interes danego obszaru, w formie ustawy federalnej mogą być dokonane regulacje odbiegające od przepisów ust. (1) do (3).

(5) Ponadto kwestie następstwa prawnego i związane z nimi spory, o ile nie zostały one wyjaśnione do dnia 1 stycznia 1952 r. na mocy porozumień pomiędzy krajami związkowymi, których to dotyczy, a organami lub instytucjami prawa publicznego, zostaną uregulowane w formie ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat.

(6) Udziały byłego kraju niemieckiego Prus w przedsiębiorstwach prawa prywatnego przechodzą na rzecz Federacji. Szczegóły określa ustawa federalna, która może również dokonać odmiennych regulacji.

(7) O ile majątek, który zgodnie z przepisami ust. (1) do (3) przypadłby jednemu z krajów związkowych lub jednemu z organów lub instytucji prawa publicznego, został przed wejściem w życie niniejszej Ustawy Zasadniczej zadysponowany przez uprawnioną według tych przepisów osobę w drodze ustawy krajowej, na podstawie ustawy krajowej lub w inny sposób, wówczas przekazanie majątku uważa się za dokonane przed jego rozdysponowaniem.

Artykuł 135 a
[Zobowiązania z przeszłości]

(1) Zastrzeżone w art. 134 ust. (4) i art. 135 ust. (5) ustawodawstwo federalne może stanowić, że niżej wymienione zobowiązania nie mogą być uregulowane w ogóle lub w niepełny sposób:

1. zobowiązania Rzeszy oraz zobowiązania byłego kraju niemieckiego Prus i innych nieistniejących już organów i instytucji prawa publicznego,
2. zobowiązania Federacji lub innych organów i instytucji prawa publicznego, pozostających w związku z przeniesieniem majątku zgodnie z art. 89, 90, 134 i 135, oraz zobowiązania tych podmiotów prawa, wynikające z działań podmiotów prawa, o których mowa w punkcie 1,
3. zobowiązania krajów związkowych i gmin (związków gmin), które powstały w wyniku działań, jakich owe podmioty prawa dokonały przed dniem 1 sierpnia 1945 r. w celu wykonywania zarządzeń władz okupacyjnych lub w celu zniesienia uwarunkowanego wojną stanu wyjątkowego w ramach zadań administracyjnych, do których zobligowana była Rzesza, lub przez nią zleconych.

(2) Przepis ust. (1) stosuje się odpowiednio w odniesieniu do zobowiązań Niemieckiej Republiki Demokratycznej i jej podmiotów prawa oraz w odniesieniu do zobowiązań Federacji lub innych organów i instytucji prawa publicznego, pozostających w związku z przejęciem majątku Niemieckiej

Republiki Demokratycznej przez Federację, kraje związkowe i gminy, oraz zobowiązań, wynikających z działań Niemieckiej Republiki Demokratycznej lub jej podmiotów prawa.

Artykuł 136
[Pierwsze posiedzenie Bundesratu]

(1) Bundesrat zbiera się na pierwszym posiedzeniu w dniu, w którym odbywa się pierwsze posiedzenie Bundestagu.

(2) Do chwili wyboru pierwszego Prezydenta Federalnego jego uprawnienia wykonuje Przewodniczący Bundesratu. Nie przysługuje mu prawo rozwiązania Bundestagu.

Artykuł 137
[Bierne prawo wyborcze osób zatrudnionych w służbie cywilnej]

(1) Bierne prawo wyborcze urzędników, pracowników służby cywilnej, żołnierzy zawodowych, żołnierzy odbywających czasową służbę wojskową i sędziów szczebla federalnego, krajowego i gminnego może być ustawowo ograniczone.

(2) W odniesieniu do wyborów do Bundestagu I kadencji, pierwszego Zgromadzenia Federalnego i pierwszego Prezydenta Federalnego Republiki Federalnej obowiązuje ustawa wyborcza, która winna być uchwalona przez Radę Parlamentarną.

(3) Uprawnienia przewidziane w art. 41 ust. (2) dla Federalnego Trybunału Konstytucyjnego do chwili jego ustanowienia realizuje Niemiecki Sąd Najwyższy dla Zjednoczonego Obszaru Gospodarczego, który orzeka zgodnie ze swoją procedurą.

Artykuł 138
[Notariat w krajach związkowych na południu Niemiec]

Dokonywanie zmian w instytucjach istniejącego obecnie notariatu w krajach Badenii, Bawarii, Wirtembergii-Badenii i Wirtembergii-Hohenzollern wymaga zatwierdzenia przez rządów tych krajów związkowych.

Artykuł 139
[Dalsze obowiązywanie przepisów dotyczących denazyfikacji]
Niniejsza Ustawa Zasadnicza nie narusza przepisów wydanych w celu »Wyzwolenia narodu niemieckiego z narodowego socjalizmu i militaryzmu«.

Artykuł 140
[Przepisy prawne dotyczące wspólnot religijnych]
Postanowienia art. 136, 137, 138, 139 i 141 konstytucji niemieckiej z dnia 11 sierpnia 1919 r. są integralną częścią niniejszej Ustawy Zasadniczej.

Artykuł 141
[»Klauzula Bremeńska«]
Przepis art. 7 ust. (3) zdanie 1 nie ma zastosowania w kraju związkowym, w którym w dniu 1 stycznia 1949 r. obowiązywały inne regulacje prawa krajowego.

Artykuł 142
[Zastrzeżenia na korzyść praw podstawowych wynikające z przepisów prawa krajowego]
Niezależnie od przepisu art. 31 pozostają w mocy postanowienia konstytucji krajów związkowych o tyle, o ile gwarantują one prawa podstawowe zgodnie z art. 1 do 18 niniejszej Ustawy Zasadniczej.

Artykuł 142 a (uchylony)

Artykuł 143
[Okres obowiązywania odmiennych przepisów prawa]
(1) Prawo obowiązujące na obszarze, o którym mowa w art. 3 Traktatu Zjednoczeniowego, może odbiegać od postanowień niniejszej Ustawy Zasadniczej najpóźniej do dnia 31 grudnia 1992 r., dopóki wskutek odmiennych warunków nie można jeszcze osiągnąć całkowitego dostosowania do porządku konstytucyjnego. Przepisy odmienne nie mogą

naruszać postanowień art. 19 ust. (2) i muszą być zgodne z zasadami, o których mowa w art. 79 ust. (3).

(2) Odmienność przepisów odbiegających od postanowień rozdziałów II, VIII, VIII a, IX i XI dopuszczalna jest najpóźniej do dnia 31 grudnia 1995 r.

(3) Niezależnie od ust. (1) i (2) przepisy art. 41 Traktatu Zjednoczeniowego i regulacje prawne w zakresie jego realizacji pozostają w mocy, o ile przewidują one, że ingerencje w stosunki własnościowe na obszarze, o którym mowa w art. 3 Traktatu, nie mogą być anulowane.

Artykuł 143 a
[Wyłączność ustawodawstwa dotyczącego Kolei Federalnych]

(1) Władze federalne posiadają wyłączne uprawnienia ustawodawcze odnośnie wszystkich spraw, wynikających z przekształcenia znajdujących się pod ich zarządem Kolei Federalnych w podmioty gospodarcze. Przepis art. 87 e ust. (5) stosuje się odpowiednio. Urzędnicy Kolei Federalnych mogą na mocy ustawy być przydzieleni do pełnienia służby w kolejach federalnych zorganizowanych na podstawie przepisów prawa prywatnego, przy zachowaniu swojej pozycji prawnej i odpowiedzialności wobec zwierzchnika służbowego.

(2) Ustawy, o których mowa w ust. (1), wykonują władze federalne.

(3) Realizacja zadań realizowanych przez dotychczasowe Koleje Federalne w zakresie miejskiej i podmiejskiej kolejowej komunikacji pasażerskiej do dnia 31 grudnia 1995 r. pozostaje we właściwości władz federalnych. Odnosi się to również do odpowiednich zadań w zakresie zarządzania komunikacją kolejową. Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 143 b
[Przekształcenie Niemieckiej Poczty Federalnej]

(1) Szczególny majątek Niemieckiej Poczty Federalnej zostaje zgodnie z postanowieniami ustawy federalnej przekształcony w przedsiębiorstwo działające w oparciu o przepisy prawa prywatnego. Władze federalne posiadają wyłączne kompetencje ustawodawcze w odniesieniu do wszystkich kwestii wynikających z tego faktu.

(2) Istniejące przed przekształceniem wyłączne prawa władz federalnych mogą być na mocy ustawy federalnej przekazane na okres przejściowy przedsiębiorstwom powstałym z Niemieckiej Poczty Federalnej SŁUŻBA POCZTOWA (*Deutsche Bundespost POSTDIENST*) i Niemieckiej Poczty Federalnej TELEKOM (*Deutsche Bundespost TELEKOM*). Z większościowych udziałów kapitałowych w przedsiębiorstwie następcy Niemieckiej Poczty Federalnej SŁUŻBA POCZTOWA władze federalne mogą zrezygnować najwcześniej po pięciu latach od wejścia w życie ustawy, o której mowa w zdaniu 1. Wymaga to uchwalenia ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat.

(3) Zatrudnieni w Niemieckiej Poczcie Federalnej urzędnicy federalni będą zatrudnieni w nowych przedsiębiorstwach prywatnych przy zachowaniu swojej pozycji prawnej i odpowiedzialności wobec zwierzchnika służbowego. Przedsiębiorstwa te wykonują kompetencje zwierzchnika służbowego. Szczegóły określa ustawa federalna.

Artykuł 143 c
[Sumy kompensacyjne w przypadku odwołania zadań wspólnotowych]

(1) Od dnia 1 stycznia 2007 r. do dnia 31 grudnia 2019 r. krajom związkowym przyznaje się roczne sumy kompensacyjne z budżetu władz federalnych w związku z likwidacją zadań wspólnotowych związanych z rozbudową i budową nowych uczelni wyższych łącznie z klinikami uczelnianymi i planowania w szkolnictwie wyższym oraz z powodu likwidacji pomocy finansowej przeznaczonej

na polepszenie sieci komunikacyjnej gmin i na wspieranie budowy mieszkań socjalnych, uwarunkowanej likwidacją finansowania części inwestycji przez władze federalne. Do dnia 31 grudnia 2013 r. sumy te naliczane będą na podstawie średniej wysokości udziałów finansowych władz federalnych w okresie referencyjnym od 2000 do 2008 roku.

(2) Sumy, o których mowa w ust. (1), będą rozdysponowane do dnia 31 grudnia 2013 r. na poszczególne kraje związkowe w następujący sposób:

1. jako roczne sumy stałe, których wysokość oblicza się na podstawie średniej wysokości udziału danego kraju związkowego w latach od 2000 do 2003;
2. jako sumy przeznaczone na określony obszar zadań objęty dotychczas finansowaniem mieszanym.

(3) Władze federalne i kraje związkowe dokonają do końca 2013 roku sprawdzenia, w jakiej wysokości środki finansowe przyznane krajom związkowym zgodnie z przepisem ust. (1) w celu wypełnienia przez nie zadań są w dalszym ciągu stosowne i konieczne. Od dnia 1 stycznia 2014 r. likwiduje się powiązanie przydzielanych zgodnie z przepisem ust. (1) środków finansowych z określonym celem, zgodnie z przepisem ust. (2) pkt 2; zachowuje się powiązanie łącznej sumy środków z określonym celem inwestycyjnym. Porozumienia zawarte w II Pakcie Solidarnościowym pozostają w mocy.

(4) Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

Artykuł 143 d
[Przepisy przejściowe w ramach pomocy konsolidacyjnej]

(1) Artykuły 109 i 115 w wersji obowiązującej do dnia 31 lipca 2009 r. stosuje się po raz ostatni w odniesieniu do roku budżetowego 2010. Artykuły 109 i 115 w wersji obowiązującej od dnia 1 sierpnia 2009 r. stosuje się po raz pierwszy w odniesieniu do roku budżetowego 2011; istniejące na dzień 31

grudnia 2010 r. upoważnienia do zawierania umów kredytowych odnoszące się do ustanowionych już szczególnych sektorów majątku federalnego pozostają w mocy. Krajom związkowym wolno w okresie od dnia 1 stycznia 2011 r. do dnia 31 grudnia 2019 r. zgodnie z obowiązującymi regulacjami krajowymi odstąpić od wymogów art. 109 ust. (3). Kraje związkowe są zobowiązane do tworzenia swoich budżetów w taki sposób, aby w roku budżetowym 2020 spełniono wymogi wynikające z art. 109 ust. (3) zdanie 5. Władze federalne mają prawo w okresie od dnia 1 stycznia 2011 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. odstąpić od postanowień art. 115 ust. (2) zdanie 2. Działania w zakresie redukcji istniejącego deficytu należy rozpocząć od 2011 roku. Coroczne budżety powinny być tworzone w taki sposób, aby w roku budżetowym 2016 spełnione zostały wymogi wynikające z art. 115 ust. (2) zdanie 2; szczegóły określa ustawa federalna.

(2) Jako pomoc w celu spełnienia wymogów wynikających z art. 109 ust. (3), od dnia 1 stycznia 2020 roku krajom związkowym Berlina, Bremy, Kraju Saary, Saksonii-Anhalt i Szlezwiku-Holsztyna w latach 2011 - 2019 może być przyznana pomoc konsolidacyjna z budżetu federalnego w ogólnej wysokości 800 milionów euro rocznie. Z sumy tej na Bremę przypada 300 milionów euro, na Kraj Saary 260 milionów euro, a na kraje Berlina, Saksonii-Anhalt i Szlezwiku-Holsztyna – po 80 milionów euro. Pomoc ta będzie udzielana na podstawie porozumień administracyjnych zgodnie z odpowiednią ustawą federalną wymagającą zatwierdzenia przez Bundesrat. Przyznanie pomocy zakłada całkowitą likwidację deficytów budżetowych do końca 2020 roku. Szczegóły, zwłaszcza coroczne działania na rzecz likwidacji zadłużenia, nadzór nad ich realizacją sprawowany przez Radę Stabilizacyjną oraz następstwa, wynikające z niedokonania tych działań, określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat oraz porozumienie administracyjne. Wyklucza się jednoczesne przyznanie pomocy konsolidacyjnej i pomocy w celu uzdrowienia finansów z powodu dotkliwego kryzysu budżetowego.

(3) Obciążenia finansowe, wynikające z przyznawania pomocy konsolidacyjnej, ponoszą po połowie władze federalne i kraje związkowe, przy czym te ostatnie – ze środków ze swojego udziału we wpływach z podatku obrotowego. Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat.

(4) Jako pomoc w celu samodzielnego spełnienia w przyszłości wymogów wynikających z art. 109 ust. (3), krajom związkowym Bremy i Kraju Saary od 1 stycznia 2020 r. może być przyznawana pomoc z budżetu rządu federalnego w celu uzdrowienia finansów, w łącznej wysokości 800 milionów euro rocznie. Kraje związkowe podejmują w tym celu działania mające na celu zmniejszenie nadmiernego zadłużenia jak również wzmocnienie potencjału gospodarczego i finansowego. Szczegóły określa ustawa federalna wymagająca zatwierdzenia przez Bundesrat. Wyklucza się równoczesne przyznanie pomocy w celu uzdrowienia finansów oraz pomocy w celu uzdrowienia finansów z powodu skrajnego kryzysu budżetowego.

Art. 143 e
[Autostrady federalne, przekształcenie administracji zleconej]

(1) Zarząd nad autostradami federalnymi sprawowany jest w ramach administracji zleconej przez kraje związkowe lub zgodnie z prawem danego kraju związkowego – przez właściwe podmioty samorządowe, odmiennie od zapisów art. 20 ust. (2) maksymalnie do dnia 31 grudnia 2020 r. Rząd federalny ureguluje przekształcenie administracji zleconej w administrację federalną, na podstawie art. 90 ust. (2) i (4), na mocy ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat.

(2) Na wniosek, który winien być złożony przez kraj związkowy do dnia 31 grudnia 2018 r., odmiennie od zapisów art. 90 ust. (4), rząd federalny przejmuje pozostałe drogi federalne transportu dalekobieżnego, o ile znajdują się one na terenie danego kraju związkowego, w zarząd federalny, ze skutkiem od dnia 1 stycznia 2021 r.

(3) Na mocy ustawy federalnej wymagającej zatwierdzenia przez Bundesrat można wprowadzić uregulowanie, że na wniosek kraj związkowy przejmuje na zlecenie rządu federalnego zadanie wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz zezwoleń na plany budowy i przebudowy autostrad federalnych i pozostałych dróg federalnych transportu dalekobieżnego, przejętych przez władze federalne na mocy art. 90 ust. (4) lub art. 143 e ust. (2) w zarząd federalny, oraz pod jakimi warunkami może nastąpić zwrot.

Artykuł 143 f
[Stosunki finansowe państwa federalnego]
Artykuł 143 d, ustawa o wyrównaniu finansowym pomiędzy władzami federalnymi a krajami związkowymi oraz pozostałe ustawy wydane w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2020 r. na podstawie artykułu 107 ust. (2) tracą moc obowiązującą, jeżeli po 31 grudnia 2030 r. rząd federalny, Bundestag lub wspólnie przynajmniej trzy kraje związkowe zażądają negocjacji na temat nowego uregulowania stosunków finansowych państwa federalnego i z upływem pięciu lat od notyfikacji żądania negocjacji, zgłoszonego przez rząd federalny, Bundestag lub kraje związkowe u prezydenta federalnego nie weszło w życie żadne ustawowe nowe uregulowanie stosunków finansowych państwa federalnego. Datę utraty mocy obowiązującej należy ogłosić w Federalnym Dzienniku Ustaw.

Artykuł 143 g
[Dalsze obowiązywanie Artykułu 107]
W zakresie uregulowania podziału wpływów podatkowych, wyrównania finansowego pomiędzy krajami związkowymi

oraz federalnych przydziałów uzupełniających do dnia 31 grudnia 2019 r. należy dalej stosować art. 107 w brzmieniu obowiązującym do momentu wejścia w życie ustawy o zmianie Ustawy Zasadniczej z dnia 13 lipca 2017 r.

Artykuł 143 h
[Fundusz specjalny na cele dodatkowych inwestycji w infrastrukturę]

(1) Władze federalne mogą utworzyć fundusz specjalny o wartości do 500 mld euro, z własną procedurą kredytową, na dodatkowe inwestycje w infrastrukturę i na dodatkowe inwestycje w celu osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2045 roku. Dodatkowość ma miejsce wówczas, gdy w budżecie federalnym na dany rok budżetowy osiągnięto odpowiedni wskaźnik inwestycji. W zakresie procedury kredytowej nie ma zastosowania artykuł 109 ustęp 3 i artykuł 115 ustęp 2. Inwestycje z funduszu specjalnego mogą być zatwierdzane w okresie dwunastu lat. Alokacje z funduszu specjalnego do funduszu na rzecz klimatu i transformacji wyniosą 100 mld euro. Szczegóły określa ustawa federalna.

(2) Z funduszu specjalnego, zgodnie z ust. 1 zdanie 1 krajom związkowym przysługuje 100 mld euro również na inwestycje krajów związkowych we własną infrastrukturę. Kraje związkowe są zobowiązane do składania rządowi federalnemu sprawozdania z wykorzystania funduszy. Rząd federalny jest uprawniony do kontroli wykorzystania funduszy zgodnie z celem. Szczegóły określa ustawa federalna za zgodą Bundesratu.

Artykuł 144
[Przyjęcie Ustawy Zasadniczej – Berlin]

(1) Celem uzyskania mocy obowiązującej niniejszej Ustawy Zasadniczej wymagane jest przyjęcie jej przez parlamenty dwóch trzecich krajów niemieckich, w których ma obowiązywać w pierwszej kolejności.

(2) O ile stosowanie niniejszej Ustawy Zasadniczej w którymś z krajów związkowych, wymienionych w art. 23 lub w części terytorium tych krajów podlega ograniczeniom, wówczas dany kraj związkowy lub dana część kraju mają prawo do oddelegowania zgodnie z przepisem art. 38 przedstawicieli do Bundestagu, a zgodnie z przepisem art. 50 – do Bundesratu.

Artykuł 145
[Wejście w życie Ustawy Zasadniczej]

(1) Rada Parlamentarna na posiedzeniu otwartym przy współuczestnictwie deputowanych Wielkiego Berlina stwierdza przyjęcie niniejszej Ustawy Zasadniczej, sporządza ją i ogłasza.

(2) Niniejsza Ustawa Zasadnicza wchodzi w życie wraz z upływem dnia, w którym została ogłoszona.

(3) Podlega ona opublikowaniu w Federalnym Dzienniku Ustaw *(Bundesgesetzblatt)*.

Artykuł 146
[Obowiązywanie Ustawy Zasadniczej]

Niniejsza Ustawa Zasadnicza, która po dokonaniu się zjednoczenia i wolności Niemiec obowiązuje w odniesieniu do całego Narodu niemieckiego, utraci swoją moc obowiązującą w dniu, w którym wejdzie w życie Konstytucja, przyjęta w drodze wolnego wyboru przez Naród niemiecki.

Wyciąg z konstytucji niemieckiej z dnia 11 sierpnia 1919 roku

(Konstytucja Weimarska)

Wyznania i związki wyznaniowe

Artykuł 136

(1) Prawa i obowiązki cywilne i obywatelskie nie są uwarunkowane ani ograniczone z powodu korzystania z wolności wyznania.

(2) Korzystanie z praw cywilnych i obywatelskich oraz dostęp do urzędów publicznych są niezależne od wyznawanej religii.

(3) Nikt nie ma obowiązku ujawnienia swoich przekonań religijnych. Przedstawiciele władz mają o tyle prawo do zapytania o przynależność do określonej wspólnoty wyznaniowej, o ile uzależnione są od tego prawa i obowiązki lub wymaga tego zarządzone ustawowo zbieranie danych statystycznych.

(4) Nikt nie może być zmuszany do udziału w działaniach lub uroczystościach kościelnych lub do uczestnictwa w praktykach religijnych lub do posługiwania się religijną formą ślubowania.

Artykuł 137

(1) Religia państwowa nie istnieje.

(2) Zapewnia się prawo do zrzeszania się we wspólnotach wyznaniowych. Zrzeszanie się wspólnot wyznaniowych na terytorium Rzeszy nie podlega żadnym ograniczeniom.

(3) Każda wspólnota wyznaniowa reguluje i zarządza swoimi sprawami samodzielnie w ramach powszechnie obowiązujących ustaw. Obsadza ona swoje urzędy bez współdziałania państwa czy wspólnoty świeckiej.

(4) Wspólnoty wyznaniowe uzyskują zdolność prawną zgodnie z ogólnymi przepisami prawa cywilnego.

(5) Wspólnoty wyznaniowe są podmiotami prawa publicznego, o ile działały one jako takie dotychczas. Innym wspólnotom wyznaniowym należy na wniosek zapewnić te same prawa, jeżeli ze względu na swoją strukturę i liczbę członków dają one gwarancję trwałości. Jeżeli kilka tego rodzaju wspólnot wyznaniowych działających na podstawie przepisów prawa

publicznego łączy się w jeden związek, wówczas również taki związek jest podmiotem prawa publicznego.

(6) Wspólnoty wyznaniowe, będące podmiotami prawa publicznego, są uprawnione do pobierania podatków w oparciu o wykazy podatkowe obywateli na podstawie przepisów prawa krajowego.

(7) Na równi ze wspólnotami wyznaniowymi traktuje się zrzeszenia, które stawiają sobie za zadanie wspólne reprezentowanie określonego światopoglądu.

(8) O ile dla realizacji tych postanowień konieczne są dalsze uregulowania, wówczas leżą one w gestii ustawodawstwa krajowego.

Artykuł 138

(1) Wynikające z ustaw, umów lub szczególnych tytułów prawnych zobowiązania państwa wobec wspólnot wyznaniowych zastępuje się przepisami ustaw krajowych. Ich zasady określają władze Rzeszy.

(2) Zapewnia się prawo własności i inne prawa wspólnot i stowarzyszeń wyznaniowych w stosunku do ich jednostek i fundacji służących celom kultu, oświatowym i dobroczynnym oraz do pozostałego majątku.

Artykuł 139

Niedziela i uznane przez państwo dni świąteczne pozostają pod ustawową ochroną jako dni wolne od pracy i dni duchowej odnowy.

Artykuł 141

O ile w siłach zbrojnych, szpitalach, zakładach karnych lub innych placówkach publicznych istnieje potrzeba odprawiania nabożeństw i posługi duszpasterskiej, należy wspólnotom wyznaniowym zezwolić na uprawianie praktyk religijnych, przy czym należy unikać jakiegokolwiek przymusu.

Hymn państwowy Niemiec *

Jedność i prawo i wolność
dla ojczyzny niemieckiej!
I do tego dążmy wszyscy
w braterstwie, sercem i czynem!
Jedność i prawo i wolność
są szczęścia dowodem.

Kwitnij w blasku tego szczęścia,
kwitnij, ojczyzno niemiecka!

* Tekst niemieckiego hymnu państwowego składa się z trzeciej zwrotki wiersza „Pieśni Niemców“, napisanego przez Augusta Heinricha Hoffmanna von Fallersleben w roku 1841.

Ei – nig – keit und Recht und Frei – heit
Da – nach lasst uns al – le stre – ben

für das deut – sche Va – ter – land!
brü – der – lich mit Herz und Hand!

Ei – nig – keit und Recht und Frei – heit

sind des Glü – ckes Un – ter – pfand.

Blüh im Glan – ze die – ses Glü – ckes,

blü – he, deut – sches Va – ter – land!